

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΔΙΑΤΗΡΗΣΗ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ»

Διπλωματική Εργασία

**«Η διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς στην περιφέρεια. Η
περίπτωση των Μουσείων και των Αρχαιολογικών χώρων της
Μεσσηνίας»**

ΜΠΗΛΙΩΝΗ ΚΑΛΛΙΟΠΗ

Ζάκυνθος 2023

**«Η διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς στην περιφέρεια. Η
περίπτωση των Μουσείων και των Αρχαιολογικών χώρων της
Μεσσηνίας»**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

1. Βλίζος Σταύρος Επιβλέπων Καθηγητής, Τμήμα Περιβάλλοντος,
Ιόνιο Πανεπιστήμιο
2. Καμπάση Αικατερίνη, Τμήμα Περιβάλλοντος, Ιόνιο Πανεπιστήμιο
3. Δρακάκης Εμμανουήλ, Τμήμα Περιβάλλοντος, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Με το παρόν κείμενο βεβαιώνω ότι εγώ η Μπηλιώνη Καλλιόπη είμαι συγγραφέας της παρούσης πτυχιακής εργασίας, η οποία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων του διατμηματικού μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών "Διατήρηση & Διαχείριση Πολιτισμικής Κληρονομιάς" του Τμήματος Περιβάλλοντος και του Τμήματος Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας & Μουσειολογίας του Ιόνιου Πανεπιστήμιου και η οποία παραδόθηκε, μετά από έγκριση του επιβλέποντα καθηγητή μου, σε έντυπη και ψηφιακή μορφή στη Γραμματεία του Τμήματος Περιβάλλοντος. Επίσης δηλώνω πως κάθε πηγή που χρησιμοποίησα (βιβλιογραφία, αρθρογραφία, δικτυογραφία), για την υποστήριξη των υποθέσεων της μελέτης και της ερευνάς μου, είναι πλήρως συμβατή με τα ακολουθούμενα επιστημονικά πρότυπα και, επιπλέον, αναφέρεται ρητά, υπό μορφή αναφοράς-παραπομπής, σε όλο το φάσμα κειμένων της παρούσης εργασίας. Το αυτό ισχύει για τη χρήση δευτερογενών δεδομένων (πινάκων, διαγραμμάτων και εικόνων), ιδεών και λέξεων, τα οποία και αναφέρονται είτε ακριβώς όπως υπάρχουν στις πηγές είτε μεθερμηνεύονται από εμένα.

Ζάκυνθος, Σεπτέμβριος 2023

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους ανθρώπους που με βοήθησαν για την εκπόνηση της παρούσας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας στο πλαίσιο ολοκλήρωσης του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Διατήρηση και Διαχείριση Πολιτισμικής Κληρονομιάς».

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την αδιάκοπη στήριξη και ενθάρρυνση καθ' όλη την διάρκεια εκπόνησης. Διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο όσον αφορά την ηθική και ψυχολογική υποστήριξη.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Σταύρο Βλίζο, για την πολύτιμη καθώς και για την ουσιαστική βοήθεια του. Υπήρξε πάντα πρόθυμος και προσιτός να με βοηθήσει σε κάποια εμπόδια που αντιμετώπισα.

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η μελέτη της διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς σε περιφερειακό επίπεδο, εστιάζοντας στα μουσεία και στους αρχαιολογικούς χώρους του Νομού Μεσσηνίας. Σκοπός της είναι η μελέτη, η προβολή καθώς επίσης και η υποβολή προτάσεων για την καλύτερη διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς. Η διπλωματική εργασία, επίσης, έχει ως στόχο να τονίσει πόσο σημαντική είναι η ενσωμάτωση της πολιτισμικής κληρονομιάς στη σύγχρονη ζωή των ανθρώπων ως μέσο μάθησης της πλούσιας ιστορίας του Νομού Μεσσηνίας.

Η εργασία απαρτίζεται από τρία κεφάλαια, κάθε ένα από το οποίο περιλαμβάνει πληθώρα πληροφοριών. Στο πρώτο κεφάλαιο αποσαφηνίζονται οι έννοιες του πολιτισμού και της πολιτισμικής κληρονομιάς ώστε να γίνει κατανοητή στην συνέχεια η έννοια της πολιτισμικής διαχείρισης. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στο νομικό πλαίσιο περί προστασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς σε διεθνές και εθνικό πεδίο και στους αρμόδιους φορείς προστασίας, στην έννοια της επικοινωνίας τονίζοντας την αδιαχώριστη σχέση με την έννοια του πολιτισμού. Η αναφορά στην ψηφιακή τεχνολογία και των μέσων της δεν θα μπορούσε να παραληφθεί, ενισχύοντας την πολιτισμική διαχείριση, προβολή και προσέλκυση του κοινού.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται με αναλυτικό τρόπο τα μουσεία του νομού Μεσσηνίας. Επιλέχθηκαν έξι μουσεία, τα σημαντικότερα και πιο γνωστά μουσεία, τα οποία συμβάλουν στην διαχείριση και προβολή του πολιτισμικού πλούτου του τόπου καταλαμβάνοντας μια πολύ μεγάλη χρονική περίοδο. Ειδικότερα, για κάθε ένα μουσείο γίνεται εκτενής αναφορά στην ιστορική πορεία του, στον εκθεσιακό χώρο, στην επικοινωνιακή πολιτική του και στο αν υπάρχει η δυνατότητα ψηφιακής τεχνολογίας.

Το τρίτο, και τελευταίο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας, είναι αφιερωμένο στους αρχαιολογικούς χώρους του νομού Μεσσηνίας. Οι αρχαιολογικοί χώροι που παρουσιάζονται είναι πέντε και για κάθε έναν γίνεται αναφορά στην ιστορική πορεία του, στα μνημεία που έχει, στην επικοινωνιακή πολιτική του καθώς και αν εφαρμόζονται ψηφιακά τεχνολογικά μέσα.

Στο τέλος, υπογραμμίζονται προτάσεις διαχείρισης των μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων και παρουσιάζονται τα συμπεράσματα.

Λέξεις - κλειδιά: Πολιτισμική κληρονομιά, Πολιτισμός, Μουσείο, Αρχαιολογικός Χώρος, Τεχνολογία

Abstract

The subject of this thesis is the study of the management of cultural heritage at a regional level, focusing on the museums and archaeological sites of Messinia Prefecture. The aim of the study is to study, promote as well as make proposals for better management of cultural heritage. The thesis also aims to emphasize how important it is to integrate cultural heritage into people's modern life as a means of learning the rich history of Messinia Prefecture.

The thesis is composed of three chapters, each of which contains a wealth of information. In the first chapter, the concepts of culture and cultural heritage are clarified so that the concept of cultural heritage can then be understood. In addition, reference is made to the legal framework for the protection of cultural heritage at international and national level and to the competent protection bodies, and to the concept of communication, emphasizing its inseparable link with the concept of culture. Reference to digital technology and its media could not be omitted, enhancing cultural management, promotion, and public attraction.

In the second chapter, the museums of Messinia prefecture are presented in a detailed way. Six museums were selected, the most important and best-known museums, which contribute to the management and promotion of the cultural wealth of the place, occupying a very long period. For each of the museums, a detailed account is given of their history, their exhibition space, their communication policy and whether they have the capacity for digital technology.

The third and final chapter of the thesis is dedicated to the archaeological sites of the prefecture of Messinia. The archaeological sites presented are five and for each one a reference is made to its history, the monuments it has, its communication policy and whether digital technology is applied.

At the end, proposals for the management of museums and archaeological sites are proposed and the conclusions are presented.

Keywords: Cultural heritage, Culture, Culture, Museum, Archaeological Site, Technology

Πίνακας Περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	4
Περίληψη	5
Abstract.....	7
Κατάλογος Εικόνων και Σχημάτων	10
Κατάλογος Συντομογραφιών	12
Εισαγωγή	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ: ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ, ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ	15
1.1 Εισαγωγή	15
1.2 Διατύπωση εννοιών (Πολιτισμός, Πολιτισμική Κληρονομιά)	15
1.3. Η έννοια της διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς.....	17
1.3.1 Περιεχόμενο και χαρακτηριστικά πολιτισμικής διαχείρισης.....	18
1.3.2 Μοντέλα πολιτισμικής διαχείρισης.....	19
1.4. Προστασία Πολιτισμικής Κληρονομιάς	20
1.4.1 Προστασία σε διεθνές επίπεδο.....	20
1.4.2 Προστασία σε εθνικό επίπεδο.....	21
1.4.3 Φορείς προστασίας Πολιτισμικής Κληρονομιάς	21
1.5. Επικοινωνία και Πολιτισμός: αδιαχώριστες έννοιες	24
1.5.1 Μέσα επικοινωνίας	26
1.6. Ψηφιακή τεχνολογία	27
1.6.1 Εφαρμογή ψηφιακών τεχνολογιών	28
1.7. Χρηματοδότηση Πολιτισμού	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΜΟΥΣΕΙΑ ΝΟΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ.....	36
2.1 Εισαγωγή	36
2.2 Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας	38

2.3 Μουσείο Αρχαίας Μεσσήνης	42
2.4 Αρχαιολογικό Μουσείο Χώρας	44
2.5 Αρχαιολογικό Μουσείο Πύλου.....	47
2.6 Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας.....	49
2.7 Συλλογή Ελληνικών Ενδυμασιών "Βικτωρία Γ. Καρέλια"	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΝΟΜΟΥ ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	56
3.1 Εισαγωγή	56
3.2 Αρχαία Μεσσήνη	57
3.3 Ανάκτορο του Νέστορα	64
3.4 Αρχαία Θουρία.....	68
3.5 Νιόκαστρο Πύλου	70
3.6 Κάστρο Μεθώνης.....	73
Προτάσεις	77
Συμπεράσματα.....	81
Βιβλιογραφία	83

Κατάλογος Εικόνων και Σχημάτων

- Εικόνα 1: Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας
- Εικόνα 2: Κάτοψη εκθεσιακού χώρου Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσσηνίας
- Εικόνα 3: Άποψη έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσσηνίας
- Εικόνα 4: Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2023
- Εικόνα 5: Μουσείο Αρχαίας Μεσσήνης
- Εικόνα 6: Άποψη έκθεσης Μουσείου Αρχαίας Μεσσήνης
- Εικόνα 7: Αρχαιολογικό Μουσείο Χώρας
- Εικόνα 8: Άποψη έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Χώρας
- Εικόνα 9: Αρχαιολογικό Μουσείο Πύλου
- Εικόνα 10: Άποψη έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Πύλου
- Εικόνα 11: Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας
- Εικόνα 12: Άποψη έκθεσης Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Καλαμάτας
- Εικόνα 13: Συλλογή ελληνικών ενδυμασιών "Βικτωρία Γ. Καρέλια"
- Εικόνα 14: Άποψη έκθεσης Συλλογής ελληνικών ενδυμασιών "Βικτωρία Γ. Καρέλια"
- Εικόνα 15: Στιγμιότυπο εκδήλωσης για την Διεθνή Ημέρα Μουσείων
- Εικόνα 16: Αεροφωτογραφία Αρχαίας Μεσσήνης
- Εικόνα 17: Θέατρο Αρχαίας Μεσσήνης
- Εικόνα 18: Κρήνη Αρσινόης Αρχαίας Μεσσήνης
- Εικόνα 19: Αεροφωτογραφία της Βασιλικής του Θεάτρου της Μεσσήνης
- Εικόνα 20: Ασκληπιείο Αρχαίας Μεσσήνης
- Εικόνα 21: Στάδιο και Γυμνάσιο Αρχαίας Μεσσήνης
- Εικόνα 22: Στιγμιότυπο συναυλίας-αφιερώματος για τον Μίκη Θεοδωράκη
- Εικόνα 23: Παρουσίαση βιβλίου με τίτλο "Γεωγραφία της μνήμης"
- Εικόνα 24: Ανάκτορο του Νέστορα
- Εικόνα 25: Άποψη Ανακτόρου του Νέστορα
- Εικόνα 26: Στιγμιότυπο βραδιά κλασικής και κινηματογραφικής μουσικής
- Εικόνα 27: Τοπογραφική αποτύπωση του αρχαιολογικού χώρου Θουρίας
- Εικόνα 28: Άποψη της ορχήστρας του θεάτρου
- Εικόνα 29: Νιόκαστρο Πύλου
- Εικόνα 30: Επάλξεις της εξαγωνικής ακρόπολης του Νιόκαστρου
- Εικόνα 31: Στιγμιότυπο μουσικής εκδήλωσης στο Νιόκαστρο Πύλου
- Εικόνα 32: Κάστρο Μεθώνης

Εικόνα 33: Μπούρτζι Μεθώνης

Κατάλογος Συντομογραφιών

ΕΦΑΜΕΣ	Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας
ΟΤΑ	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΥΠΠΟΑ	Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Εισαγωγή

Η ανυπέρβλητη αμφισημία του όρου πολιτισμός είναι αρκετά γνωστή. Λιγότερο γνωστή είναι η άποψη ότι η αμφισημία αυτή δεν οφείλεται τόσο στο περιεχόμενο που του δίνει ο κόσμος, όσο στην ασυμβατότητα των διαφόρων ρευμάτων της σκέψης τα οποία συνέκλιναν κατά το ρου της ιστορίας στον ίδιο όρο (Bauman, 1992). Ο πολιτισμός, με την ευρεία έννοια του όρου, αφενός αποτελεί το θεμέλιο πάνω στο οποίο άτομα και κοινωνίες δημιουργούν την ιδιαίτερη ταυτότητα τους, αφετέρου συνιστά ένα αυτοτελές αγαθό και συμβάλλει στην ανάπτυξη της οικονομίας καθώς και της απασχόλησης. Γι' αυτούς τους λόγους η έννοια του πολιτισμού έχει απασχολήσει τους επιστήμονες ως ολικό φαινόμενο τόσο στη θεωρητική του μορφή όσο και στις εφαρμογές του (Μπιτσάνη, 2004). Ο όρος πολιτισμός χρησιμοποιείται για να δηλώσει τις εμφανείς διαφορές ανάμεσα στις χρονικά ή κοινωνικά προσδιορισμένες ανθρώπινες κοινότητες (Bauman, 1992).

Η πολιτισμική παρακαταθήκη ενός Έθνους αποτελεί πηγή της συλλογικής του μνήμης και συνείδησης, σηματοδότησης της ιστορικής του διαδρομής και φυσιογνωμίας, κυρίαρχο συστατικό του πλαισίου διαμόρφωσης εθνικής ταυτότητας. Αποτελεσματικό μέσο γνώσης και ιστορικής εκμάθησης καθώς επίσης και σύγχρονο επικοινωνιακό μέσο εξοικείωσης με τα οικονομικά και κοινωνικά στάδια της πολιτισμικής του εξέλιξης. Η διαχείριση αυτού του πολιτιστικού πλούτου ιδιαίτερα σε χώρες που εμφανίζουν σημαντική πολιτιστική κληρονομιά όπως η Ελλάδα αποκτά ξεχωριστό ενδιαφέρον και απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή (Μέντης, 2007).

Για αυτούς του λόγους, η προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς είναι άκρως σημαντική για την διατήρηση και διαχείριση της. Οι πρώτες αναφορές για την προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς σε διεθνές επίπεδο χρονολογούνται τον 17^ο αιώνα σε Συνθήκες Ειρήνης και σε εθνικό επίπεδο πριν από το 1830 από την ελληνική κυβέρνηση (Βουδούρη & Στρατή, 1999. Korika, 2018). Η Ελλάδα είναι μια χώρα με πλούσια πολιτισμική κληρονομιά. Ο ελληνικός πολιτισμός, από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι και σήμερα, έχει δημιουργήσει μνημεία και έργα τέχνης, τα οποία αποτελούν εξέχοντα ορόσημα και εξαιρετικά σημεία αναφοράς στην ανθρώπινη ιστορία (Korika, 2018). Ωστόσο, η πολιτισμική διαχείριση είναι ένας σχετικά νέος επιστημονικός και επαγγελματικός κλάδος στην Ελλάδα (Πούλιος και σύν, 2015).

Παρότι είναι νέος κλάδος η διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς, έχουν αναπτυχθεί ποικίλες θεωρίες για την ορθή εφαρμογή της. Μια από αυτές είναι η επικοινωνία. Σύμφωνα με τον Hooper-Greenhill (1999), το πολιτισμικό μοντέλο επικοινωνίας στοχεύει στην παραγωγή μηνυμάτων, το οποίο γίνεται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου πολιτισμικού επικοινωνιακού περιβάλλοντος στο οποίο η πραγματικότητα διαμορφώνεται μέσα από διαρκή διάλογο, επομένως δεν είναι αδιαπραγμάτευτη. Κάθε οργανισμός πρέπει να διαθέτει και να συντηρεί μια συνεχή και αμοιβαία ανταποδοτική σχέση μεταξύ του ιδίου και του κοινού του για την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς του. Αυτή η αμοιβαία σχέση εξασφαλίζει συγκεκριμένα πλεονεκτήματα τόσο στον οργανισμό όσο και για το κοινό του (Μπαντιμαρούδης, 2011).

Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι στην ανάπτυξη, διατήρηση και ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ των πολιτιστικών οργανισμών και του κοινού συμβάλει σε μεγάλο βαθμό η ύπαρξη της ψηφιακής τεχνολογίας. Σύμφωνα με τον Μπαντιμαρούδη (2011), η ψηφιακή τεχνολογία αποτελεί μέρος του πολιτισμού. Επομένως, τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι οφείλουν να την ενσωματώσουν για την καλύτερη διαχείριση και προβολή του περιεχομένου τους. Τα τελευταία χρόνια έχουν κάνει ήδη αισθητή την παρουσία τους πολλές και ποικίλες εφαρμογές ψηφιακής τεχνολογίας, παραδείγματος χάριν, η εικονική και επαυξημένη πραγματικότητα, η τρισδιάστατη ψηφιακή αναπαράσταση μνημείων και αντικειμένων, τα συστήματα γεωγραφικών πληροφοριών, και πολλές ακόμα που θα παρουσιαστούν με λεπτομερή τρόπο στην συνέχεια. Για την ενσωμάτωση της ψηφιακής τεχνολογίας αλλά και σε γενικότερο πλαίσιο της ύπαρξης πολιτιστικών οργανισμών απαιτείται η ύπαρξη πόρων. Σε μεγάλο ποσοστό όμως δεν υπάρχουν πόροι για την κάλυψη των εξόδων, έτσι απαιτείται χρηματοδότηση και χορηγίες από φορείς, δημόσια και ιδιωτικά πρόσωπα (Μπιτσάνη, 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: Πολιτισμός και πολιτισμική κληρονομιά: προσδιορισμός, ανάλυση, ερμηνεία

1.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο προσδιορίζονται και αναλύονται οι έννοιες του πολιτισμού και της πολιτισμικής κληρονομιάς καθώς και η έννοια της πολιτισμικής διαχείρισης. Ο πολιτισμός είναι απαραίτητος για την σύσταση του κοινωνικού συνόλου, για αυτό τον λόγο, πρέπει να προστατεύεται βάση νόμου ώστε να διατηρείται για τις επόμενες γενιές. Η πολιτισμική διαχείριση δεν περιλαμβάνει μόνο την προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς αλλά και την έννοια της επικοινωνίας και της τεχνολογίας, οι οποίες συμβάλουν στην προώθηση του πολιτισμικού πλούτου του κάθε τόπο και σε ευρύτερο πλαίσιο της χώρας.

1.2 Διατύπωση εννοιών (πολιτισμός και πολιτισμική κληρονομιά)

Ο όρος «πολιτισμός» προέρχεται από την μετάφραση της αγγλικής λέξης civilization, της γαλλικής λέξης civilisation και του γερμανικού zivilisation (Μπιτσάνη, 2004).

Σύμφωνα με το λεξικό του Μπαμπινιώτη (2002) ως πολιτισμός μπορεί να θεωρηθεί:

- το σύνολο των υλικών και πνευματικών επιτευγμάτων ενός κοινωνικού συνόλου,
- το σύνολο των υλικών και πνευματικών προϊόντων της δράσης ενός συνόλου ανθρώπων (κοινωνικού, εθνικού, θρησκευτικού, κ.α) σε ορισμένη η μη εποχή ο ιδιαίτερος χαρακτήρας, όπως εκφράζεται μέσα από αυτά
- το σύνολο ανθρώπων οι οποίοι νοούνται ως φορέα συγκεκριμένου πολιτισμού
- ο βαθμός στον οποίο είναι ανεπτυγμένες οι πνευματικές και υλικές συνθήκες ζωής κοινωνικού συνόλου
- το υψηλό επίπεδο ανάπτυξης των υλικών και των πνευματικών συνθηκών ζωής ενός κοινωνικού συνόλου
- ο σύγχρονος τρόπος ζωής ως χώρος στον οποίο κυριαρχούν οι δυνατότητες και οι ανέσεις της σύγχρονης εποχής

- τα εκλεπτυσμένα ήθη και η πνευματική ανάπτυξη στη συμπεριφορά, στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, στην αισθητική έκφραση, στον τρόπο ζωής ενός κοινωνικού συνόλου των σύνολο
- το σύνολο των πνευματικών δραστηριοτήτων (διανόηση, κ.α) ενός κοινωνικού συνόλου ή μιας χώρας.

Ωστόσο, ο όρος δεν έχει ξεκάθαρο περιεχόμενο παρότι η χρήση του είναι ευρεία. Έχει πολλές ερμηνείες, για παράδειγμα, οι κοινωνικές επιστήμες προσεγγίζουν τον πολιτισμό ως οργανωτικό πλαίσιο της κοινωνικής, υλικής και θεσμικής δόμησης, οι πολιτισμικές επιστήμες από την άλλη ως κυρίαρχο πλαίσιο αναφοράς της “τέχνης και της διανόησης”, ενώ οι ανθρωπολογικές επιστήμες ως ερευνητικό πεδίο του “τρόπου ζωής” (Μπιτσάνη, 2004. Μέντης, 2007). Ο πολιτισμός είναι μια έννοια πολύ πλατιά, στενά συνδεδεμένη με τις έννοιες της παιδείας, της επιμόρφωσης, της επικοινωνία και της ψυχαγωγίας (Badie, 1995). Επίσης, συνδέεται με τις έννοιες της πνευματικής και ψυχικής αναβάθμισης, της κοινωνικής συμμετοχής και της πολιτικο-κοινωνικής ανάπτυξης. Ο πολιτιστικός τομέας δράσης και ενεργοποίησης είναι ένας χώρος με πολλές διαστάσεις, ο οποίος σχετίζεται με όλες τις παραπάνω έννοιες (Ψύλλα, 1992). Ο πολιτισμός έχει ως αντικείμενο αναφοράς τις θεμελιώδεις ιδέες, μορφές πράξης, πίστης και οργάνωσης συλλογικής πράξης (Burke, 2009).

Αφού προσδιορίστηκε εκτενώς ο όρος του πολιτισμού, έτσι πρέπει να προσεγγιστεί και η πολιτισμική κληρονομιά. Σύμφωνα με την Σύμβαση για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς της UNESCO (1972), ως «Πολιτισμική Κληρονομιά» θεωρούνται τα μνημεία, τα οποία εμπεριέχουν αρχιτεκτονικά έργα, έργα μνημειακής γλυπτικής και ζωγραφικής, στοιχεία ή κατασκευές αρχαιολογικού χαρακτήρα, επιγραφές, σπηλαιώδεις κατοικίες και συνδυασμοί χαρακτηριστικών που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από άποψη ιστορίας, τέχνης ή επιστήμης. Επιπλέον, πολιτισμική κληρονομιά θεωρούνται τα συγκροτήματα κτιρίων, στα οποία εμπεριέχονται ομάδες ξεχωριστών ή συνδεδεμένων κτιρίων που, λόγω της αρχιτεκτονικής τους, της ομοιογένειάς τους ή της θέσης τους στο τοπίο, έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από άποψη ιστορίας, τέχνης ή επιστήμης και τέλος οι τοποθεσίες που αποτελούνται από έργα του ανθρώπου ή τα συνδυασμένα έργα της φύσης και του ανθρώπου, καθώς και περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των

αρχαιολογικών χώρων, που έχουν εξαιρετική παγκόσμια αξία από ιστορική, αισθητική, εθνολογική ή ανθρωπολογική άποψη.

Σύμφωνα με τον Νόμο 3028/2002 του ΥΠΠΟΑ περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς: “Η πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας αποτελείται από τα πολιτιστικά αγαθά που βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων των χωρικών υδάτων, καθώς και εντός άλλων θαλάσσιων ζωνών στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά. [...] Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου”.

1.3 Η έννοια της διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς

Ο κλάδος της διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς γεννήθηκε και αναπτύχθηκε κυρίως στην Δυτική Ευρώπη. Οι απαρχές του εντοπίζονται στις φιλοσοφικές αναζητήσεις που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ του 19^{ου} και τις αρχές του 20ού αιώνα στη Δυτική Ευρώπη, οι οποίες σχετίζονταν με θέματα διατήρησης ιστορικών κτηρίων. Η ανάπτυξη του κλάδου οφείλεται σε συμφωνίες που υιοθετήθηκαν στη Δυτική Ευρώπη και σε διεθνές επίπεδο μετά την λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου με τη βοήθεια πολιτιστικών οργανισμών που δημιουργήθηκαν εκείνη την περίοδο όπως το International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) (Πούλιος και σύν, 2015).

Η διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς είναι η συστηματική φροντίδα που λαμβάνεται για τη διατήρηση των πολιτιστικών αξιών για την απόλαυση των σημερινών και των μελλοντικών γενεών. Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι πλέον ένα παγκόσμιο φαινόμενο (Mckercher, & Du Cros, 2002). Αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο της διαμόρφωσης εθνικής ταυτότητας και συνείδησης καθώς επίσης και δίαυλο επικοινωνίας με το κοινό (Μέντης, 2007). Απώτερος στόχος είναι η ενίσχυση των δεσμών με το κοινωνικό σύνολο (Πούλιος, 2010). Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι η διαχείριση του πολιτισμού αφορά τη διασφάλιση της δυνατότητας να παρουσιαστεί στο κοινό συγκεκριμένη καλλιτεχνική και πολιτιστική δραστηριότητα,

και τη δημιουργία υποδομής, η οποία δημιουργεί τις προϋποθέσεις για καλλιτεχνικούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς, παιδαγωγικούς και ψυχολογικούς στόχους του πολιτισμού. Η διαχείριση του πολιτισμού στοχεύει να καταστήσει δυνατόν τον πολιτισμό. Η διαχείριση δεν αποσκοπεί στο κέρδος, αλλά είναι καταρχήν προσανατολισμένη στο στόχο. Στη διαχείριση του πολιτισμού ανώτατος στόχος είναι η παραγωγή Τέχνης και πολιτισμού και αυτό ισχύει τόσο για το δημόσιο και τον ιδιωτικό πολιτιστικό τομέα (Μπιτσάνη, 2004).

1.3.1 Περιεχόμενο και χαρακτηριστικά πολιτισμικής κληρονομιάς

Το περιεχόμενο της διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς χωρίζεται σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκει το «υλικό», το οποίο περιλαμβάνει τα υλικά στοιχεία της πολιτισμικής κληρονομιάς, ειδικότερα: το είδος του υλικού και τον τρόπο κατασκευής, τη διακόσμηση, κ.ά. ενός μνημείου, την όποια κατασκευή υπάρχει στο έδαφος αλλά και στο υπέδαφος ενός μνημείου, τη διαμόρφωση του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου ενός μνημείου και τέλος τον ευρύτερο φυσικό περιβάλλοντα χώρο. Στην δεύτερη κατηγορία βρίσκονται τα «άυλα στοιχεία», τα οποία περιλαμβάνουν τα μη υλικά στοιχεία της πολιτισμικής κληρονομιάς, για παράδειγμα τους μύθους, τις προφορικές παραδόσεις, κ.ά. που συνδέονται με την υλική πολιτισμική κληρονομιά και στην τρίτη και τελευταία κατηγορία είναι οι «αξίες». Η αξία νοείται το έννομο ενδιαφέρον μιας ομάδας ανθρώπων / ομάδας ενδιαφέροντος (τα μέλη τους διαφοροποιούνται με βάση την σχέση τους με την πολιτισμική κληρονομιά, όπως, αρχαιολόγοι, μέλη τοπικής κοινωνίας) για την πολιτισμική κληρονομιά. Οι αξίες είναι διαφορετικές ομάδες ενδιαφέροντος που μπορεί να προσδίδουν εν μέρει ίδιες αξίες στην πολιτισμική κληρονομιά, για παράδειγμα επιστημονική (αξία την οποία προσδίδει π.χ. ο ερευνητής), ιστορική (αξία την οποία προσδίδουν π.χ. οι ιστορικοί-αρχαιολόγοι) (Πούλιος, 2010).

Η διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο τις μεθόδους και τις τεχνικές που ενδυναμώνουν τον πολιτισμό, μια διαχείριση δηλαδή με τη λειτουργική έννοια (Μπιτσάνη, 2004). Η διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς είναι μια έννοια ευρείας διάστασης, όπως έχει αναφερθεί, έχοντας ποικίλα γνωρίσματα. Νοείται ως αντιμετώπιση και προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς με ορθό και συστηματικό τρόπο, δηλαδή η διαχείριση πραγματοποιείται

βάση συγκεκριμένων μελετών, με την χρήση συγκεκριμένης στρατηγικής, μεθοδολογίας, εργαλείων και τεχνικών, τα οποία διέπονται από λογική αλληλουχία και αποτελεσματικότητα με σκοπό την διατήρηση της στο πέρασμα των χρόνων. Για να επιτύχει αυτόν τον στόχο της προσαρμόζεται στις ανάγκες της εκάστοτε πολιτισμικής κληρονομιάς. Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι ορίζεται, επίσης, ως κοινωνική λειτουργία αφού αποτελεί βασικό κοινωνικό αγαθό, πραγματοποιείται δηλαδή για το κοινωνικό σύνολο. Το κοινωνικό σύνολο επωφελείται σε μεγάλο βαθμό και σε όλες τις απόψεις, δηλαδή ψυχαγωγείται, πληροφορείται, βελτιώνεται το επίπεδο ζωής του (Πούλιος, 2010).

1.3.2 Μοντέλα πολιτισμικής διαχείρισης

Για την επίτευξη της ορθής πολιτισμικής διαχείρισης εφαρμόζονται μοντέλα διαχείρισης, τα οποία αποτελούν ολοκληρωμένα συστήματα θεωρητικής και πρακτικής προσέγγισης (με στρατηγική, μεθοδολογία και εργαλεία) της έννοιας και της εφαρμογής της διαχείρισης. Τα πιο σημαντικά μοντέλα διαχείρισης που εφαρμόζονται παγκοσμίως είναι το «υλικοκεντρικό», «αξιοκεντρικό», και το μοντέλο «ζώσας πολιτισμικής κληρονομιάς». Ειδικότερα, παρουσιάζονται παρακάτω (Πούλιος, 2010):

- «Υλικοκεντρικό» μοντέλο, το οποίο βασίζεται στο υλικό. Θεωρείται σημαντικό κυρίως από ιστορικής, αρχαιολογικής, επιστημονικής και αισθητικής άποψης. Στοχεύει στη διατήρηση του υλικού του παρελθόντος και τη προστασία του από τη φθορά και την καταστροφή που συντελούνται στο παρόν, για χάρη του μέλλοντος. Αποκλειστική ευθύνη έχουν οι ειδικοί, χωρίς την συμμετοχή της κοινωνίας.
- «Αξιοκεντρικό» μοντέλο, το οποίο βασίζεται στις αξίες. Στοχεύει στη διαφύλαξη των αξιών του παρελθόντος και του παρόντος για χάρη των μελλοντικών γενεών. Θεωρείται δημοκρατική διαδικασία καθώς λαμβάνει υπόψη της όλες τις αξίες και όλες τις ομάδες ενδιαφέροντος.
- Μοντέλο «ζώσας πολιτισμικής κληρονομιάς», απευθύνεται στη πολιτισμική κληρονομιά που συνεχίζει ακόμα να δημιουργείται και να εξελίσσεται στη βάση της συνέχειας της αρχικής σύνδεσης της κοινωνίας με την κληρονομιά. Στοχεύει στη διαφύλαξη της συνέχειας της αρχικής σύνδεσης της κοινωνίας

με την πολιτισμική κληρονομιά. Η κοινότητα που διατηρεί την αρχικής σύνδεση της με την κληρονομιά έχει την ευθύνη.

1.4 Προστασία πολιτισμικής κληρονομιάς

Η προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την διατήρηση και την διαχείριση της. Περιλαμβάνει μια σειρά μέτρων επιστημονικού, τεχνικού, νομικού, διοικητικού και οικονομικού χαρακτήρα, τα οποία έχουν ως αντικείμενο τον εντοπισμό, την έρευνα, την καταγραφή, την τεκμηρίωση και την μελέτη των στοιχείων της πολιτισμικής κληρονομιάς, τη διατήρηση και την αποφυγή της καταστροφής, φθοράς, τη διασφάλιση τους από κλοπή και παράνομη εξαγωγή, τη συντήρηση και αποκατάσταση τους, τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε αυτά, τη διαχείριση και ανάδειξή τους και τέλος την ένταξη τους στη σύγχρονη κοινωνική ζωή (Βουδούρη & Στρατή, 1999). Μια σειρά από διεθνώς αναγνωρισμένους κώδικες και χάρτες, όπως ο Χάρτης της Βενετίας (ICOMOS 1994) και η Σύμβαση της UNESCO για την Παγκόσμια Κληρονομιά, υπαγορεύουν τις βασικές αρχές της πολιτισμικής κληρονομιάς. Οι αρχές αυτές ενσωματώνονται στις περισσότερες χώρες στην τελική νομοθεσία για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ή σε αποδεκτές πολιτικές διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς (Mckercher, & Du Cros, 2002).

1.4.1 Προστασία σε διεθνές επίπεδο

Τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα έντονο το ενδιαφέρον για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, η οποία έχει παγκόσμια καθώς επίσης και διαχρονική αξία. Οι πρώτες αναφορές στην προστασία των πολιτισμικών αγαθών έκαναν την εμφάνιση τους τον 17^ο αιώνα σε Συνθήκες Ειρήνης και σχετίζονται με την επιστροφή έργων τέχνης τα οποία αφαιρέθηκαν κατά την διάρκεια εχθροπραξιών, ενώ η πρακτική αυτή γενικεύεται μετά το Συνέδριο της Βιέννης το 1985. Ωστόσο, παρά τις τεράστιες καταστροφές πολιτιστικών αγαθών εν καιρώ πολέμου, τα πρώτα ουσιαστικά μέτρα προστασίας τους σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης θεσπίστηκαν το 1954 στο πλαίσιο της UNESCO με τη Σύμβαση της Χάγης.

Τη δεκαετία του 1970 τέθηκαν οι βάσεις για τη διεθνή προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε καιρό ειρήνης με τη θέσπιση δύο πολύ σημαντικών συμβάσεων, τη Σύμβαση σχετικά με μέτρα που ελήφθησαν για την απαγόρευση καθώς και τη παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών (Σύμβαση UNESCO, 1970) και τη Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς (Σύμβαση UNESCO, 1972) (Βουδούρη & Στρατή, 1999).

1.4.2 Προστασία σε εθνικό επίπεδο

Οι προσπάθειες για την προστασία των αρχαιοτήτων του παρελθόντος ξεκίνησαν στην πραγματικότητα πριν από το 1830, κατά τη διάρκεια του Πολέμου της Ανεξαρτησίας, από την επαναστατική ελληνική κυβέρνηση. Τα πρώτα νομικά μέτρα για την προστασία των αρχαιοτήτων στη σύγχρονη ελληνική κράτος ελήφθησαν ήδη από το 1833 και ένα χρόνο αργότερα δημοσιεύτηκε ο πρώτος επίσημος νόμος (Korka, 2018).

Έκτοτε, το νομικό πλαίσιο διεύρυνε το πεδίο εφαρμογής του και θεωρείται ένα από τα πιο αυστηρά και εκτεταμένα στον κόσμο. Το ελληνικό Σύνταγμα, το οποίο θεσπίστηκε το 1975, δίνει περισσότερες εξουσίες στο κράτος, ενώ αποδυναμώνει την ιδιωτική ιδιοκτησία για την προστασία των αρχαιοτήτων και του περιβάλλοντός τους. Σύμφωνα με το νόμο, όλα τα κινητά ευρήματα και τα μνημεία ανήκουν στο κράτος και όλες οι δραστηριότητες που σχετίζονται με αυτά ελέγχονται από την κρατική Αρχαιολογική Υπηρεσία (Korka, 2018).

1.4.3. Φορείς Προστασίας Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Οι φορείς που είναι αρμόδιοι για την προστασία -και κατ' επέκταση για την διαχείριση- της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (ΥΠΠΟΑ), η UNESCO, οι Εφορείες Αρχαιοτήτων και λοιποί οργανισμοί.

- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (ΥΠΠΟΑ)

Το ΥΠΠΟΑ είναι υπεύθυνο για την προστασία, διαχείριση και την διαφύλαξη της πολιτισμικής κληρονομιάς της χώρας. Σύμφωνα με τον Νόμο 3028/2002 περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς:

1. Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας συνίσταται κυρίως:

- α) στον εντοπισμό, την έρευνα, την καταγραφή, την τεκμηρίωση και τη μελέτη των στοιχείων της,
- β) στη διατήρηση και στην αποτροπή της καταστροφής, της αλλοίωσης και γενικά κάθε άμεσης ή έμμεσης βλάβης της,
- γ) στην αποτροπή της παράνομης ανασκαφής, της κλοπής και της παράνομης εξαγωγής,
- δ) στη συντήρηση και την κατά περίπτωση αναγκαία αποκατάστασή της,
- ε) στη διευκόλυνση της πρόσβασης και της επικοινωνίας του κοινού με αυτήν,
- στ) στην ανάδειξη και την ένταξή της στη σύγχρονη κοινωνική ζωή και
- ζ) στην παιδεία, την αισθητική αγωγή και την ευαισθητοποίηση των πολιτών για την πολιτιστική κληρονομιά.

2. Η προστασία των μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων περιλαμβάνεται στους στόχους οποιουδήποτε επιπέδου χωροταξικού, αναπτυξιακού, περιβαλλοντικού και πολεοδομικού σχεδιασμού ή σχεδίων ισοδύναμου αποτελέσματος ή υποκατάστατών τους.

Επιπρόσθετα, υπάρχουν κι άλλοι νόμοι που σχετίζονται με την προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, χ.χ):

- Ο Νόμος 2121/1993 αφορά την πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα
- Ο Νόμος 3348/2005 για την κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά

- **UNESCO**

Η UNESCO, η ελληνική μετάφραση της ορίζεται ως Εκπαιδευτική, Επιστημονική και Πολιτιστική Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών, είναι διεθνής οργανισμός και αποτελεί κλάδο του ΟΗΕ. Ιδρύθηκε στις 16 Νοεμβρίου του 1945, αριθμεί 196 χώρες - μέλη, οι οποίες κατανέμονται σε γεωγραφικές ομάδες. Η Ελλάδα ανήκει στην Ομάδα 1, μαζί με τις ευρωπαϊκές χώρες της, τις ΗΠΑ και τον Καναδά από τον Ιούλιο του 1981, όταν υπέγραψε την Σύμβαση για την προστασία των μνημείων και χώρων

παγκόσμιας κληρονομιάς. 18 μνημεία και τοποθεσίες της Ελλάδας έχουν εγγραφεί στον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO.

Η αποστολή της UNESCO είναι:

- α) να προτρέψει τις χώρες να υπογράψουν τη Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά και να διασφαλίσουν την προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς τους,
- β) να ενθαρρύνει τα κράτη-μέλη της Σύμβασης να προτείνουν χώρους στην εθνική τους επικράτεια για να συμπεριληφθούν στον κατάλογο της Παγκόσμιας Κληρονομιάς και
- γ) να παρέχει επείγουσα βοήθεια στα μνημεία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς που βρίσκονται σε άμεσο κίνδυνο. Απόδειξη αποτελεί το γεγονός ότι η UNESCO έθεσε σε προτεραιότητα την προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς και υπέγραψε τρεις πολύ σημαντικές Συμβάσεις, την Σύμβαση της Χάγης του 1954, τη Σύμβαση του 1970 και του 1972.

- Εφορείες Αρχαιοτήτων

Σε όλη την Ελλάδα υπάρχουν Εφορείες Αρχαιοτήτων, οι οποίες είναι αρμόδιες για πλήθος ζητημάτων και έχουν κάποιους επιχειρησιακούς στόχους σύμφωνα με το ΠΔ 4/2018:

- α) Η επιστημονική έρευνα, η αποκάλυψη, η διατήρηση, η συντήρηση, η προστασία, η ανάδειξη, η προβολή και η φύλαξη των αρχαιοτήτων, η έκθεση τους σε Μουσεία, καθώς και η συμμετοχή τους σε εκθέσεις στην ημεδαπή και αλλοδαπή. Επιπλέον, η μελέτη, ο προγραμματισμός, η διαχείριση και η εκτέλεση οιοδήποτε αρχαιολογικού έργου συντήρησης, επισκευής, αποκατάστασης, αναστήλωσης, ανάδειξης και διαμόρφωσης των μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, καθώς και του άμεσου φυσικού ή μη περιβάλλοντός τους, η εκτέλεση όλων των ανωτέρω έργων με αυτεπιστασία και απολογιστικά σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Τα προαναφερθέντα έργα, όπως και η συντήρηση κτηριακών ή άλλων υποδομών εκάστης Εφορείας Αρχαιοτήτων, δύνανται να εκτελεστούν και με κάθε άλλη νόμιμη διαδικασία.
- β) Η μέριμνα για την επιστημονική μελέτη και δημοσίευση των αρχαιοτήτων, η διαχείριση των μνημείων, των αρχαιολογικών χώρων, των μουσείων και των συλλογών, χωρικής τους ευθύνης, τα οποία ανήκουν στο Κράτος, η συμμετοχή σε

διεθνή και ευρωπαϊκά προγράμματα, η διοργάνωση και η συμμετοχή σε ημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια. Επιπροσθέτως, ο σχεδιασμός, η οργάνωση και η παρουσίαση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, εκδηλώσεων ανάδειξης του πολιτιστικού αποθέματος, η προβολή των επικοινωνιακών δράσεων, καθώς και η παραγωγή συμβατικών και ψηφιακών εκδόσεων και εκπαιδευτικού υλικού.

γ) Η ετήσια κατάρτιση και συνεχής επικαιροποίηση του Επιχειρησιακού Σχεδίου της Εφορείας, η σύνταξη προτάσεων για την ένταξη νέων έργων σε συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα ή η υλοποίησή τους από εθνικούς πόρους, εσόδων μνημείων και μουσείων περιλαμβανομένων, η αποτίμηση της στοχοθεσίας κάθε Υπηρεσίας και η αναπροσαρμογή των στόχων.

δ) Η πρακτική άσκηση φοιτητών/σπουδαστών ΑΕΙ/ΤΕΙ στους χώρους αρμοδιότητας της εφόσον δεν προκύπτει δαπάνη που θα βαρύνει το ΥΠΠΟΑ.

ε) Για την υλοποίηση των δράσεων του εγκεκριμένου Επιχειρησιακού Σχεδίου, οι Εφορείες Αρχαιοτήτων δύνανται να συνάπτουν και προγραμματικές συμβάσεις ή μνημόνια συνεργασίας με φορείς του Δημοσίου, της Περιφερειακής Διοίκησης, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αλλά και του ευρύτερου Δημοσίου Τομέα με βάση τα οριζόμενα στην κείμενη νομοθεσία. Επιπλέον, για τον ίδιο σκοπό, δύνανται να διαχειριστούν χορηγίες ή δωρεές, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

- Λοιποί Φορείς

Εκτός από τους προαναφερθέντες φορείς προστασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς υπάρχουν και άλλοι φορείς, οι οποίοι είναι αρμόδιοι για την προστασία και τη διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς της χώρας. Αυτοί είναι οι τοπικές και περιφερειακές αρχές της χώρας, η Γενική Γραμματεία Αιγαίου και της Νησιωτικής Πολιτικής του Υπουργείου Ναυτιλίας, το Ελληνικό Τεχνικό Επιμελητήριο και η Γενική Γραμματεία της Μακεδονίας και της Θράκης του Υπουργείου Εσωτερικών.

1.5 Επικοινωνία και Πολιτισμός: αλληλένδετες έννοιες

Η επικοινωνία είναι αναμφίβολα μια βασική ανθρωπολογική εμπειρία. Δεν υπάρχουν άνθρωποι χωρίς κοινωνία και δεν υπάρχει κοινωνία χωρίς επικοινωνία. Η διεργασία αυτή επιτρέπει τον αμοιβαίο εμπλουτισμό και βρίσκεται στη βάση της πολιτισμικής

δυναμικής (Παυλίδης, 2000). Σύμφωνα με την Σακαλάκη (1994), η έννοια της επικοινωνίας χαρακτηρίζεται από πολυσημία με ευρεία χρήση τόσο στον επιστημονικό όσο και στον εξωεπιστημονικό χώρο, η επικοινωνία ορίζεται ένα ευρύτατο πεδίο φαινομένων που παίρνουν όλο και σημαντικότερες διαστάσεις στις σύγχρονες κοινωνίες και που συνδέονται με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, νέων επαγγελματικών δραστηριοτήτων, νέων αξιών και ιδεών, νέων μεθόδων κοινωνικού ελέγχου. Η μελέτη της επικοινωνίας δεν μπορεί πλέον να κάνει αφαίρεση του συνόλου των μεταβλητών που περιβάλλουν την επικοινωνιακή διαδικασία, πράγμα που εξηγεί την όλο και συχνότερη επικράτηση στο χώρο αυτό, διεπιστημονικών ή πολυεπιστημονικών προσεγγίσεων.

Ο πολιτισμός είναι ένα μέσο επικοινωνίας και ταυτότητας. Η έννοια του πολιτισμού και της επικοινωνίας είναι αδιαίρετες καθώς η επικοινωνία προωθεί και διατηρεί την πολιτιστική δομή κάθε κοινωνίας και το πολιτισμικό σύστημα κάθε κοινωνίας καθορίζει άρρηκτα τα επικοινωνιακά θεμέλια της (Semiu, 2014). Οι πολιτισμοί, συνυπάρχοντας στην παγκόσμια κοινότητα, έρχονται σε επικοινωνία μεταξύ τους, αλληλοεπιδρούν και οικοδομούν σχέσεις, οι οποίες βασίζονται στην αρχή της επικοινωνίας (Μπιτσάνη, 2004).

Η πολιτισμική επικοινωνία αφορά το σύνολο των απαιτούμενων ενεργειών που επιτρέπει στους ανθρώπους να συνειδητοποιήσουν το πολιτισμικό δυναμικό της χώρας και μέσω ενός συνόλου διαδικασιών, τεχνικών και μέσων καλούνται να μεταδώσουμε και να προωθήσουν τον πολιτισμό στους άλλους λαούς. Απώτερος σκοπός της προώθησης και μετάδοσης είναι εξάπλωση του πολιτισμικού πλούτου εκτός συνόρων της χώρας (Παυλίδης, 2000. Μπαντιμαρούδης, 2011). Επίσης, πολιτισμική επικοινωνία νοείται η προσπάθεια ενός μουσειολόγου να δημιουργήσει, να οργανώσει και να διαχειριστεί τη συλλογή ενός μουσείου (Μπαντιμαρούδης, 2011). Η επικοινωνία στον χώρο του μουσείου είναι από τις πιο σημαντικές ενέργειες καθώς συμβάλει στην ουσιαστική επαφή με το κοινό. Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι η πολιτισμική επικοινωνία είναι δυνατή μεταξύ των πολιτισμών στην ίδια αναπτυξιακή βαθμίδα ή και σε διαφορετική. Κατά την διάρκεια της πολιτισμικής επικοινωνίας υιοθετούνται πολλά θεσμικά στοιχεία από το ένα πολιτισμικό σύστημα στο άλλο (γνωστό ως φαινόμενο πολιτισμικής διάχυσης ή ανάμιξη) ή τα νέα πολιτισμικά στοιχεία έρχονται σε σύγκρουση με αυτά του άλλου πολιτισμού

(πολιτισμική σύγκρουση), εξαιτίας κυρίως της ανομοιογένειας των αξιών που επικρατούν στο κάθε πολιτισμικό σύστημα ή σύνολο (Μπιτσάνη, 2004).

1.5.1 Μέσα επικοινωνίας

Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την επιτέλεση των σκοπών της επικοινωνιακής στρατηγικής ενός μουσείου ή ενός αρχαιολογικού χώρου είναι ποικίλα και συμβάλλουν στην άμεση επαφή των εκθεμάτων ή των μνημείων αντίστοιχα με το κοινό. Τα πιο σημαντικά είναι αυτά που παρουσιάζονται παρακάτω:

- Ιστοσελίδες

Η ύπαρξη ιστοσελίδων είναι απαραίτητη στην σημερινή εποχή όπου η τεχνολογία έχει τόσο μεγάλο αντίκτυπο καθώς αποτελούν ένα ισχυρό μέσο επικοινωνίας με το κοινό. Οι περισσότεροι ελληνικοί πολιτιστικοί φορείς χρησιμοποιούν τις ιστοσελίδες τους για να εκθέσουν απλώς τα στοιχεία της ταυτότητάς τους και βασικές πληροφορίες για τις δραστηριότητές τους, δίχως να αντιμετωπίζουν το διαδίκτυο ως ένα ξεχωριστό μέσο ολοκληρωμένης πολιτιστικής επικοινωνίας τους. Για παράδειγμα, το ΥΠΠΟΑ δημιούργησε τον διαδικτυακό κόμβο «Οδυσσεύς¹», ο οποίος περιλαμβάνει πληθώρα μουσείων, αρχαιολογικών χώρων και εφορείες αρχαιοτήτων της Ελλάδας, παρέχοντας σημαντικές πληροφορίες για κάθε ένα από αυτά (Σηφάκη & Σηφάκης, 2007).

- Συνεργασία με τους τοπικούς φορείς

Η επικοινωνιακή πολιτική επιτυγχάνεται και μέσω της συνεργασίας των Μουσείων και των Αρχαιολογικών Χώρων με τους τοπικούς φορείς (δήμους, περιφέρειες, κ.α.), καθώς μέσω αυτής οργανώνονται ποικίλες πολιτισμικές δράσεις, όπως μουσικές εκδηλώσεις, παρουσιάσεις βιβλίων, θεατρικές παραστάσεις, δράσεις για παιδιά (Μπιτσάνη, 2004). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα «Όλη η Ελλάδα ένας Πολιτισμός 2023» του ΥΠΠΟΑ. Ένα πρόγραμμα, το οποίο ξεκίνησε την λειτουργία κατά την διάρκεια της πανδημίας του κορονοϊού αλλά καθιερώθηκε έως σήμερα, που περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα εκδηλώσεων σε Αρχαιολογικούς Χώρους, Μουσεία και Μνημεία.

¹ Οδυσσεύς, εθνικό σύστημα πληροφόρησης για τα μουσεία, τα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας. Πηγή: <http://odysseus.culture.gr/>

- Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να αποτελέσουν εργαλεία επικοινωνίας χαμηλού κόστους ενώ απευθύνονται σε ευρύτερο κοινό. Μπορούν να δώσουν στα μουσεία την ευκαιρία να επωφεληθούν ποικιλοτρόπως από τη χρήση τους, προσφέροντάς τους τη δυνατότητα να αναδείξουν τόσο τη δυναμική τους φύση όσο και τον σκοπό των δράσεων τους (Marakos, 2014). Επιπλέον, τα μουσεία χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για να συμπεριλάβουν νεότερες ενεργές εμπειρίες και για να επικοινωνούν με το κοινό τους (Vassiliadis & Belenioti, 2017). Μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να έχουν και οι αρχαιολογικοί χώροι, ωστόσο δεν είναι πολύ διαδεδομένη η χρήση τους μέχρι στιγμής.

- Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Ο πολιτισμός και η επικοινωνία είναι αδιαχώριστες έννοιες και η μαζική επικοινωνία είναι μια ιδιαίτερα ισχυρή, διαδεδομένη και πολύπλοκη μορφή επικοινωνίας. Η επικοινωνία μέσω των ΜΜΕ είναι εξαιρετικά σημαντική καθώς μέσω αυτής προωθείται ο πολιτισμικός πλούτος. Επίσης, το κοινό πληροφορείται για δράσεις που λαμβάνουν χώρα σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους. Εάν η επικοινωνία μέσω των ΜΜΕ γίνεται με συστηματικό τρόπο, θα έχει αποτελεσματικότητα (Baran, 2011).

- Διαφημιστικά έντυπα και αφίσες

Η διαφήμιση είναι απαραίτητη για την αναγνωρισιμότητα κάθε πολιτιστικού οργανισμού, καθώς εξαρτάται από αυτήν για την δημιουργία σχέσεων με το κοινό και την προώθηση των υπηρεσιών του (Μπαντιμαρούδης, 2011). Η διαφήμιση των αρχαιολογικών χώρων και των μουσείων πραγματοποιείται και μέσω του παραδοσιακού τρόπου, μέσω διαφημιστικών εντύπων και αφισών. Στην σημερινή εποχή, αν όχι όλοι, οι περισσότεροι αρχαιολογικοί χώροι και μουσεία ενημερώνουν το κοινό και προωθούν τις εκδηλώσεις, περιοδικές και μόνιμες εκθέσεις, συμμετοχή μουσείων στην Διεθνή Ημέρα Μουσείων μέσω διαφημιστικών εντύπων και αφισών.

1.6 Ψηφιακή Τεχνολογία

Η ψηφιακή τεχνολογία είναι μέρος του πολιτισμού. Οι αρχαιολογικοί χώροι και ιδιαίτερα τα Μουσεία διατηρούν αναπόφευκτα σχέση εξάρτησης με την ψηφιακή τεχνολογία, πράγμα που καθιστά την κατανόηση της τεχνολογίας απαραίτητη για την

ίδια την ύπαρξη τους. Η ψηφιακή περίοδος ξεκίνησε στα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Μια νέα τάξη κωδικοποιημένων συμβόλων προκάλεσαν σημαντικές αλλαγές και ανακατατάξεις στο πολιτισμικό σκηνικό. Ο κόσμος των bits συνευρίσκεται με τον κόσμο των ατόμων/ύλης. Η τεχνολογία των bits επιτρέπει την εύκολη διόρθωση λαθών του κώδικα αλλά και τη συμπίεση του σήματος, πράγμα που σημαίνει ότι μπορούν να σταλούν περίπλοκες πληροφορίες χωρίς να απαιτούν σημαντικό μέρος του φάσματος των συχνοτήτων ή μεγάλη φυσικό χώρο για αποθήκευση τους. Η τεχνολογία αποτελεί αναπόσπαστο μέσο διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς. Στην σημερινή εποχή δεν μπορεί να υπάρχει οργανισμός που να μην εξαρτάται από διαφορετικά συστήματα δικτυωμένων υπηρεσιών για την σχέση του με το κοινό και για την προώθηση των υπηρεσιών του (Μπαντιμαρούδης, 2011).

Η εκτεταμένη διείσδυση των ψηφιακών τεχνολογιών στα Μουσεία έφερε μια πραγματική επανάσταση στη διαχείριση των συλλογών αλλά και στην επικοινωνία των μουσειακών οργανισμών το κοινό τους. Η συνεισφορά των ψηφιακών των συλλογών έφερε μια πραγματική επανάσταση στα Μουσεία, μεταμορφώνοντάς τα έτσι σε σύγχρονες πολιτιστικές βιομηχανίες που διακινούν μια πληθώρα πολιτισμικών αγαθών και υπηρεσιών. Η τεχνολογία έδωσε νέες δυνατότητες πρόσβασης στις συλλογές, στην τεκμηρίωση των εκθεμάτων, στην εξ αποστάσεως αναζήτησή τους και στην οργάνωση των εκθέσεων (Μπούνια και σύν, 2008).

1.6.1 Εφαρμογή ψηφιακών τεχνολογιών

Μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι υιοθετούν ολοένα και περισσότερο την εφαρμογή ψηφιακών τεχνολογιών αποσκοπώντας τόσο στην προβολή των εκθεμάτων και μνημείων όσο και στην άμεση επαφή με το κοινό. Μέσω της τεχνολογίας προσεγγίζουν μεγάλο αριθμό επισκεπτών, ιδίως αυτών που ανήκουν σε μικρή ηλικιακή ομάδα. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται παρακάτω οι πιο διαδεδομένες εφαρμογές ψηφιακών τεχνολογιών:

- Ψηφιοποίηση και Τρισδιάστατη Ψηφιοποίηση

Η ψηφιοποίηση άλλαξε δραματικά τις διαδικασίες καταγραφής, διατήρησης και διαχείρισης πληροφοριών για τις πολιτισμικές συλλογές καθώς επέτρεψε σε χρήστες

από όλο τον κόσμο τη διευρυμένη πρόσβαση όχι μόνο σε γραπτές πληροφορίες, αλλά και σε εικόνες βίντεο και ήχο. Από τη δεκαετία του 1990 και ύστερα, πολλοί πολιτιστικοί οργανισμοί προσφέρουν online πρόσβαση στους καταλόγους των συλλογών τους μέσω διαδικτύου, συμπεριλαμβανομένων σε αρκετές περιπτώσεις και πολυμεσικών πληροφοριών. Έτσι έχει δημιουργηθεί ένα παγκόσμιο ηλεκτρονικό δίκτυο πολιτισμικών πληροφοριών. Έχει γίνει μεγάλη πρόοδος στις μηχανές αναζήτησης στην καταγραφή των μεταδεδομένων για τα πολιτισμικά αγαθά, για παράδειγμα το σύνολο στοιχείων μεταδεδομένων Dublin Core, στη χρήση ορολογίας και στις διεθνείς συμβάσεις και πρωτόκολλα και έτσι δίνει τη δυνατότητα στον χρήστη για ταυτόχρονη αναζήτηση σε διαφορετικές συλλογές από διαφορετικούς οργανισμούς σε διαφορετικές χώρες (Μπούνια και σύν, 2008).

Η τρισδιάστατη ψηφιοποίηση αποτελεί μέρος της ψηφιακής καταγραφής της Πολιτισμικής Κληρονομιάς. Απαρτίζεται από πολλαπλές διαδικασίες και παρουσιάζει παραλλαγές σύμφωνα με συγκεκριμένες απαιτήσεις εφαρμογής. Η τρισδιάστατη ψηφιοποίηση είναι μια πολύπλοκη διαδικασία που αποτελείται κυρίως από τρεις φάσεις (Pavlidis et al., 2007):

- Α) Προετοιμασία, κατά τη διάρκεια της οποίας λαμβάνουν χώρα ορισμένες προκαταρκτικές δραστηριότητες που αφορούν την απόφαση σχετικά με την τεχνική και τη μεθοδολογία που θα υιοθετηθεί καθώς και τον τόπο ψηφιοποίησης, θέματα σχεδιασμού ασφάλειας κ.λπ.
- Β) Ψηφιακή καταγραφή, η οποία είναι η κύρια διαδικασία ψηφιοποίησης σύμφωνα με το σχέδιο από τη φάση Α.
- Γ) Επεξεργασία δεδομένων, η οποία περιλαμβάνει τη μοντελοποίηση του ψηφιοποιημένου αντικειμένου μέσω της ενοποίησης μερικών σαρώσεων, επεξεργασίας γεωμετρικών δεδομένων, επεξεργασίας δεδομένων υφής, χαρτογράφησης υφής κ.λπ.

- **Επαυξημένη Πραγματικότητα**

Η επαυξημένη πραγματικότητα, γνωστή με τον αγγλικό της όρο «Augmented Reality (AR)» είναι ο όρος για ένα σύνολο ψηφιακών τεχνολογιών που επιτρέπουν στους χρήστες να εμφανίζουν και να αλληλεπιδρούν με ψηφιακές πληροφορίες ενσωματωμένες στο άμεσο φυσικό τους περιβάλλον (Ryan et al., 2014). Βελτιώνει

την εμπειρία των χρηστών με την επικάλυψη πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων γραφικών, ήχων και μερικές φορές ανατροφοδότησης μέσω αφής, στο πραγματικό περιβάλλον. Μπορεί να εφαρμοστεί σε αρχαιολογικούς χώρους και στον χώρο των μουσείων (Boboc et al., 2022).

- Εικονική Πραγματικότητα

Η εικονική πραγματικότητα, γνωστή με τον αγγλικό όρο «Virtual Reality», είναι μια νοητή εικόνα ή ένα περιβάλλον που δημιουργείται από λογισμικό υπολογιστή, με το οποίο ο χρήστης μπορεί να αλληλεπιδράσει ρεαλιστικά, χρησιμοποιώντας ένα κράνος που περιέχει οθόνη, γάντια με αισθητήρες κ.λπ. Μπορεί να διαμορφώσει φανταστικούς κόσμους καθώς και να αναπαράγει πραγματικές καταστάσεις, έτσι οι χρήστες νιώθουν ότι μπορεί να γίνουν μέρος αυτών (Ryan et al., 2014). Η αναπαράσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην εικονική πραγματικότητα υπερβαίνει το χώρο και το χρόνο: οι χρήστες μπορούν να επισκέπτονται απομακρυσμένα μέρη που δεν είναι προσβάσιμα στους κανονικούς χρήστες ή μέρη που είναι πολύ μακριά καθώς επίσης και μέρη από μια διαφορετική ιστορική στιγμή, όπως μέσω της ψηφιακής ανακατασκευής ενός ιστορικού κτιρίου αρχαιολογικού χώρου (Cecotti, 2022). Μπορεί να εφαρμοστεί σε αρχαιολογικούς και στον χώρο των μουσείων. Σε αρχαιολογικούς χώρους υπάρχουν δύο κατηγορίες εικονικών εφαρμογών περιήγησης: α) Εικονικές Περιηγήσεις (διαδικτυακές εφαρμογές, ενισχυμένες με διαδραστικούς χάρτες, με εμπυθιστικές τεχνολογίες απεικόνισης και διάφορα πολυμέσα) και β) Εικονικοί Ξεναγοί (τεχνολογικά εξελιγμένα λογισμικά, τα οποία εκτελούνται στις κινητές συσκευές του επισκεπτών) (Πούλιος και σύν, 2015).

- Μικτή πραγματικότητα

Η μικτή πραγματικότητα, γνωστή με τον αγγλικό όρο «Mixed Reality», είναι ένα περιβάλλον αλληλεπίδρασης ανθρώπου-υπολογιστή που συνδυάζει τον πραγματικό κόσμο με εικονικά (δηλαδή ψηφιακά) στοιχεία. Εφαρμόζεται σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους (Fogliaroni, 2018).

- Φορητές συσκευές παλάμης

Οι φορητές συσκευές βοηθούν τον επισκέπτη στην καλύτερη κατανόηση και ερμηνεία των εκθεμάτων του μουσείου και επιτρέπουν την ελεύθερη κίνηση στο

εκθεσιακό χώρο, ο επισκέπτης μπορεί να χαράξει την δική του διαδρομή περιήγησης (Οικονόμου, 2007).

- **Χρήση Ετικέτας Γρήγορης Ανταπόκρισης (Κώδικας QR – Quick Response Code)**

Πρόκειται για έναν γραμμωτό κώδικα δύο διαστάσεων και η σάρωση του πραγματοποιείται μέσω κινητού τηλεφώνου. Η χρήση του Κώδικα QR σε μουσεία, και αρχαιολογικούς χώρους δίνει την δυνατότητα πρόσβασης στον επισκέπτη σε μεγαλύτερο εύρος συλλογών και πληροφοριών μέσω προσδιορισμένων ιστοσελίδων, διευρύνει την εμπειρία της επίσκεψης με τη σύνδεση με άλλα εποπτικά μέσα όπως βίντεο, ήχος, εκπαιδευτικά παιχνίδια κ.ά. και διαμορφώνει μια ενεργή και διαλεκτική σχέση του επισκέπτη με την κληρονομιά, ιδίως με το νεανικό κοινό που είναι εξοικειωμένο με τη χρήση του. Ο επισκέπτης σαρώνει την Ετικέτα Γρήγορης Ανταπόκρισης και έτσι μπορεί να συλλέξει περισσότερες πληροφορίες για ένα αντικείμενο, να συνδεθεί με κάποια ιστοσελίδα του μουσείου, να συνδέσει το αντικείμενο με ήχους ή βίντεο, να παίξει διαδραστικά παιχνίδια, όπως να λύσει ένα γρίφο, να συμμετάσχει σε ηχοδιαδρομές ή σε κάποια διαδραστική ιστορία. (Μικελάκης, 2016).

- **Προβολή Βίντεο σε Μουσειακούς Χώρους**

Το βίντεο στα μουσεία προσφέρουν μια δυναμική, οπτικοακουστική, γραμμική και αφηγηματική εμπειρία. Έχουν πολλούς και ποικίλους ρόλους: εισάγουν τον επισκέπτη στον εκθεσιακό χώρο ή δίνουν μια γενική εικόνα για την έκθεση ή το μουσείο, παρουσιάζουν σύνθετα ζητήματα, επιδεικνύουν μια διαδικασία, μεταφέρουν μια προσωπική ιστορία. Επιπλέον, αποτελούν τον κατεξοχήν εναλλακτικό τρόπο ερμηνείας πέρα από την παρατήρηση των μουσειακών αντικειμένων, των φωτογραφιών και άλλων στοιχείων και την ανάγνωση των μουσειακών κειμένων (Μπούνια και σύν, 2008).

- **Τρισδιάστατη Ψηφιακή Αναπαράσταση Μνημείων και Αντικειμένων**

Οι δυνατότητες των γραφικών των υπολογιστών δίνουν πλέον τη δυνατότητα να απεικονιστούν ρεαλιστικά σχήματα του τρισδιάστατου κόσμου. Για να παραχθούν αυτά ήταν απαραίτητο να δημιουργηθούν τρισδιάστατα μοντέλα του κόσμου. Μέχρι σήμερα έχουν αναπτυχθεί για το σκοπό αυτό μια σειρά τεχνικές, η πρώτη και πιο

γνωστή είναι η χρήση λέιζερ σαρωτών και άλλων συσκευών, οι οποίοι ρίχνουν φως πάνω στα αντικείμενα και έτσι συλλαμβάνουν την τρισδιάστατη πληροφορία, παρατηρώντας τις αντανakλάσεις κατόπιν της σχετικής επεξεργασίας. Μια ακόμη τεχνική είναι η χρήση διαφορετικών εικόνα του αντικειμένου οι οποίες λαμβάνονται από διαφορετικές πλευρές και στη συνέχεια αποσυντίθεται (Μπούνια και σύν, 2008).

- **Συστήματα Γεωγραφικών Πληροφοριών (ΓΣΠ)**

Τα Συστήματα Γεωγραφικών Πληροφοριών (ΓΣΠ) είναι σύνολα λογισμικού που εφαρμόζονται για τη διαχειρίζονται και να αναλύουν γεωγραφικά δεδομένα, πληροφορίες που συσχετίζονται με μια χωρική αναφορά και εφαρμόζονται σε αρχαιολογικούς χώρους. Ένα σύγχρονο σύστημα γεωγραφικών πληροφοριών είναι δομημένο με αρθρωτό τρόπο, όπου η διεπαφή χρήστη (User Interface - UI) δίνει στο χρήστη τη δυνατότητα πρόσβασης σε διάφορα μέρη του λογισμικού: διαχείριση δεδομένων, χωρική ανάλυση και ανάλυση δεδομένων και διαχείριση αποτελεσμάτων. Η διαχείριση των δεδομένων μπορεί να γίνει τόσο σε σύστημα αρχείων με τυποποιημένους μορφότυπους, όσο και με τη χρήση ενός συστήματος διαχείρισης σχεσιακών βάσεων δεδομένων που είναι συγκεντρωμένο σε έναν κεντρικό υπολογιστή ή κατανεμημένο σε πολλούς κεντρικούς υπολογιστές (Ruoss et al., 2023).

1.7 Χρηματοδότηση Πολιτισμού

Η οικονομική βοήθεια είναι πολύ σημαντική για την διαχείριση και ανάδειξη του πολιτισμικού πλούτου της Ελλάδος. Με αποφάσεις του ΥΠΠΟΑ μπορούν να επιχορηγούνται από κάθε είδους πιστώσεις νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου με κοινωφελείς ή πολιτιστικούς σκοπούς, Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, πολιτιστικοί σύλλογοι, οπουδήποτε και αν έχουν την έδρα τους, ιδίως στην περίπτωση που αναπτύσσουν τη σημαντική πολιτιστική δραστηριότητα η οποία χρήζει ενίσχυσης. Τα ίδια νομικά πρόσωπα μπορούν να επιχορηγούνται από πιστώσεις του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων του ΥΠΠΟΑ, για την ανάπτυξη και διαχείριση της πολιτιστικής δραστηριότητας υπό την προϋπόθεση ότι θα εκτελούνται βάσει μελετών εγκεκριμένων από το ΥΠΠΟΑ (Μπιτσάνη, 2004).

Ο πολιτισμός είναι ένα σύνολο δραστηριοτήτων που παράγουν εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες χρησιμοποιώντας «σπάνιους» συντελεστές παραγωγής, και από αυτήν την άποψη ενδιαφέρει τόσο την οικονομική επιστήμη όσο και την οικονομική πολιτική. Την Ελλάδα την ενδιαφέρει ιδιαίτερα και από την άποψη της αναπτυξιακής πολιτικής, δηλαδή σαν ένας τομέας που μπορεί να είναι καταρχήν βιώσιμος σε ανοιχτή και ενοποιημένη αγορά, να συνεισφέρει στην απασχόληση, διότι είναι εντάσεως εργασίας, και να συμβάλει θετικά στο ισοζύγιο πληρωμών διότι μπορεί να είναι εξαγωγικός (Καραμπάτσου-Παχάκη και σύν, 2000). «Η έλλειψη των απαιτούμενων πόρων αποτελεί χρόνιο πρόβλημα του ΥΠΠΟΑ και βασική αδυναμία εξέλιξης του πολιτιστικού τομέα, με συνέπεια την καθυστέρηση σημαντικών πρωτοβουλιών και ενεργειών. Τα κονδύλια που διατίθενται για μια σειρά σημαντικών προγραμμάτων είναι πολύ χαμηλά» (Μπιτσάνη, 2004, σ.199).

Η χρηματοδότηση αποτελεί το πιο κρίσιμο στοιχείο της πολιτικής για την ανάπτυξη του τομέα, διότι μεγάλο μέρος των πολιτισμικών δραστηριοτήτων δεν μπορεί να στηριχθεί στην αγορά των χρηστών και επομένως σε χρηματοδότηση από επιχειρηματίες και τράπεζες. Μάλιστα όσο υψηλότερες μορφές είναι οι εκδηλώσεις, τόσο λιγότερο μπορούν να βασίζονται στην αγορά των χρηστών. Ο τομέας του πολιτισμού άνευ χρηματοδότησης δεν μπορεί να ανταπεξέλθει (Μπιτσάνη, 2004).

Σύμφωνα με τον Ν3525/2007 δηλώνονται εννοιολογικά οι εξής όροι:

- Ως «Πολιτιστική χορηγία» νοείται η χρηματική ή άλλης μορφής οικονομική παροχή σε είδος, σε άυλα αγαθά ή υπηρεσίες από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ημεδαπά ή αλλοδαπά, για την ενίσχυση συγκεκριμένων πολιτιστικών δραστηριοτήτων ή σκοπών του αποδέκτη της χορηγίας με αντιστάθμισμα την προβολή του κοινωνικού προσώπου και της ευποιίας του χορηγού.
- Ως «Χορηγός» νοείται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ημεδαπό ή αλλοδαπό, του ιδιωτικού δικαίου που προβαίνει σε πολιτιστική χορηγία.
- Ως «Αποδέκτης χορηγίας» νοείται το Δημόσιο, οι οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα νομικά πρόσωπα του ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως αυτός κάθε φορά οριοθετείται, τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, οι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες του άρθρου 741 Α.Κ., που επιδιώκουν, κατά το καταστατικό τους, σκοπούς πολιτιστικούς, καθώς και οι

ανώνυμες εταιρείες του άρθρου 265 του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων, που ιδρύονται για τη φιλοξενία του θεσμού “Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης”.

- Ως «Πολιτιστική δραστηριότητα» νοείται η δραστηριότητα που αποσκοπεί στην προστασία, αξιοποίηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως η τελευταία ορίζεται στο Ν3028/2002, καθώς και στην ενίσχυση και προβολή του νεότερου και σύγχρονου πολιτισμού, ο οποίος περιλαμβάνει κάθε δράση που αποσκοπεί ιδίως στην παραγωγή, καλλιέργεια, προαγωγή και διάδοση των γραμμάτων, της μουσικής, του χορού, του θεάτρου, του κινηματογράφου, της αρχιτεκτονικής, της ζωγραφικής, της γλυπτικής, των εικαστικών τεχνών.

Η πολιτιστική χορηγία διακρίνεται από τις ακόλουθες έννοιες, που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου: από τη «δωρεά», η οποία αποτελεί παροχή στον δωρεοδόχο ενός περιουσιακού αντικειμένου, χωρίς οποιοδήποτε αντάλλαγμα ή αντιστάθμισμα, από την «επιχορήγηση», η οποία αποτελεί καταβολή από το Δημόσιο χρηματικής ενίσχυσης σε νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες κ.λπ., για την πραγματοποίηση συγκεκριμένου έργου ή προγράμματος, από τη «διαφήμιση», η οποία αποτελεί παρουσίαση στο κοινό προϊόντων ή υπηρεσιών και προβολή των πλεονεκτημάτων τους, με σκοπό την παρακίνηση του κοινού να αποκτήσει τα διαφημιζόμενα προϊόντα ή υπηρεσίες και τέλος από την «προώθηση πωλήσεων», η οποία αποτελεί κάθε δραστηριότητα, στο πλαίσιο της εμπορικής επικοινωνίας, με στόχο την αύξηση της πώλησης προϊόντων ή υπηρεσιών, με τρόπους άλλους πλην της διαφήμισης, οι οποίοι κατά κανόνα βασίζονται στην προσωπική επαφή με τον καταναλωτή, όπως προσφορές, διαγωνισμοί, εκδηλώσεις.

Η χορηγία είναι εφεύρεση ελληνική, ήταν μια από τις τέσσερις λειτουργίες, τριαρχία, γυμνασιαρχία και η εστίαση. Η χορηγία είναι μια σημαντική οικονομική ενίσχυση προς τους πολιτιστικούς φορείς. Ο χορηγικός θεσμός έχει αναβιώσει τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Το 1986 ιδρύθηκε ο Όμιλος Ενίσχυσης Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων (ΟΜΕΠΟ) με απώτερο σκοπό την ενθάρρυνση και των αξιοποίηση τη ιδιωτικής πρωτοβουλίας για την εξυπηρέτηση

των πολιτιστικών αναγκών της χώρας (Καραμπάτσου-Παχάκη και σύν, 2000. Μπιτσάνη, 2004).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Μουσεία Νομού Μεσσηνίας

2.1 Εισαγωγή

Το δεύτερο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στα μουσεία. Όλα τα παρακάτω μουσεία είναι δημόσια και υπάγονται στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας (ΕΦΑΜΕΣ) και στο ΥΠΠΟΑ. Εξαίρεση αυτών αποτελεί η Συλλογή ελληνικών ενδυμασιών "Βικτωρία Γ. Καρέλια" που είναι ιδιωτική. Γίνεται εκτενής παρουσίαση, η οποία περιλαμβάνει την πορεία τους στο πέρασμα των χρόνων, τον εκθεσιακό χώρο τους και επιπρόσθετες σημαντικές πληροφορίες για την οργάνωση τους. Επίσης, παρουσιάζεται η επικοινωνιακή τους πολιτική και πώς αυτή επιτυγχάνεται μέσω δράσεων εξωστρέφειας, για παράδειγμα, μέσω εκδηλώσεων στον εκθεσιακό χώρο του μουσείου και τέλος αν υπάρχει η δυνατότητα εφαρμογής ψηφιακών τεχνολογιών.

Λίγες σημαντικές πληροφορίες για το μουσείο αξίζει να ειπωθούν. Το μουσείο, σύμφωνα με την πρόσφατη αλλαγή του ορισμού, ορίζεται ως "ένα μη κερδοσκοπικό, μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας που ερευνά, συλλέγει, συντηρεί, ερμηνεύει και εκθέτει την υλική και άυλη κληρονομιά. Ανοιχτά στο κοινό, προσβάσιμα και χωρίς αποκλεισμούς, τα μουσεία προάγουν την ποικιλομορφία και τη βιωσιμότητα. Λειτουργούν και επικοινωνούν ηθικά, επαγγελματικά και με τη συμμετοχή των κοινοτήτων, προσφέροντας ποικίλες εμπειρίες για εκπαίδευση, απόλαυση, προβληματισμό και ανταλλαγή γνώσεων" (ICOM, 2022). Τα Μουσεία είναι οργανισμοί με κύριο διακριτικό γνώρισμα τη συγκέντρωση αντικειμένων (Μπούνια 2006). Σύμφωνα με τον ορισμό του μουσείου, οι συλλογές είναι αυτές που αποτελούν τον πυρήνα του μουσείου καθώς περιλαμβάνουν εκτός από τα υλικά τεκμήρια και τις πληροφορίες την ιστορία των αντικειμένων την απόκτηση και τη χρήση τους (Βουδούρη, 2003).

Αποστολή του μουσείου είναι η απόκτηση, διαφύλαξη και προβολή των συλλογών του με σκοπό να συμβάλει στην προστασία της φυσικής, πολιτιστικής και επιστημονικής κληρονομιάς. Οι συλλογές των μουσείων αποτελούν σημαντική δημόσια κληρονομιά, τυγχάνουν ειδικής νομικής μεταχείρισης και προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο. Συνυφασμένη με την έννοια του δημοσίου συμφέροντος είναι

η έννοια της διαχείρισης, που περιλαμβάνει τη νόμιμη κατοχή, τη μονιμότητα, την τεκμηρίωση, την προσβασιμότητα και τη νόμιμη παραχώρηση (ICOM, 2009).

Ιδιαίτερη είναι η ευθύνη που έχουν τα μουσεία απέναντι στην κοινωνία σχετικά με τη φροντίδα, την προσβασιμότητα και την ερμηνεία των πρωτογενών στοιχείων που συλλέγουν και φυλάσσουν στις συλλογές τους. Η πρωταρχική υποχρέωση τους είναι να ενισχύουν τον μορφωτικό ρόλο τους και να προσελκύουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό ατόμων από τις κοινότητες, τις τοπικές κοινωνίες ή τις ομάδες τις οποίες εξυπηρετούν. Η συνεργασία με την κοινότητα και η προβολή της πολιτισμικής κληρονομιάς της αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του μορφωτικού ρόλου που κατέχει το Μουσείο (ICOM, 2009).

Μουσείο και κοινό επικοινωνούν. Η επικοινωνία είναι μια από τις πιο θεμελιώδεις λειτουργίες των μουσείων (Μούλιου & Μπούνια, 1999). Η έκθεση είναι βασικό επικοινωνιακό μέσο. Αποτελεί την πρωταρχική μορφή επικοινωνίας του μουσείου με το κοινό (Νικονάνου, 2006). Ο διάλογος μεταξύ τους επιτυγχάνεται με το “ζωντάνεμα” της έκθεσης και ολοκληρώνεται μέσα από τη μετάδοση πληροφοριών, μηνυμάτων και εμπειριών με σαφή και αποτελεσματικό τρόπο σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες και άτομα, με ποικίλες προσδοκίες και ενδιαφέροντα. Οι εκθέσεις είναι διαμορφωμένα περιβάλλοντα που περιλαμβάνουν εκθέματα και ερμηνευτικά μέσα, τα οποία στοχεύουν στην διευκόλυνση του επισκέπτη στην κατανόηση του εκθεσιακού περιεχομένου. Η επικοινωνιακή πολιτική περιλαμβάνει ποικίλες δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο χώρο του μουσείου, όπως είναι εκθέσεις, διαλέξεις, εκπαιδευτικά προγράμματα, και πολλές άλλες δραστηριότητες (Belcher, 1992. Ορφανίδη, 2003. Μούλιου & Μπούνια, 1999). Σύμφωνα με τον Hoelscher (2006), η πολιτισμική κληρονομιά μπορεί να προσεγγιστεί μέσω εκδηλώσεων. Αυτή η πρακτική προβάλλει την πολιτισμική κληρονομιά μέσω αντικειμένων, εικόνων και γεγονότων.

Το Μουσείο, εκτός από την πολιτιστική αποστολή του, μπορεί να έχει και εκπαιδευτική λειτουργία, η οποία στοχεύει στην ενδυνάμωση βασικών ικανοτήτων, γνώσεων και κατανόησης θεμάτων και πραγματοποιείται μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων (Ορφανίδη, 2003). Η μουσειοπαιδαγωγική είναι μια εφαρμοσμένη παιδαγωγική, η οποία συνδράμει τη λειτουργία του μουσείου με στόχο της εκπλήρωση του εκπαιδευτικού του ρόλου για το κοινωνικό σύνολο. Ο εκπαιδευτικός

ρόλος επιτυγχάνεται μέσω υλοποίησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Τα μουσεία είναι μορφωτικοί οργανισμοί που απευθύνονται σε ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο, η μουσειοπαιδαγωγική ως παιδαγωγική του μουσείου δεν υπόκειται σε περιορισμού, ασχολείται με όλες τις πιθανές ομάδες κοινού, ανεξαρτήτων ηλικίας και κοινωνικής προέλευσης (Νικονάνου, 2009).

Τέλος να τονιστεί ότι το μουσείο πρέπει να είναι ανοικτό σε όλους, ανεξαρτήτου κοινωνικής ομάδας, για να μπορούν όλοι να το επισκεφθούν (Ορφανίδη, 2003).

2.2 Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας

Γενικές πληροφορίες

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας βρίσκεται στο ιστορικό κέντρο της Καλαμάτας, είναι κτισμένο στην θέση της παλαιάς κλειστής δημοτικής αγοράς της πόλης. Το οικοδόμημα παραχωρήθηκε από τον Δήμο Καλαμάτας στο Υπουργείο Πολιτισμού προκειμένου να λειτουργήσει ως αρχαιολογικό μουσείο, το οποίο εγκαινιάστηκε τον Ιούνιο του 2009.

Εικόνα 1. Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας

Το κτίριο είναι ένα μονώροφο, σχετικά πρόσφατο οικοδόμημα. Ο εκθεσιακός χώρος του Μουσείου ακολουθεί την παλιά γεωγραφική διαίρεση του νομού σε τέσσερις επαρχίες, Καλαμάτας, Μεσσήνης, Πυλίας και Τριφυλίας, έτσι, η έκθεση αναπτύσσεται σε αντίστοιχες μεγάλες γεωγραφικές ενότητες, μέσα στις οποίες

εντάσσονται οι σημαντικότερες αρχαιολογικές θέσεις με αντιπροσωπευτικά ευρήματα, τα οποία προέρχονται είτε από ανασκαφές, είτε από επιφανειακές έρευνες ή ακόμη και από τυχαίες παραδόσεις αρχαίων, από τους απλούς πολίτες. Το πλήθος των ευρημάτων καλύπτει μια πολύ μεγάλη χρονική περίοδο, από την τελική Νεολιθική έως το 1453. Ο επισκέπτης για να μπορέσει να περιηγηθεί στις τέσσερις αυτές ενότητες, ακολουθεί μια κεντρική "οδική αρτηρία", ανάμεσα στις προθήκες και τα εκθέματα, θυμίζοντας τη ροή του ποταμού Παμίσου, που διατρέχει μεγάλο μέρος της Μεσσηνίας και εκβάλλει στο Μεσσηνιακό κόλπο. Όλες οι ενότητες είναι αυτοτελείς, έτσι ο επισκέπτης δεν χρειάζεται, εφόσον δεν θέλει, να ακολουθήσει την πορεία της κεντρικής αρτηρίας, έχει την δυνατότητα να επιλέξει τι θα επιθυμεί να δει.

Εικόνα 2. Κάτοψη εκθεσιακού χώρου Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσσηνίας

Οι τέσσερις ενότητες του Αρχαιολογικού Μουσείου, όπως προαναφέρθηκε, είναι η επαρχία Καλαμάτας, η οποία περιέχει ευρήματα που προέρχονται από την περιοχή της Καλαμάτας και της ευρύτερης περιοχής γύρω από αυτήν. Χαρακτηριστικά είναι τα ευρήματα από την θέση Ακοβίτικα, όπου οι ανασκαφές έφεραν στο φως το αρχαϊκό και κλασικό ιερό του Ποσειδώνος και τα επιβλητικά λείψανα των δύο πρωτοελλαδικών μεγάρων. Η επαρχία Μεσσήνης εμπεριέχει ευρήματα από ευρύτερη περιοχή του σημερινού Δήμου Μεσσήνης και την Αρχαία Μεσσήνη. Πολλά σημαντικά ευρήματα εντάσσονται στην συγκεκριμένη ενότητα, όπως το εκμαγείο της επιγραφής του τελετουργικού των μυστηρίου από την περιοχή της Αρχαίας Ανδανίας. Στην επαρχία Πυλίας εκτίθενται ευρήματα από διάφορες πόλεις και χωριά του νομού, από την Αρχαία Κορώνη, την Μεθώνη, κ.α. Εξέχουσας σημασίας αποτελεί το

εντυπωσιακό μωσαϊκό δάπεδο υστερορωμαϊκών χρόνων από το χωριό Χαροκοπιό Κορωνης. Τέλος, στην επαρχία Τριφυλίας εντάσσονται ευρήματα από την ευρύτερη περιοχή της Τριφυλίας, όπως, Χώρα, Κυπαρισσία, κ.α. Σε αυτήν την ενότητα, τα σημαντικότερα είναι τα ελάχιστα ευρήματα που προέρχονται από το Ανάκτορο του Νέστορα, τα υπόλοιπα εκτίθενται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Χώρας.

Εικόνα 3. Άποψη έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Μεσσηνίας

Το Αρχαιολογικό Μουσείο είναι πλήρως λειτουργικό. Προβάλλει την ιστορική, θρησκευτική και πολιτισμική ιστορία της Μεσσηνίας. Το εποπτικό υλικό είναι σύγχρονων προδιαγραφών, κατανοητά και ευανάγνωστα κείμενα και λεζάντες, ο χάρτης και η κάτοψη βρίσκονται στην είσοδο του εκθεσιακού χώρου, επιτοίχιες πληροφοριακές μονάδες και έντυπο ενημερωτικό υλικό. Στην είσοδο του Μουσείου υπάρχουν πωλητήριο και το εκδοτήριο εισιτηρίων, στο εσωτερικό υπάρχουν χώροι υγιεινής και μια αίθουσα που χρησιμεύει ως χώρος που πραγματοποιούνται ποικίλες εκδηλώσεις, περιοδικές εκθέσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα. Είναι εύκολα προσβάσιμο καθώς διαθέτει ράμπα για άτομα με ειδικές ανάγκες και στο εσωτερικό ειδικά διαμορφωμένους χώρους υγιεινής. πωλητήριο και το εκδοτήριο εισιτηρίων. Ωστόσο, υστερεί από άποψη ύπαρξης εφαρμογών ψηφιακής τεχνολογίας, δεν υπάρχει κάποια εφαρμογή στον μουσειακό χώρο παρά μόνο οθόνες που προβάλλουν βίντεο μικρού μήκους σχετικά με τα εκθέματα.

Επικοινωνιακή Πολιτική Μουσείου και Δράσεις Εξωστρέφειας

Το κοινό μπορεί να «επικοινωνεί» με το μουσείο μέσω κοινωνικών δικτύων καθώς έχει σελίδα στο Facebook, επίσης, έχει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο προβάλλοντας τον

μουσειακό χώρο, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και άλλες χρήσιμες πληροφορίες. Στο μουσείο πραγματοποιούνται ατομικές και ομαδικές ξεναγήσεις. Επίσης, λαμβάνουν χώρα ποικίλες δράσεις εξωστρέφειας:

- Ποικίλες εκδηλώσεις, παρουσιάσεις βιβλίων, ομιλίες, περιοδικές εκθέσεις, μια ενδιαφέρουσας σημασίας περιοδική έκθεση που υπάρχει μέχρι και σήμερα είναι οι «Πυξίδες. Σκεύη Πολιτισμών»
- Συμμετοχή στην Διεθνή Ημέρα Μουσείων, το πρόσφατο θέμα εορτασμού ήταν «Μουσεία, Αειφορία και Ποιότητα Ζωής»

Εικόνα 4. Διεθνής Ημέρα Μουσείων 2023

Τέλος, στην επικοινωνιακή πολιτική του Αρχαιολογικού Μουσείου εντάσσονται και τα εκπαιδευτικά πρόγραμμα. Πραγματοποιείται πληθώρα εκπαιδευτικών προγραμμάτων για οικογένειες με παιδιά, για σχολικές μονάδες και για επισκέπτες. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτών αποτελούν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για οικογένειες με παιδιά με τίτλο «Ένα αξέχαστο ταξίδι», μέσω του οποίου μαθαίνουν για τα μεταφορικά μέσα της αρχαιότητας και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε σχολικές μονάδες με τίτλο «Ο Πάμισος το θεϊκό ποτάμι της Μεσσηνίας» κατάλληλο για μαθητές Γ-ΣΤ΄ Δημοτικού (Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας, χ.χ).

2.3 Μουσείο Αρχαίας Μεσσήνης

Γενικές πληροφορίες

Το Μουσείο Αρχαίας Μεσσήνης βρίσκεται στην Αρχαία Μεσσήνη. Χτίστηκε μεταξύ του 1968 -1972 στα δυτικά προάστια του χωριού Μαυρομμάτι Ιθώμης, σε οικόπεδο τριών περίπου στρεμμάτων. Βρίσκεται πολύ κοντά στον αρχαιολογικό χώρο της Αρχαίας Μεσσήνης (Δουβίτσας, 2000). Τα αρχιτεκτονικά σχέδια του Μουσείου εκπονήθηκαν από τον αρχιτέκτονα του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠΑ) Μ. Κουρουνιώτη, σύμφωνα με τις οδηγίες του ανασκαφέα του αρχαιολογικού χώρου Αναστάσιου Ορλάνδου, ενώ η στατική μελέτη πραγματοποιήθηκε από την Τεχνική Υπηρεσία του Υπουργείου Προεδρίας. Το 1997 ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Γ. Δεσπίνης επιμελήθηκε την αρχική έκθεση παρόλο που το Μουσείο δεν άνοιξε ποτέ τις πύλες του στο κοινό (Θέμελης, 2010).

Εικόνα 5. Μουσείο Αρχαίας Μεσσήνης

Το Μουσείο είναι διώροφο κτίσμα, σε σχήμα Γ με απλή μορφή, χωρίς διακοσμητικά στοιχεία και καλλιτεχνικές αξιώσεις, το οποίο παραπέμπει κατά κάποιο τρόπο στον νεοκλασικό ρυθμό. Στον όροφο περιλάμβανε αρχικά τρεις αίθουσες έκθεσης σε κατά μήκος διάταξη, εξώστη στη νότια πλευρά και ένα γραφείο με μικρή κατοικία για τον αρχαιολόγο. Στο ισόγειο βρίσκονταν αποθηκευτικοί χώροι, κατοικία φύλακα και χώροι υγιεινής, καθώς και ισόγεια εξώστες. Μεταξύ των ετών 1992-1998 έγιναν εκτεταμένες επισκευές και ανακαίνιση (Θέμελης, 2002).

Το Μουσείο διαθέτει τρεις αίθουσες. Ωστόσο, κρίνονται τελείως ανεπαρκείς να στεγάσουν έστω και αντιπροσωπευτικά δείγματα από τα 17.000 και πλέον

καταγεγραμμένα αντικείμενα και σε αυτά δεν υπολογίζονται τα 8.500 νομίσματα, τα οποία αποτελούν ξεχωριστή ενότητα. Στην πρώτη αίθουσα του μουσείου εκτίθενται αγάλματα, ειδώλια και πλακίδια. Το άγαλμα που κυριαρχεί είναι Ερμής, ένα άγαλμα με ύψος 2 μέτρα του 1^{ου} αιώνα μ.Χ. Πρόκειται για αντίγραφο αγάλματος του 4^{ου} αιώνα π.Χ. της σχολής του Πραξιτέλη. Στη δεύτερη αίθουσα εκτίθενται κατά κύριο λόγο γλυπτά του Μεσσήνιου γλύπτη Δαμοφώντος, τα οποία βρέθηκαν στο Ασκληπιείο της Αρχαίας Μεσσήνης και σε άλλα οικοδομήματα. Μερικά εξ αυτών είναι η Μητέρα των Θεών, ο Απόλλων και οι εννέα Μούσες, κ.α. Στην τρίτη και τελευταία αίθουσα εκτίθενται αγάλματα, αυτό που ξεχωρίζει είναι το άγαλμα της Αρτέμιδος Λαφρίας. Τέλος, στο εξώστη και στο αίθριο του Μουσείου εκτίθενται πλήθος αγαλμάτων, μαρμάρινων ερμαϊκών στηλών, βάθρα Μεσσήνιων αθλητών, επιτύμβιες στήλες και ανάγλυφα (Θέμελης, 2010).

Εικόνα 6. Άποψη έκθεσης Μουσείου Αρχαίας Μεσσήνης

Δύο νέες προγραμματικές συμβάσεις για εκπόνηση των αναγκαίων μελετών (Προμελέτη, Οριστική – Μελέτη Εφαρμογής – Τεύχη δημοπράτησης), καθώς και τη Μουσειολογική και Μουσειογραφική μελέτη, υπέγραψαν πρόσφατα η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού Λίνα Μενδώνη και ο Περιφερειάρχης Πελοποννήσου Παναγιώτης Νίκας. Η αναγκαιότητα της ίδρυσης του Μουσείου επιβάλλεται από τον πλούτο του υλικού των ανασκαφών, ο οποίος προέρχεται από τον καθηγητή Πέτρο Θέμελη στην Αρχαία Μεσσήνη. Η ανέγερση του νέου Μουσείου θα γίνει σε οικόπεδο ιδιοκτησίας του Δήμου Μεσσήνης, εμβαδού 9.258,60 τ.μ., στην περιοχή μεταξύ του υφιστάμενου αρχαιολογικού μουσείου και του αρχαιολογικού χώρου της αρχαίας Μεσσήνης (Archaiologia, 2023).

Το Μουσείο διαθέτει εκδοτήριο εισιτηρίων και διαμορφωμένους χώρους υγιεινής. Απουσιάζουν τα κείμενα στον εκθεσιακό χώρο, τα εκθέματα συνοδεύονται μόνο από λεζάντες. Δεν είναι εύκολα προσβάσιμο για άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς δεν διαθέτει ράμπα στην είσοδο του Μουσείου αλλά ούτε και διαμορφωμένους χώρους υγιεινής. Τέλος, δεν διαθέτει τεχνολογικά μέσα για μια πιο διαδραστική περιήγηση.

Επικοινωνιακή Πολιτική Μουσείου και Δράσεις Εξωστρέφειας

Στο Μουσείο δεν πραγματοποιούνται δράσεις εξωστρέφειας, εκδηλώσεις αλλά ούτε εκπαιδευτικά προγράμματα. Πραγματοποιούνται μόνο ατομικές και ομαδικές ξεναγήσεις στον εκθεσιακό χώρο του Μουσείου. Επίσης, διαθέτει σελίδα σε ένα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, στο Facebook. Δεν έχει όμως ιστοσελίδα στο διαδίκτυο.

2.4 Αρχαιολογικό Μουσείο Χώρας

Γενικές πληροφορίες

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Χώρας βρίσκεται στην κωμόπολη της Χώρας. Ιδρύθηκε από την Ελληνική Αρχαιολογική Υπηρεσία, με ευθύνη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Ολυμπίας, μετά την λήξη των ερευνών των δύο επιφανών αρχαιολόγων, του Carl Blegen και του Σπυρίδωνος Μαρινάτου το 1969. Ο σκοπός δημιουργίας του Μουσείου ήταν για να στεγάσει τα σημαντικότερα ευρήματα από τις ανασκαφές των προαναφερθέντων αρχαιολόγων στην περιοχή (Δουβίτσας, 2000. Λώλος, 2004. Blegen & Rawson, 2004).

Εικόνα 7. Αρχαιολογικό Μουσείο Χώρας

Η συλλογή του Μουσείου υπερβαίνει κατά πολύ την τοπική σημασία της λόγω του όγκου και του χαρακτήρα των ευρημάτων που περιλαμβάνει. Η αρχαιολογική συλλογή του αποτελείται από αγγεία και άλλα αντικείμενα που κατά κύριο λόγο χρονολογούνται στην Υστεροελλαδική ή Μυκηναϊκή Εποχή (1500-1100 π.Χ περίπου). Αναμφισβήτητα αποτελεί μια από τις πλουσιότερες και διδακτικότερες συλλογές Μυκηναϊκών ευρημάτων που υπάρχουν στην Ελλάδα και όσον αφορά στον Πελοποννησιακό χώρο (Λώλος, 2004).

Όλα τα ευρήματα που εκτίθενται στις τρεις αίθουσες του Μουσείου ή φυλάσσονται στις αποθήκες αντιπροσωπεύουν όλες τις φάσεις της Μυκηναϊκής εποχής. Χάρη στο χρονολογικό εύρος και την ποικιλία που παρουσιάζουν, αποτελούν ιδανικό σύνολο για την παρακολούθηση της εξέλιξης του Μυκηναϊκού Πολιτισμού (Λώλος, 2004).

Τα αντικείμενα προέρχονται από διάφορες Μυκηναϊκές θέσεις κατανεμημένες σε μεγάλη γεωγραφική έκταση εντός του Μεσσηνιακού χώρου. Ειδικότερα, προέρχονται από μείζονες οικιστικές θέσεις, όπως η Περιστεριά Κυπαρισσίας (αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα πρώιμα Μυκηναϊκά κέντρα της Δυτικής Πελοποννήσου), τα Νιχώρια (βρίσκεται μεταξύ Ριζομύλου και Καρποφόρας) και από τον λόφο του Εγκλιανού. Επιπλέον, προέρχονται από μεγάλους θολωτούς τάφους βασιλέων, τοπικών ηγεμόνων ή μεγάλων γαιοκτημόνων, μικρούς θολωτούς τάφους (Δουβίτσας, 2000. Λώλος, 2004).

Το Αρχαιολογικό Μουσείο έχει τρεις αίθουσες. Στην πρώτη αίθουσα εκτίθενται πλήθος ευρημάτων που προέρχονται, κατά κύριο λόγο, από ανασκαφές που πραγματοποίησε ο Σπύρος Μαρινάτος σε θέσεις της Πυλίας και της Τριφυλίας. Πρόκειται για κεραμική και αγγεία, τα οποία χρονολογούνται από την πρώιμη υστεροελλαδική περίοδο (1650 π.Χ.) έως το τέλος της ζωής του ανακτόρου (1200 π.Χ.) (Blegen & Rawson, 1966), εργαλεία, όπλα, κοσμήματα και άλλα αντικείμενα από τάφους, τύμβους και από οικισμούς (Λώλος, 2004). Η δεύτερη αίθουσα περιέχει, αποκλειστικά, ευρήματα από χώρους του ανακτορικού συγκροτήματος και από άλλα σημεία του λόφου του Εγκλιανού. Τα εκθέματα είναι αγγεία και τοιχογραφίες. Στην τρίτη αίθουσα του Μουσείου εκτίθενται σε δεκατρείς προθήκες ευρήματα από χώρους του Ανακτόρου και από άλλα σημεία του λόφου, καθώς επίσης και ένα σημαντικό μέρος από τα περιεχόμενα των τάφων που ανασκάφηκαν στην περιοχή του Εγκλιανού (Λώλος, 2004. Blegen & Rawson, 2004).

Εικόνα 8. Άποψη έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Χώρας

Το Συμβούλιο Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού κατά τη συνεδρίασή του τον Ιούλιο του 2020, σύμφωνα με την Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας ενέκρινε τη μουσειολογική μελέτη για την επανέκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Χώρας. Σύμφωνα με τη νέα μουσειολογική μελέτη, που εκπονήθηκε από το επιστημονικό προσωπικό της Εφορείας Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας, προβλέπεται να αξιοποιηθούν συνολικά 4 εκθεσιακοί χώροι. Πρόκειται για τις τρεις αίθουσες του υφιστάμενου αρχαιολογικού μουσείου και ακόμα μία αίθουσα, η οποία σχεδιάζεται να κατασκευαστεί ως προσθήκη στο υφιστάμενο μουσείο. Στην επανέκθεση θα συμπεριληφθούν ευρήματα τόσο από τις παλαιότερες ανασκαφές ελληνικών και ξένων ερευνητικών αποστολών όσο και από τις πρόσφατες αρχαιολογικές έρευνες στον λόφο του Εγκλιανού (Εφημερίδα Θάρρος, 2020).

Επικοινωνιακή Πολιτική Μουσείου και Δράσεις Εξωστρέφειας

Στο Μουσείο, μέχρι να κλείσει τις πόρτες για την επανέκθεση του, δεν πραγματοποιούνταν δράσεις εξωστρέφειας, εκδηλώσεις αλλά ούτε εκπαιδευτικά προγράμματα. Πραγματοποιούνται μόνο ατομικές και ομαδικές ξεναγήσεις στον εκθεσιακό χώρο του, όπως σχολικές ξεναγήσεις. Τέλος, απουσίαζε η ύπαρξη εφαρμογών ψηφιακής τεχνολογίας και εποπτικού υλικού αλλά διαθέτει σελίδα στο Facebook με εικόνες από το μουσείο πριν κλείσει τις πόρτες του για επανέκθεση.

2.5 Αρχαιολογικό Μουσείο Πύλου

Γενικές πληροφορίες

Το Αρχαιολογικό Μουσείο Πύλου βρίσκεται στην Πύλο Μεσσηνίας. Αποτελεί συνέχεια του Αντωνοπούλειου Αρχαιολογικού Μουσείου Πύλου που μέχρι το 2014 φιλοξενούνταν στο κέντρο της πόλης και συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός πολυδύναμου πολυχώρου πολιτισμού (Δουβίτσας, 2000). Το έργο της μετεγκατάστασης και επανέκθεσης του Μουσείου υλοποιήθηκε την περίοδο 2013-2015 από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας στο πλαίσιο της πράξης «Επανεκθεση Αρχαιολογικού Μουσείου Πύλου, Δ. Πύλου Νέστορος Περιφέρειας Πελοποννήσου».

Εικόνα 9. Αρχαιολογικό Μουσείο Πύλου

Το κτίριο είναι ένα επίμηκες ιστορικό, διατηρητέο κτήριο με πολλά ανοίγματα και περιορισμένων διαστάσεων εκθεσιακό χώρο. Για τον λόγο αυτό έγινε αυστηρή επιλογή των προς έκθεση αντικειμένων μεταξύ όλου του διαθέσιμου υλικού που προέρχεται τόσο από την παλιά όσο και από τη νεότερη αρχαιολογική έρευνα. Επιλέχθηκε να παρουσιαστούν οι συστηματικά ανεσκαμμένες και δημοσιευμένες θέσεις που απέδωσαν ανασκαφικά ευρήματα τα οποία μπορούν να εκτεθούν και αποτελούν τους δυνατούς κρίκους στο ταξίδι της αναζήτησης της Πύλου. Η κεντρική ιδέα της έκθεσης των αρχαιοτήτων, με τίτλο «Στα ίχνη της Πύλου...», καλεί τον επισκέπτη να περιηγηθεί και να ανακαλύψει την ιστορία της δυτικής Πυλίας από τους ρωμαϊκούς χρόνους έως την παλαιολιθική εποχή. Με βάση την κεντρική ιδέα της

έκθεσης διαμορφώνονται δύο κύριοι θεματικοί άξονες περιήγησης που αναπτύσσονται παράλληλα στις δύο επιμήκεις πλευρές του κτηρίου:

- Ο πρώτος θεματικός άξονας με τίτλο: «...ἐπὶ τοῦ ὠραιότερου κόλπου τοῦ κόσμου ...» (Ερρίκος Σλήμαν, 1874) παρουσιάζει τις αρχαιολογικές μαρτυρίες στα παράλια της Πυλίας, όπου τα ευρήματα προέρχονται από την παλαιολιθική εποχή
- Ο δεύτερος θεματικός άξονας με τίτλο: «Στην Πυλιακή ενδοχώρα», προβάλλει την ενδοχώρα της Πυλίας, της οποίας τα αρχαιολογικά τεκμήρια προέρχονται κυρίως από την προϊστορική περίοδο και συγκεκριμένα την μυκηναϊκή εποχή.

Εικόνα 10. Άποψη έκθεσης Αρχαιολογικού Μουσείου Πύλου

Το Μουσείο αναδεικνύει την ιστορική, θρησκευτική, αρχιτεκτονική και πολιτισμική ενότητα της Πύλου και της ευρύτερης περιοχής. Η επανέκθεση των εκθεμάτων συμπληρώνεται με χρήση εποπτικού υλικού σύγχρονων προδιαγραφών, κατανοητά κείμενα και λεζάντες, ψηφιακές εφαρμογές για την παρουσίαση θέσεων που αποτελούν ενδιάμεσους σταθμούς της ιστορίας που προβάλλει το Μουσείο.

Το Μουσείο διαθέτει εκδοτήριο εισιτηρίων, ράμπα για την εύκολη πρόσβαση στο εσωτερικό του Μουσείου των ατόμων με ειδικές ανάγκες αλλά η πρόσβαση μέχρι το Μουσείο είναι δύσκολη καθώς η αρχιτεκτονική των φρουρίων δεν βοηθά στην υιοθέτηση τέτοιων επεμβάσεων.

Επικοινωνιακή Πολιτική Μουσείου και Δράσεις Εξωστρέφειας

Στο Μουσείο δεν έχουν πραγματοποιηθεί μέχρι στιγμής δράσεις εξωστρέφειας, εκδηλώσεις. Πραγματοποιούνται μόνο ατομικές και ομαδικές ξεναγήσεις στον εκθεσιακό χώρο του Μουσείου, καθώς επίσης εκπαιδευτικές δράσεις για μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου και για οικογένειες με παιδιά μέσα από τις οποίες μπορούν να περιηγηθούν, να κατανοήσουν, να εμπνευστούν και να δημιουργήσουν τα δικά τους έργα. Ένα ενδιαφέρον εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Ήταν ένα μικρό καράβι», παρέχεται στους εκπαιδευτικούς για μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου, με φορητή εκπαιδευτική μονάδα (μουσειοσκευή). Η μουσειοσκευή περιλαμβάνει έντυπο και φυσικό υλικό με προτάσεις για εκπαιδευτικές δραστηριότητες με θέμα το θαλάσσιο εμπόριο και τα ίχνη των διαδρομών του από την περιοχή της Πυλίας. (Αρχαιολογικό Μουσείο Πύλου, χ.χ). Τέλος, το μουσείο διαθέτει σελίδα στο Facebook και ιστοσελίδα στο διαδίκτυο, στην οποία παρουσιάζεται συνοπτικά ο μουσειακός χώρος και αναγράφονται σημαντικές πληροφορίες για την επίσκεψη στον χώρο.

2.6 Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας

Γενικές πληροφορίες

Το Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας βρίσκεται στην πόλη της Καλαμάτας. Δημιουργήθηκε από τον τοπικό Σύλλογον προς Διάδοσιν των Γραμμάτων και λειτούργησε για πρώτη φορά το 1973. Στεγάζεται στο παραδοσιακό διώροφο κτήριο της ιστορικής οικογένειας Κυριακού, το οποίο βρίσκεται στο Ιστορικό Κέντρο της πόλης. Το κτήριο παραχωρήθηκε στον Δήμο Καλαμάτας από τους ιδιοκτήτες Γεώργιο Κυριακού και την ανιψιά του Ρουμπίνη την το 1938, με δωρεά εν ζωή. Η απαίτηση των δωρητών ήταν το κτήριο να χρησίμευε «ως Στέγη των μνημείων του Πολιτισμού και ως εστία δια την πνευματικήν εν γένει μόρφωσιν και ηθικήν διαπαιδαγώγησιν των νέων της ιδιαιτέρας των Πατρίδος των Καλαμών, και εν γένει ως πνευματικόν κέντρον, μουσείον, βιβλιοθήκη κ.α.» (Δουλαβέρας, 2012).

Εικόνα 11. Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Καλαμάτας

Ωστόσο, η λειτουργία του ανεστάλη μετά από τους καταστρεπτικούς σεισμούς του 1986. Έκτοτε, ο Σύλλογος προς Διάδοσιν των Γραμμάτων έκανε ενέργειες για την αποκατάσταση των ζημιών και την επαναλειτουργία του Μουσείου. Το 2002 έγιναν τα επίσημα εγκαίνια με την συνδρομή των Διευθύνσεων Λαϊκού Πολιτισμού, Πολιτιστικών Κτηρίων και Αναστήλωσης Νεότερων Μνημείων, του Δήμου Καλαμάτας και της οικογένειας του Γεώργιου Καρέλια (Δουλαβέρας, 2012).

Από το 2002 έως σήμερα το Μουσείο λειτουργεί με ευθύνη του Συλλόγου Διάδοσιν των Γραμμάτων. Αποτελεί το μοναδικό Λαογραφικό Μουσείο στη Μεσσηνία που διαθέτει σχεδόν όλες τις προδιαγραφές λειτουργίας ενός Μουσείου, με καθημερινή λειτουργία, μόνιμο προσωπικό, μελετημένη κατάταξη των εκθεμάτων, επισκεψιμότητα. Ο στόχος ίδρυσης καθώς και της λειτουργίας του Μουσείου ήταν η ανάδειξη και η προβολή αντικειμένων του λαϊκού πολιτισμού και της τοπικής ιστορίας (Δουλαβέρας, 2012).

Το Μουσείο απαρτίζεται από δύο ορόφους. Τα εκθέματα του Μουσείου αποτελούν οργανικές ή θεματικές ενότητες. Στην αίθουσα του ισογείου υπάρχει πληθώρα εκθεμάτων που αφορούν την αγροτική ζωή (δρεπάνια, ζυγός, κ.α), γεωργική βιοτεχνία, υφαντική τέχνη, αγγειοπλαστική και μερικά αστικά επαγγέλματα. Ο

επισκέπτης μέσω αυτών των εκθεμάτων μπορεί να κατανοήσει τον τρόπο ζωής των κατοίκων της Μεσσηνίας. Στο προθάλαμο του ορόφου υπάρχουν αντικείμενα και φωτογραφικό υλικό για την βιβλιοδεσία και την τυπογραφία. Στον δεύτερο όροφο, στην πρώτη αίθουσα προβάλλεται η εικόνα του αστικού σπιτιού της παραδοσιακής πόλης και στην δεύτερη και μεγαλύτερη αίθουσα παρουσιάζεται ιστορικό υλικό που σχετίζεται με την Ελληνική Επανάσταση του 1821. Σημαντικά εκθέματα της δεύτερης αίθουσας αποτελούν μια η φωτοτυπία της προκήρυξης του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη προς τις ευρωπαϊκές αυλές, παλάσκες χρυσοκέντητες του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, κ.α (Δουλαβέρας, 2012).

Εικόνα 12. Άποψη έκθεσης Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Καλαμάτας

Το Μουσείο διαθέτει εκδοτήριο εισιτηρίων. Απουσιάζουν τα κείμενα στον εκθεσιακό χώρο, τα εκθέματα συνοδεύονται μόνο από λεζάντες. Δεν είναι εύκολα προσβάσιμο για άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς δεν διαθέτει ράμπα στην είσοδο του Μουσείου αλλά ούτε και διαμορφωμένους χώρους υγιεινής. Τέλος, δεν διαθέτει τεχνολογικά μέσα για μια πιο διαδραστική περιήγηση στον εκθεσιακό χώρο.

Επικοινωνιακή Πολιτική Μουσείου και Δράσεις Εξωστρέφειας

Στόχος το Μουσείου, όπως προαναφέρθηκε, ήταν να αναδείξει και να προβάλει τα αντικείμενα του και παράλληλα να αναπτύξει επαφή μεταξύ των επισκεπτών και των εκθεμάτων μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων ώστε να υπάρξει σύνδεση του

Μουσείου με το σχολείο. Στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής δραστηριότητας του, σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού, υλοποιούσε πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα για παιδιά έως το 2010, έκτοτε δεν υπάρχει κάποια αναφορά για την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Τέλος, το μουσείο δεν χρησιμοποιεί επικοινωνιακά μέσα για την άμεση επικοινωνία και επαφή με το κοινό του.

2.7 Συλλογή Ελληνικών Ενδυμασιών "Βικτωρία Γ. Καρέλια"

Γενικές πληροφορίες

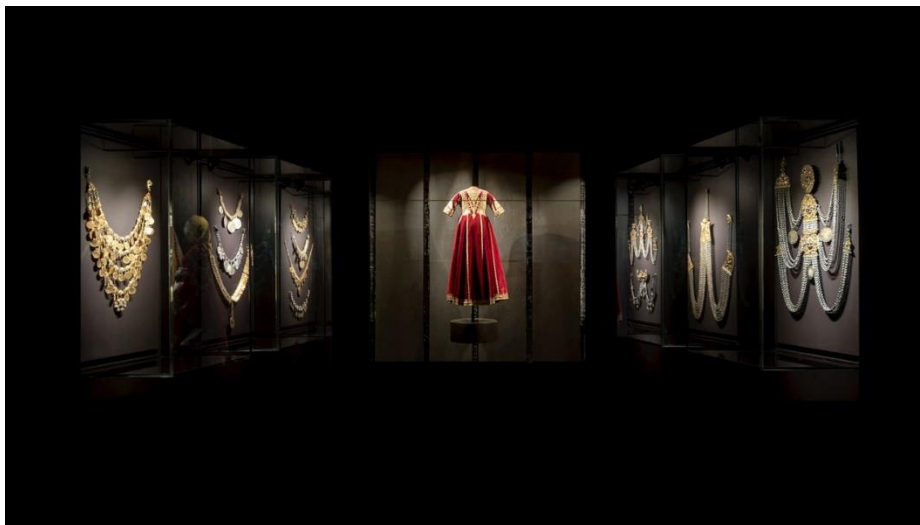
Η Συλλογή ελληνικών ενδυμασιών "Βικτωρία Γ. Καρέλια" βρίσκεται στην πόλη της Καλαμάτας. Δημιουργήθηκε από την Βικτώρια Καρέλια, ιδρυτικό μέλος και την επί σειρά ετών Πρόεδρο του Λυκείου των Ελληνίδων Καλαμάτας, στην αρχή ως προσωπική συλλογή. Το σύνολο των ενδυμασιών που η ίδια διέσωσε, καρπός της συλλεκτικής προσπάθειας σαράντα πέντε και πλέον ετών, παραχωρήθηκε στο Λύκειο Ελληνίδων Καλαμάτας με σκοπό την προστασία καθώς επίσης και την προβολή της ελληνικής παράδοσης. Για αυτόν τον λόγο φέρει, σε ένδειξη αναγνώρισης, το όνομα της συλλέκτριας (Παπαντωνίου και σύν, 2018).

Εικόνα 13. Συλλογή ελληνικών ενδυμασιών "Βικτωρία Γ. Καρέλια"

Πρόκειται για μια από τις ολοκληρωμένες και πλούσιες συλλογές ενδυμασιών στην Ελλάδα. Εγκαινιάστηκε τον Οκτωβρίου του 2016. Το κτήριο στο ιστορικό κέντρο της

Καλαμάτας είναι ένα οικοδόμημα εξαιρετικής νεοκλασικής αρχιτεκτονικής. Η συλλογή του απαρτίζεται από πλήρη ενδυματολογικά σύνολα, ανδρικά και γυναικεία, προεχόμενα από όλες τις περιοχές της Ελλάδας. Χαρακτηριστικά είναι οι χρυσοκέντητοι επενδύτες καθώς και κοσμήματα, τα οποία αποτελούν αυτόνομο και σημαντικό κομμάτι της συλλογής (Παπαντωνίου και σύν, 2018). Στο ισόγειο παρουσιάζονται οι τοπικές ενδυμασίες με σεγκούνι, τον επενδύτη του αγροτικού και κτηνοτροφικού κόσμου της στεριανής Ελλάδας. Στον πρώτο όροφο οι ενδυμασίες των νομαδικών και ημινομαδικών πληθυσμών συναντούν τον ενδυματολογικό κόσμο των κοινοτήτων με εμπορικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες, με τοπικές ενδυμασίες με καβάδι και αντερί. Στον δεύτερο όροφο παρουσιάζεται η σχηματική παραλλαγή της βυζαντινής δαλματικής, το φουστάνι – τσούκνα, το οποίο συναντά την αναγεννησιακή του εκδοχή, τα πολύπτυχα, δηλαδή, φουστάνια των παράλιων και νησιωτικών περιοχών με εμπορικές επαφές με τη Δύση (Συλλογή Ελληνικών Ενδυμασιών Βικτωρία Γ. Καρέλια, χ.χ).

Εικόνα 14. Άποψη έκθεσης Συλλογής ελληνικών ενδυμασιών "Βικτωρία Γ. Καρέλια"

Η Συλλογή ελληνικών ενδυμασιών "Βικτωρία Γ. Καρέλια" είναι απόλυτα οργανωμένη και λειτουργική. Διαθέτει εκδοτήριο εισιτηρίων, πωλητήριο, εποπτικό υλικό, διαμορφωμένους χώρους υγιεινής και είναι εύκολα προσβάσιμη για άτομα με ειδικές ανάγκες. Επίσης, διαθέτει ειδική διαμορφωμένη αίθουσα που χρησιμεύει για την πραγματοποίηση εκδηλώσεων, ομιλιών, κ.α. Τέλος, η ξενάγηση των επισκεπτών γίνεται με την βοήθεια σύγχρονων τεχνολογικών μέσων, απόλυτα φιλικά προς το χρήστη. Η ψηφιακή σήμανση σε κάθε προθήκη ευνοεί τη διαδραστική επαφή των

επισκεπτών με τα εκθέματα και αναπτύσσει την ερευνητική διάθεση των παιδιών (Συλλογή Ελληνικών Ενδυμασιών Βικτωρία Γ. Καρέλια", χ.χ).

Επικοινωνιακή Πολιτική Συλλογής και Δράσεις Εξωστρέφειας

Η Συλλογή ελληνικών ενδυμασιών "Βικτωρία Γ. Καρέλια" στοχεύει στην ανάδειξη του πολιτισμικού της πλούτου και στην προβολή του στο κοινό. Για αυτόν τον λόγο, υπάρχουν μόνιμοι ξεναγοί που αναλαμβάνουν ομαδικές ξεναγήσεις σχολείων, συλλόγων και ατομικές ξεναγήσεις. Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι υπάρχουν εξειδικευμένες διαδρομές περιήγησης με τη βοήθεια ειδικά σχεδιασμένων φυλλαδίων που προτείνονται στους ενδιαφερόμενους Έλληνες και ξένους επισκέπτες. Εκτός από ξεναγήσεις, υλοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα για όλες τις σχολικές μονάδες στην ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα του κτιρίου. Στοχεύουν να εισάγουν τους μαθητές στην τέχνη, τα υλικά και τις μεθόδους παραγωγής της ελληνικής ενδυμασίας και στον πρακτικό και κοινωνικό της ρόλο σε διάφορες χρονικές περιόδους.

Ενδεικτικά παρουσιάζονται εν συνεχεία κάποια από αυτά: «Πολύχρωμοι θησαυροί από βαμβάκι και μαλλί» για μαθητές Β' - Γ' Δημοτικού, το οποίο στοχεύει να ψυχαγωγηθούν και να ανακαλύψουν την ανάγκη των ανθρώπων να συνδυάσουν τις πρακτικές πλευρές της ζωής με τις αισθητικές αξίες. Ένα άλλο εκπαιδευτικό πρόγραμμα έχει τίτλο «Μόδα είναι και γυρίζει», απευθύνεται σε μαθητές Λυκείου και ο στόχος είναι η κατανόηση της εξέλιξης του ενδύματος και των παραγόντων που το επηρεάζουν διαχρονικά, τον ρόλο της μόδας και των ενδυματολογικών κωδίκων στις κοινωνίες, καθώς και τη διαδικασία και τους λόγους παγκοσμιοποίησης του ενδύματος (Συλλογή Ελληνικών Ενδυμασιών Βικτωρία Γ. Καρέλια", χ.χ).

Τέλος, στο κτίριο της Συλλογής λαμβάνουν χώρα δράσεις εξωστρέφειας. Οι δράσεις εξωστρέφειας είναι:

- Ποικίλες εκδηλώσεις, γυρίσματα βίντεο στον χώρο της Συλλογής, εκθέσεις φωτογραφιών, μια πρόσφατη και πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση φωτογραφίας ήταν «Αφρική: Άνθρωποι & Κοσμήματα. Ταξίδι - Φωτογραφία» της εθνογράφου-φωτογράφου Ελένη Γκίνου
- Συμμετοχή στην Διεθνή Ημέρα Μουσείων, το φετινό θέμα της εκδήλωσης ήταν «Βιώσιμο στυλ: Αναπτύσσοντας την εταιρική υπευθυνότητα και την καταναλωτική συνείδηση στον κόσμο της γρήγορης μόδας»

Εικόνα 15. Στιγμιότυπο εκδήλωσης για την Διεθνή Ημέρα Μουσείων

Τέλος, η συλλογή έχει την δυνατότητα να «επικοινωνεί» με το κοινό της μέσω της σελίδας της στο Facebook και μέσω της ιστοσελίδας της στο διαδίκτυο, η οποία προβάλλει την εκθεσιακό χώρο της συλλογής, την ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα και γενικότερα πληροφορεί τον επισκέπτη με ό,τι χρειάζεται να γνωρίζει για την συλλογή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Αρχαιολογικοί Χώροι Νομού Μεσσηνίας

3.1 Εισαγωγή

Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο της διπλωματικής εργασίας παρουσιάζονται, με λεπτομερή τρόπο, οι αρχαιολογικοί χώροι. Ειδικότερα, η παρουσίαση εμπεριέχει την ιστορική αναδρομή τους, τις ανασκαφικές έρευνες που πραγματοποιήθηκαν με το πέρασμα των χρόνων και επιπρόσθετες σημαντικές πληροφορίες για την οργάνωση τους. Επιπλέον, γίνεται αναφορά για την επικοινωνιακή τους πολιτική και πως αυτή επιτυγχάνεται μέσω δράσεων εξωστρέφειας, για παράδειγμα, μέσω εκδηλώσεων.

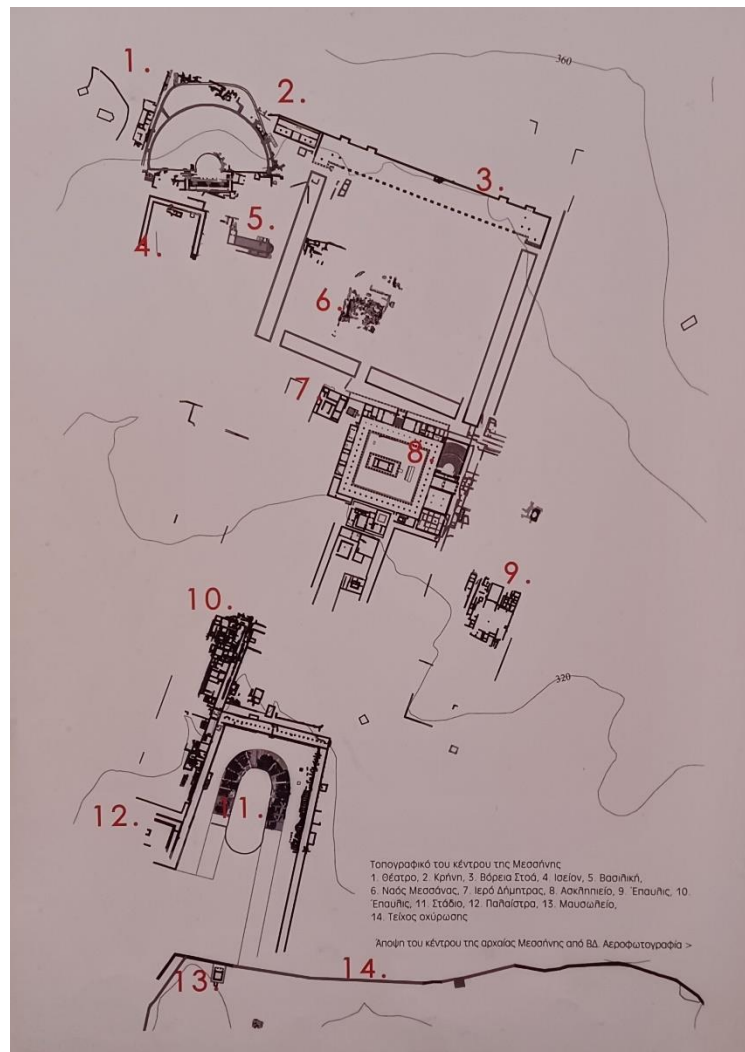
Σημαντικό είναι σε αυτό το σημείο να δοθεί ο ορισμός των αρχαιολογικών χώρων, ο οποίος βασίζεται στον Νόμο 3028/2002 του ΥΠΠΟΑ: “Ως αρχαιολογικοί χώροι νοούνται εκτάσεις στην ξηρά ή στη θάλασσα ή στις λίμνες ή στους ποταμούς, οι οποίες περιέχουν ή στις οποίες υπάρχουν ενδείξεις ότι περιέχονται αρχαία μνημεία ή αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν από τους αρχαιότετους χρόνους έως και το 1830 μνημειακά, οικιστικά ή ταφικά σύνολα. Οι αρχαιολογικοί χώροι περιλαμβάνουν και το απαραίτητο ελεύθερο περιβάλλον που επιτρέπει στα σωζόμενα μνημεία να συντίθενται σε ιστορική, αισθητική και λειτουργική ενότητα”.

Όλοι οι αρχαιολογικοί χώροι υπάγονται στην Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας (ΕΦΑΜΕΣ). Η ΕΦΑΜΕΣ είναι περιφερειακή υπηρεσία της Γενικής Διεύθυνσης Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Ως έδρα έχει την Καλαμάτα και οι αρμοδιότητες και υποχρεώσεις της καλύπτουν ολόκληρο τον Νομό Μεσσηνίας.

3.2 Αρχαία Μεσσήνη

Γενικές πληροφορίες

Η Αρχαία Μεσσήνη αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους κηρυγμένους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας (ΦΕΚ 73/Β/14-2-1991²). Βρίσκεται στο χωριό Μαυρομάτι Ιθώμης που ανήκει στον Δήμο Μεσσήνης, λίγα χιλιόμετρα έξω από την Μεσσήνη και Καλαμάτα.

Εικόνα 16. Αεροφωτογραφία Αρχαίας Μεσσήνης

Η αρχαιολογική εταιρεία άρχισε συστηματικές έρευνες στην Αρχαία Μεσσήνη το 1895 με τον Σάμιο αρχαιολόγο και μετέπειτα πολιτικό Θεμιστοκλή Σοφούλη. Οι ανασκαφές συνεχίστηκαν το 1909 και το 1925 από τον Γεώργιο Οικονόμου. Έπειτα,

² Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος. Πηγή: <http://listedmonuments.culture.gr/>

το 1913 εκδόθηκαν οι επιγραφές της Μεσσηνίας στον τόμο V,1 της σειράς των *Iscriptiones Graecae* από τον G. Kolbe, γνώστη της Μεσσηνιακής ιστορίας και τοπογραφίας. Εν συνεχεία, ακολούθησαν οι πολυετείς έρευνες και ανασκαφές του Σουηδού αρχαιολόγου Natan Valmin. Το 1957 ο γραμματέας της Αρχαιολογικής Εταιρείας, ακαδημαϊκός Αναστάσιος Ορλάνδος ανέλαβε τις ανασκαφές στην Αρχαία Μεσσήνη, ο οποίος εργάστηκε μέχρι το 1974. Χάρη στις ανασκαφές του ίδιου και των προκατόχων του, Θεμιστοκλή Σοφούλη και Γεώργιου Οικονόμου, ήλθε στο φως το μεγαλύτερο μέρος του οικοδομικού συγκροτήματος του Ασκληπιείου (Θέμελης, 2010).

Το 1986 το Συμβούλιο της Αρχαιολογικής Εταιρείας με εισήγηση του τότε γραμματέως της, ακαδημαϊκού Γεωργίου Μυλωνά ανέθεσε τη διεύθυνση των ανασκαφών της Αρχαίας Μεσσήνης. Οι ανασκαφικές έρευνες με παράλληλες εργασίες στερέωσης και αναστήλωσης των μνημείων συνεχίζονται έως το σήμερα με ταχύτερους προοδευτικά ρυθμούς. Όλα τα δημόσια και ιερά οικοδομήματα της πόλης που είδε με τα μάτια του και περιέγραψε ο Πausanias έχουν έρθει στο φως (Θέμελης, 2010).

Όλα τα οικοδομήματα της Αρχαίας Μεσσήνης έχουν το ίδιο προσανατολισμό και εντάσσονται στον κάναβο που δημιουργείται από οριζόντιους (με κατεύθυνση Ανατολή-Δύση) και κάθετους (με κατεύθυνση Βορρά-Νότο) δρόμους. Το πολεοδομικό αυτό σύστημα είναι γνωστό ως *Ιπποδάμειο* από τον αρχικό εμπνευστή και δημιουργό του αρχιτέκτονα, πολεοδόμο, γεωμέτρη και αστρονόμο του 5^{ου} αιώνα π.Χ., τον Ιππόδαμο από τη Μίλητο. Το Ιπποδάμειο σύστημα στηρίζεται στις αρχές της ισονομίας, της ισοπολιτείας και της ισομοιρίας, στις αρετές δηλαδή του δημοκρατικού πολιτεύματος. Χαρακτηρίζεται από ακραίο γεωμετρισμό που προσαρμοζόταν κάθε φορά σε ειδικές γεωμορφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες του τόπου. Η βασική ιδέα του Ιπποδάμειου πολεοδομικού συστήματος που πηγάζει από το ιδεώδες της δημοκρατίας είναι ότι όλοι οι πολίτες να έχουν ισομεγέθη και εξίσου κατάλληλα οικόπεδα και να έχουν πρόσβαση στα δημόσια και ιερά οικοδομήματα στους κοινόχρηστους δηλαδή χώρους που επιβάλλονται με τις μνημειακές τους διαστάσεις και τον πλούσιο διάκοσμο (Θέμελης, 2010).

Μέσα στην μεγάλη έκταση, τετράγωνου σχήματος, η οποία περικλείεται από τα τείχη, ανακαλύφθηκαν σημαντικά μνημεία, δείγματα αρχιτεκτονικής του 4ου αι. π.Χ σε

πολύ καλή κατάσταση. Ο αρχαιολογικός χώρος διαθέτει πολλά μνημεία, στην συνέχεια θα παρουσιαστούν τα κυριότερα εξ αυτών.

Το θέατρο της Αρχαίας Μεσσήνης είναι το πρώτο μνημείο του χώρου. Έχει πλάτος κοίλου 106,83μ. και διάμετρο ορχήστρας 23,56μ. για αυτό τον λόγο εντάσσεται στην κατηγορία των μεγάλων θεάτρων της κλασικής/ελληνιστικής αρχαιότητας.

Λειτουργούσε, εκτός από χώρο παραστάσεων και θεαμάτων, και ως χώρο μαζικών συγκεντρώσεων πολιτικού χαρακτήρα. Σύμφωνα με μαρτυρία του Πλουτάρχου στο θέατρο της Μεσσήνης πραγματοποιήθηκε η συνάντηση του Φιλίππου Ε΄ της Μακεδονίας με τον στρατηγό της Συμπολιτείας Άρατο τον Σικυώνιο το 214 π.Χ (Θέμελης, 2010).

Εικόνα 17. Θέατρο Αρχαίας Μεσσήνης

Η Κρήνη Αρσινόη βρίσκεται μεταξύ της ανατολικής πλευράς του θεάτρου και της βόρειας στοάς της αγοράς, το νυμφαίο, του οποίου το μήκος ξεπερνά τα 40 μέτρα. Εικάζεται ότι δέχεται νερό από την πηγή Κλεψύδρα, η οποία βρίσκεται στο χωριό Μαυρομμάτι. Η Κρήνη εγκαταλείφθηκε περί το 360-370 μ.Χ. εξαιτίας της γενικότερης οικονομικής κατάρρευσης της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και της τελικής αποσύνθεσης που επιτάχυναν οι βαρβαρικές επιδρομές και οι σεισμοί (Θέμελης, 2010).

Εικόνα 18. Κρήνη Αρσινόης Αρχαίας Μεσσήνης

Η τρίκλιτη Βασιλική βρίσκεται δυτικά της αγοράς και νοτιοανατολικά του θεάτρου. Το μήκος της είναι 38,20 μέτρα, το πλάτος της 16,15 μέτρα και αποτελείται από ημικυκλική αψίδα με σύνθρονο στα ανατολικά, τρία κλίτη που ορίζονται από κιονοστοιχίες και νάρθηκα στο δυτικό πέρας. Ο νάρθηκας επικοινωνεί με τον ναό μέσω τριών ανοιγμάτων, τα οποία οδηγούν προς τα αντίστοιχα κλίτη (Θέμελης, 2010).

Εικόνα 19. Αεροφωτογραφία της Βασιλικής του Θεάτρου της Μεσσήνης

Η Αγορά εκτείνεται βορειοδυτικά του Ασκληπιείου και ανατολικά του Θεάτρου. Είναι κτισμένη στις αρχές με μέσα του 3ου αι. π.Χ, συνέχιζε να λειτουργεί ως εμπορική αγορά παράλληλα με το Ασκληπιείο, που συγκέντρωνε και πολιτικές λειτουργίες. Η Αγορά είχε έκταση διαστάσεων 186 x 176 μ. Στο χώρο αυτό ο περιηγητής Πausanίας είδε και μνημόνευσε ιερά του Διός Σωτήρος, του Ποσειδώνα και της Αφροδίτης. Η βόρεια πλευρά της στοάς έχει μήκος 186 μέτρα. Δεν ανοίγονται μαγαζιά στο βάθος της στοάς αλλά ανοίγονται ορθογώνιες κόγχες, γνωστές ως εξέδρες. Στέγαζαν πιθανότατα αγάλματα (Θέμελης, 2010).

Το Ασκληπιείο ήταν ο επιφανέστερος της Μεσσήνης και κέντρο δημόσιας ζωής της πόλης, το οποίο λειτουργούσε ως πολιτική αγορά, παράλληλα με την εμπορική αγοράς. Εκατόν σαράντα περίπου βάθρα για χάλκινους αδριάντες πολιτικών κυρίως προσώπων και πέντε εξέδρες περιβάλλουν τον ναό και τον βωμό. Ένας σχεδόν τετράγωνος υπαίθριος χώρος με διαστάσεις 71,91 μέτρα x 66,67 μέτρα πλαισιώνεται εσωτερικά από τέσσερις στοές, οι οποίες είναι ανοικτές προς τον κεντρικό υπαίθριο χώρο (Θέμελης, 2010).

Εικόνα 20. Ασκληπιείο Αρχαίας Μεσσήνης

Το Στάδιο και το Γυμνάσιο αποτελούν δύο από τα οικοδομικά συγκροτήματα που είναι τόσο καλά διατηρημένα. Το βόρειο πεταλόσχημο σχήμα τμήμα του Σταδίου περιλαμβάνει 18 κερκίδες με 18 σειρές εδωλίων που διαχωρίζονται από κλιμακοστάσια. Περιβάλλονται από δωρικές στοές, των οποίων οι κίονες στέκονται

στο μεγαλύτερο μέρος στη θέση τους. Οι στοές ανήκουν στο Γυμνάσιο που αποτελούσε ενιαίο αρχιτεκτονικό σύνολο με το Στάδιο (Θέμελης, 2010).

Εικόνα 21. Στάδιο και Γυμνάσιο Αρχαίας Μεσσήνης

Ο αρχαιολογικός χώρος είναι λειτουργικός και οργανωμένος. Διαθέτει πωλητήριο, διαμορφωμένους χώρους υγιεινής, χώρους ανάπαυσης (παγκάκια), έντυπα φυλλάδια με πληροφορίες για τον αρχαιολογικό χώρο και το μουσείο στην Αγγλική και Ελληνική γλώσσα. Σε όλο τον αρχαιολογικό χώρο υπάρχουν σημάνσεις για ενημέρωση του κοινού. Είναι εύκολα προσβάσιμος για άτομα με ειδικές ανάγκες. Τέλος, δεν υπάρχει η δυνατότητα χρήσης της τεχνολογίας, δεν διαθέτει κάποιο τεχνολογικό μέσο.

Επικοινωνιακή Πολιτική Αρχαιολογικού Χώρου και Δράσεις Εξωστρέφειας

Ο Αρχαιολογικός χώρος της Μεσσήνης υπηρετεί έναν από τους σκοπούς του, την άμεση επαφή του επισκέπτη με τα μνημεία του αρχαιολογικού χώρου.

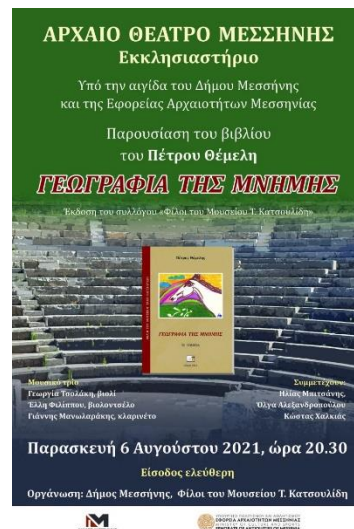
Πραγματοποιούνται πολλές ατομικές αλλά και ομαδικές ξεναγήσεις, όπως σχολικές, ξεναγήσεις φοιτητών, κ.α. Επίσης, λαμβάνουν χώρα πλήθος δράσεων εξωστρέφειας όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια. Οι δράσεις εξωστρέφειας είναι:

- Ποικίλες εκδηλώσεις, συναυλίες, παραστάσεις, φεστιβάλ Νεανικό Φεστιβάλ Αρχαίου Δράματος, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μεγάλη συναυλία-αφιέρωμα σε έναν από τους σπουδαιότερους Έλληνες μουσικοσυνθέτες, τον Μίκη Θεοδωράκη με τίτλο «Κράτησα τη ζωή μου...» (Εφημερίδα Ελευθερία, 2022).

Εικόνα 22. Στιγμιότυπο συναυλίας-αφιερώματος για τον Μίκη Θεοδωράκη

- Ημέρες ελεύθερης εισόδου συγκεκριμένες ημερομηνίες του έτους, όπως την τελευταία εβδομάδα του Σεπτεμβρίου στα πλαίσια «Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς»
- Παρουσιάσεις βιβλίων, μια πρόσφατη παρουσίαση βιβλίου πραγματοποίησε ο καθηγητής Πέτρος Θέμελης με τίτλο “Γεωγραφία της μνήμης” (Διάζωμα, 2021).

Εικόνα 23. Παρουσίαση βιβλίου με τίτλο “Γεωγραφία της μνήμης”

Τέλος, ο αρχαιολογικός χώρος δεν διαθέτει σελίδα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ούτε έχει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο για την προβολή του και την ενημέρωση του κοινού.

3.3 Ανάκτορο του Νέστορα

Γενικές πληροφορίες

Το Ανάκτορο του Νέστορα είναι ένας σημαντικότερος κηρυγμένος αρχαιολογικός χώρος για την Ελλάδα (ΦΕΚ 810/Β/15-9-1995³). Η πόλη του Νέστορα, της οποίας η ακριβής θέση σε αποτέλεσαν ζήτημα ήδη από την αρχαιότητα, βρίσκεται στο λόφο του επάνω Εγκλιανού, 4 μόλις χιλιόμετρα νότια της Χώρας Τριφυλίας (Δουβίτσας, 2000). Το Μυκηναϊκό Ανάκτορο βρίσκεται στην ισοπεδωμένη κορυφή του λόφου και σήμερα προστατεύεται, κατά το μεγαλύτερο τμήμα του, από μεταλλικό στέγαστρο που τοποθετήθηκε τον χειμώνα του 1960-1961 (Λώλος, 2004. Blegen & Rawson, 2004).

Εικόνα 24. Ανάκτορο του Νέστορα

Ίχνη ανθρώπινης δραστηριότητας στον λόφο του Άνω Εγκλιανού μαρτυρούνται ήδη από την Τελική Νεολιθική εποχή (4000-3100 π.Χ.). Κατά την Μεσοελλαδική εποχή (2050-1680 π.Χ.) δημιουργήθηκε οικισμός με οχυρωματικό περίβολο. Από την επόμενη περίοδο, την υστεροελλαδική Ι (1600-1500π.Χ.), διατηρούνται ελάχιστα λείψανα, συγκεντρωμένα στο βορειοανατολικό τμήμα του λόφου, τα οποία ανήκουν σε τείχος και σε οικίες που φαίνεται ότι συνεχίζονταν μόνο στη βορειοδυτική πλευρά. Η εγκατάσταση αυτή ήταν προγενέστερη του ανακτόρου, καθώς το ανάκτορο ξεκίνησε να χτίζεται στις αρχές του 13ου αιώνα π.Χ. από τον ομηρικό Νέστορα (Δουβίτσας, 2000. Μισιρλής, 2003. Blegen & Rawson, 2004).

Την ύπαρξη μυκηναϊκής ζωής στην περιοχή της Πύλου διαπίστωσε για πρώτη φορά ο Ερρίκος Σλήμαν το 1874 με την ανεύρεση μυκηναϊκών οστράκων μέσα στο σπήλαιο

³ Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος. Πηγή: <http://listedmonuments.culture.gr/>

του Νέστορος. Δεύτερη διαπίστωση υπήρξε η ανακάλυψη του θολωτού ηγεμονικού τάφου στο χωριό Τραγάνα από τον Α. Σκιά το 1909 και τρίτη αποτελεί η ανακάλυψη ενός ακόμα μυκηναϊκού τάφου στο χωριό Κορυφαίο από τον Κ. Κουρουνιώτη το 1926 (Μπάλτας, 2003. Blegen & Rawson 1966). Ξεκίνησε τότε μια συνεργασία με τον Κ. Κουρουνιώτη, ως αντιπρόσωπο της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και τον Carl Blegen, καθηγητή του Πανεπιστημίου του Cincinnati (Blegen & Rawson, 1973). Η ανακάλυψη του Ανακτόρου του Νέστορος το 1939 άνοιξε το δρόμο για τη συστηματική εξερεύνηση ολόκληρης της επικράτειας του Νέστορος. Ο απροσδόκητα μεγάλος αριθμός πήλινων πινακίδων με κείμενα της Γραμμικής Β (Μυκηναϊκής) Γραφής, περισσότερες από 600 πήλινες ενεπίγραφες πινακίδες Γραμμικής Γραφής Β (Μπάλτας, 2003, Blegen & Rawson, 2004), που απέδωσε η αρχική ανασκαφή συνέβαλε αποφασιστικά στην επιτυχή εξέλιξη της προσπάθειας αποκρυπτογράφησης της γραφής από τον Michael Ventris. Οι πολυάριθμες ομάδες ευρημάτων που ήλθαν στο φως έδωσαν τη δυνατότητα αναγνώρισης των λειτουργιών των διαφόρων χώρων του ανακτορικού συγκροτήματος κατά τον 13^ο αιώνα π.Χ (Λώλος, 2004). Η συστηματική ανασκαφή διεκόπη λόγω του πολέμου και το 1952 ο Blegen κατάφερε να συνεχίσει την ανασκαφή και να αποκαλύψει και μελετήσει ολόκληρο το ανακτορικό συγκρότημα (Μπάλτας, 2003).

Εικόνα 25. Άποψη Ανακτόρου του Νέστορα

Το ανάκτορο ήταν διώροφο, όπως δείχνουν οι πέτρινες σκάλες του που οδηγούσαν στον πάνω όροφο και είχε εκατό διαμερίσματα, συνολικών διαστάσεων 115x75μ. (Μισιρλής, 2003). Το ανακτορικό συγκρότημα του Εγκλιανού αποτελείται από τέσσερα κύρια κτήρια (Λώλος, 2004):

1. Νοτιοδυτικό κτήριο. Είναι γνωστό και ως Ανάκτορο του Νηλέως και θεωρείται πως είναι το παλαιότερο στοιχείο του ανακτορικού συγκροτήματος. Πιθανολογείται ότι κατασκευάστηκε πριν από την ανέγερση του Κεντρικού κτηρίου, παρέμεινε όμως, σε χρήση ολόκληρο τον 13^ο αιώνα π.Χ., έως την τελική καταστροφή του.
2. Κεντρικό κτήριο. Είναι το μεγαλύτερο του συγκροτήματος με διαστάσεις 50 x 32μ. και αποτελούσε τη βασιλική κατοικία. Τα διαμερίσματα του είναι γύρω από την Κεντρική Αυλή. Το Μέγαρο αποτελεί τον πυρήνα του Κεντρικού κτηρίου, το οποίο αποτελείται από την Πρόστυλη Στοά, τον Πρόδρομο και το Κυρίως Μέγαρο ή Αίθουσα του Θρόνου. Στο κέντρο του Κυρίως Μεγάρου, της επίσημης δηλαδή αίθουσας ακροάσεων, σώζεται η μεγάλη πήλινη κυκλική εστία, επιχρισμένη με ζωγραφικό κονίαμα.
3. Βορειανατολικό κτήριο. Φαίνεται ότι συγκέντρωνε σημαντικές βιοτεχνικές δραστηριότητες. Αποτελείται από έξι δωμάτια με ένα Διάδρομο και ένα Προστώο με κιονοστοιχία
4. Αποθήκη Οίνου. Αποτελείται από Προθάλαμο και κύριο Δωμάτιο, το οποίο περιείχε 35 πιθάρια για κρασί, τοποθετημένα σε σειρά. Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι σε ορισμένα από τα 60 πήλινα σφραγίσματα που βρέθηκαν στην αποθήκη υπήρχε ιδιαίτερο εγχάρακτο σημείο της Γραμμικής Β Γραφής, δηλωτικό του κρασιού.

Το Ανάκτορο του Νέστορος καταστράφηκε από μεγάλη πυρκαγιά στα τέλη του 13^{ου} αιώνα ή στις αρχές του 12^{ου} αιώνα π.Χ. Τα αίτια της πυρκαγιάς παραμένουν άγνωστα έως σήμερα, εικάζεται ότι οφειλόταν σε αποτέλεσμα πειρατικής επιδρομής ή εξαιτίας των Δωριέων όπως μαρτυρούν οι αιχμές από ακόντια που βρέθηκαν στα ερείπιά του (Μισιρλής, 2003). Πάντως, σύμφωνα με πολλές μαρτυρίες, σημειώνεται περιορισμένη επανακατοίκηση του λόφου έως και την Γεωμετρική εποχή (Λώλος, 2004).

Ο αρχαιολογικός χώρος είναι λειτουργικός και οργανωμένος. Διαθέτει πωλητήριο, έντυπα φυλλάδια με πληροφορίες για τον αρχαιολογικό χώρο. Είναι εύκολα προσβάσιμος καθώς υπάρχουν αναρτώμενοι μεταλλικοί διάδρομοι που διαμορφώνουν το δίκτυο περιήγησης των επισκεπτών πάνω από το μνημείο ενώ ειδικός ανελκυστήρας εξυπηρετεί την πρόσβαση ατόμων με ειδικές ανάγκες. Σε όλο

τον αρχαιολογικό χώρο υπάρχουν σημάνσεις για ενημέρωση του κοινού. Τέλος, δεν υπάρχει η δυνατότητα χρήσης της τεχνολογίας, δεν διαθέτει κάποιο τεχνολογικό μέσο.

Επικοινωνιακή Πολιτική Ανακτόρου και Δράσεις Εξωστρέφειας

Στο Ανάκτορο του Νέστορα πραγματοποιούνται πολλές ατομικές αλλά και ομαδικές ξεναγήσεις, όπως σχολικές, κ.α. Επίσης, λαμβάνουν χώρα αρκετές δράσεις εξωστρέφειας, οι οποίες έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Οι δράσεις εξωστρέφειας είναι:

- Ποικίλες εκδηλώσεις, συναυλίες, βραδιά κλασικής και κινηματογραφικής μουσικής, η τελευταία πραγματοποιήθηκε στο προαύλιο χώρο του Ανακτόρου το 2016 από την Φιλαρμονική ορχήστρα δήμου Πύλου-Νέστορος

Εικόνα 26. Στιγμιότυπο βραδιά κλασικής και κινηματογραφικής μουσικής

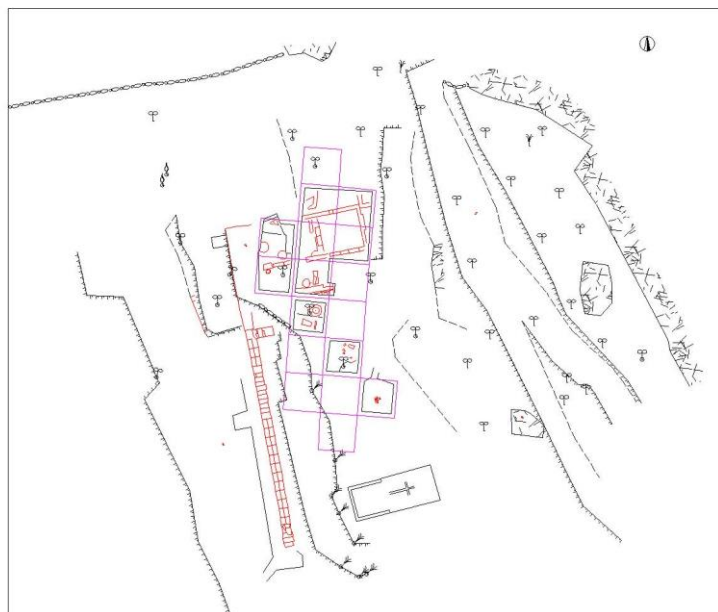
- Ημέρες ελεύθερης εισόδου συγκεκριμένες ημερομηνίες του έτους, όπως την τελευταία εβδομάδα του Σεπτεμβρίου στα πλαίσια «Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

Τέλος, ο αρχαιολογικός χώρος δεν διαθέτει σελίδα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ούτε έχει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο για την προβολή του, την ενημέρωση του κοινού και την επαφή μαζί του.

3.4 Αρχαία Θουρία

Γενικές πληροφορίες

Η αρχαία Θουρία αποτελεί έναν από τους κηρυγμένους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας (ΦΕΚ 963/Β/23-12-1994⁴). Βρίσκεται στο χωριό Θουρία, περίπου 15 χιλιόμετρα βόρεια της Καλαμάτας στην κορυφή επιμήκους ράχης 1.500 περίπου μέτρων η οποία ονομάζεται «Ελληνικά».

Εικόνα 27. Τοπογραφική αποτύπωση του αρχαιολογικού χώρου Θουρίας

Η αρχαία Θουρία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη Μεσσηνία καθώς υπήρξε η σημαντικότερη πόλη της δυτικής Μεσσηνίας και η δεύτερη σε δύναμη πόλη μετά το 369 π.Χ. όταν ιδρύθηκε η Μεσσήνη. Η θέση έχει ταυτιστεί από επιγραφικά ευρήματα που αναφέρουν το όνομα της αρχαίας πόλης, ενώ κατά τον Πausanias, ο οποίος έχει δώσει μια σύντομη περιγραφή της Θουρίας, εδώ βρισκόταν η ομηρική Άνθεια. Στο βόρειο άκρο του υψώματος, όπου τοποθετείται η αρχαία ακρόπολη, υπάρχει ορατό τμήμα του αρχαίου τείχους με ορθογώνιους πύργους, του 4ου αι. π.Χ., κτισμένο με επιμέλεια κατά το ισοδομικό σύστημα. Στη νότια πλευρά της ράχης, υπάρχουν τμήματα τοίχων ή μεμονωμένων λιθοπλίνθων εντοιχισμένων σε δεύτερη χρήση στις σύγχρονες ξερολιθιές, καθώς και διάσπαρτα τμήματα ραβδωτών κίωνων. Η πόλη διέθετε θέατρο, ήρθε στο φως ολόκληρος ο χώρος της σκηνοθήκης το 2020, ενώ

⁴ Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδας. Πηγή: <http://listedmonuments.culture.gr/>

μεγάλη ορθογώνια δεξαμενή νερού είναι ορατή στη δυτική πλευρά, κάτω από την ακρόπολη (Αραπογιάννη, 2012).

Εικόνα 28. Άποψη της ορχήστρας του θεάτρου

Οι ανασκαφές στην Αρχαία Θουρία ξεκίνησαν το 2007 υπό την αιγίδα της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, με τη διεύθυνση της Δρ. αρχαιολόγου Ξένης Αραπογιάννη. Οι ανασκαφές συνεχίζονται έως σήμερα φέρνοντας στο φως σπουδαία αρχαιολογικά ευρήματα (Ανασκαφή Αρχαίας Θουρίας, χ.χ). Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των ειδικών αρχαιολόγων της 26ης ΕΒΑ, ο ναῖσκος κτίστηκε κατά την εποχή της Φραγκοκρατίας (13ος αιώνας). Στη συνέχεια υπέστη προσθήκες και μετασκευές έως τους μεταβυζαντινούς χρόνους (16ος-17ος αιώνας). Στην εποχή μας ανήκει η προσθήκη που κτίστηκε στη δυτική πλευρά του μισογκρεμισμένου ναού (Αραπογιάννη, 2012).

Ο αρχαιολογικός χώρος αποτελείται από τρία κτίρια. Το κτίριο Α έχει κατεύθυνση από Α-Δ και είναι κατασκευασμένο από μεγάλους ορθογώνιους πωρόλιθους κτισμένους ισοδομικά. Αποκαλύφθηκε κατά τις τρεις πλευρές του, χωρίς να έλθει στο φως η δυτική στενή πλευρά του, η οποία κατά πάσα πιθανότητα είναι κατεστραμμένη. Το κτίριο Β βρίσκεται νοτίως του κτιρίου Α και με κατεύθυνση παράλληλη προς αυτό. Η ανασκαφή υπήρξε εξαιρετικά επίπονη καθώς το ανατολικό τμήμα του βρισκόταν κάτω από συμπαγείς όγκους βράχων, οι οποίοι είχαν κατολισθήσει από την υπερκείμενη πλαγιά, που υψώνεται πάνω από το άνδρηρο, στα ανατολικά του. Τέλος, το κτίριο Γ βρίσκεται σε απόσταση περίπου 5 μ. νοτίως του Κτιρίου Β. Αποκαλύφθηκε κάτω από μεγάλο αριθμό πεσμένων ογκωδών αρχιτεκτονικών μελών, η βορειοδυτική γωνία ενός δωρικού οικοδομήματος, του Κτιρίου Γ. Μέσω της ανασκαφικής έρευνας αποκαλύφθηκε σχεδόν ολόκληρο το

κτίριο εκτός από τη ΝΑ γωνία του. Το οικοδόμημα έχει λοξή κατεύθυνση από ΒΑ προς ΝΔ (Αραπογιάννη, 2012).

Ο αρχαιολογικός χώρος δεν είναι λειτουργικός ούτε οργανωμένος. Δεν διαθέτει κανένα στοιχείο από αυτά που ενδείκνυται για έναν αρχαιολογικό χώρο, όπως είναι βοηθητικές πινακίδες πληροφόρησης, χώρους υγιεινής, καθίσματα ανάπαυσης.

Επικοινωνιακή Πολιτική Αρχαιολογικού Χώρου και Δράσεις Εξωστρέφειας

Στην Αρχαία Θουρία απουσιάζουν οι δράσεις εξωστρέφειας, δεν έχει πραγματοποιηθεί μέχρι στιγμής κάποια εκδήλωση. Επίσης, δεν πραγματοποιούνται ατομικές ή ομαδικές ξεναγήσεις/επισκέψεις. Μόνο τα μέλη της ανασκαφικής έρευνας έχουν την δυνατότητα να θαυμάσουν από κοντά αυτόν τον σημαντικό για την Μεσσηνία πολιτισμικό πλούτο. Τέλος, ο αρχαιολογικός χώρος δεν διαθέτει σελίδα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ούτε έχει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο.

3.5 Νιόκαστρο Πύλου

Γενικές πληροφορίες

Το Νιόκαστρο ή Κάστρο Ναβαρίνου εντάσσεται στους κηρυγμένους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας (ΦΕΚ 1098/Β/20-10-1998⁵). Βρίσκεται στη νότια πλευρά της Πύλου, στον κόλπο του Ναυαρίνου.

Εικόνα 29. Νιόκαστρο Πύλου

⁵ Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος. Πηγή: <http://listedmonuments.culture.gr/>

Το κάστρο, γύρω από το οποίο οικοδομήθηκε η κωμόπολη της Πύλου, άρχισε να χτίζεται από τους Οθωμανούς το 1573. Το ονόμασαν Νιόκαστρο για να ξεχωρίζεται από ένα παλαιότερο (το Παλιόκαστρο), το οποίο είχαν χτίσει οι Ενετοί στη βόρεια είσοδο του λιμανιού. Το Νιόκαστρο κατακτήθηκε από πολλούς ανά το πέρασμα των χρόνων, το 1686 το κατέκτησαν οι Ενετοί οι οποίοι το επισκεύασαν, το 1715 το ανακατέλαβαν οι Οθωμανοί, το 1770 περιήλθε για μικρό διάστημα, στα χέρια των Ρώσων, μετά πάλι οι Τούρκοι. Το 1821 το κατέκτησαν οι Έλληνες, ενώ το 1825 πέρασε στα χέρια των Τούρκων και μετά από τρία χρόνια το κατέλαβαν οι Γάλλοι και το παρέδωσαν στην ελληνική τότε κυβέρνηση. Το Κάστρο, μετά την απελευθέρωση, χρησιμοποιήθηκε ως φυλακή βαρυνιοιτών μέχρι το 1945. Ύστερα από όλες αυτές τις κατακτήσεις, το 1998 παραδόθηκε στην Εφορεία Ενάλιων Αρχαιοτήτων (Δουβίτσας, 2000).

Το Νιόκαστρο αποτελεί από τα καλύτερα διατηρημένα φρούρια στην Ελλάδα με πολεμική ιστορία μόνο 257 χρόνια. Είναι ένα χαρακτηριστικό φρούριο της νέας οχυρωματικής τέχνης, ακολουθεί το τυπικό σχέδιο, έχοντας έναν μεγάλο περίβολο στον οποίον περιλαμβάνεται ο οικισμός και συνδέεται με ένα δεύτερο μικρότερο οχυρωμένο και ενισχυμένο με τάφρο, την ακρόπολη (Παπαθανασόπουλος & Παπαθανασόπουλος, 2000).

Το Νιόκαστρο από τη νότια και τη δυτική πλευρά έχει φυσική προστασία από τη θάλασσα και τα σχεδόν απροσπέλαστα βράχια. Η κύρια είσοδος, ψιλή και επιβλητική, βρίσκεται στη βορειοανατολική γωνία του φρουρίου προς τον δρόμο που συνδέει την Πύλο με τη Μεθώνη. Στις άκρες της δυτικής πλευράς του μεγάλου περιβόλου υπάρχουν δύο μεγάλοι προμαχώνες με ορθογώνια κάτοψη, ο λεγόμενος «Εβδομος» στη νοτιοδυτική γωνία και ο προμαχώνας «Santa Maria» στα βορειοδυτικά. Επίσης, στον μεγάλο περίβολο του Νιόκαστρου υπάρχουν άλλοι τέσσερις προμαχώνες κυκλικής κάτοψης με τη μορφή κώνου. Σε κεντρική θέση του υπάρχει η εκκλησία Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, η οποία αρχικά ήταν τζαμί. Ωστόσο, κατά τη διάρκεια της βενετικής κατοχής (1685-1715) και των Ορλοφικών (1770), το τζαμί μετατράπηκε σε εκκλησία (Παπαθανασόπουλος & Παπαθανασόπουλος, 2000).

Στο ψηλότερο σημείο του Νιόκαστρου δεσπόζει η εξαγωνική ακρόπολη. Ήταν θωρακισμένη με πέντε ισχυρούς προμαχώνες, τρεις από τους οποίους είναι μέσα στην

τάφρο, προστατεύοντας με αυτό τον τρόπο το Νιόκαστρο. Τα τείχη της ακρόπολης είναι πάνω από 8 μέτρα ύψος και πάχος 2,50 μέτρα, είναι πολύ συμπαγή (Παπαθανασόπουλος & Παπαθανασόπουλος, 2000).

Εικόνα 30. Επάλξεις της εξωτερικής ακρόπολης του Νιόκαστρου

Στο Νιόκαστρο υλοποιήθηκαν εκτεταμένες επισκευές και αποκαταστάσεις κατά τη δεκαετία του 1980 από την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων στο πλαίσιο της ίδρυσης του Υποβρύχιου Κέντρου Ενάλιας Αρχαιολογίας. Επιμέρους εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης συνεχίζονται αδιάλειπτα μέχρι σήμερα από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας (Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας, χ.χ).

Ο αρχαιολογικός χώρος είναι λειτουργικός. Διαθέτει εκδοτήριο εισιτηρίων, υπάρχουν σημάνσεις για ενημέρωση του κοινού αλλά απουσιάζει το έντυπο εποπτικό υλικό. Δεν είναι εύκολα προσβάσιμος από άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς δεν έχει όλες τις απαραίτητες διαμορφώσεις (όπως ράμπες) για την εύκολη μετακίνησή τους. Τέλος, απουσιάζει η δυνατότητα χρήσης της τεχνολογίας, δεν διαθέτει κάποιο τεχνολογικό μέσο που να βοηθάει και να κάνει πιο διαδραστική την επίσκεψη του κοινού.

Επικοινωνιακή Πολιτική Ανακτόρου και Δράσεις Εξωστρέφειας

Στο Νιόκαστρο Πύλου πραγματοποιούνται ομαδικές ξεναγήσεις, όπως σχολικές, κ.α. Επίσης, λαμβάνουν χώρα αρκετές δράσεις εξωστρέφειας, οι οποίες έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Οι δράσεις εξωστρέφειας είναι:

- Ποικίλες εκδηλώσεις, συναυλίες, μουσικές παραστάσεις και εκδηλώσεις, παράδειγμα αυτού αποτελεί η μουσική εκδήλωση «Στη Σκιά του Κάστρου», στο

Νιόκαστρο Πύλου, από το φεστιβάλ «Μεσσηνίας όψεις. (Εφημερίδα Ελευθερία, 2020).

Εικόνα 31. Στιγμιότυπο μουσικής εκδήλωσης στο Νιόκαστρο Πύλου

- Ημέρες ελεύθερης εισόδου συγκεκριμένες ημερομηνίες του έτους, όπως την τελευταία εβδομάδα του Σεπτεμβρίου στα πλαίσια «Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς»
- Συμμετοχή στην Διεθνή Ημέρα Μουσείων, μια ενδιαφέρουσα εκδήλωση πραγματοποιήθηκε τον Μάιο του 2018 στα πλαίσια εορτασμού με θέμα «Μουσεία και (δια)δίκτυα. Νέες προσεγγίσεις, νέο κοινό.» από την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων στο Φρούριο Νιόκαστρου Πύλου (Messinia News, 2018).

Τέλος, ο αρχαιολογικός χώρος δεν διαθέτει σελίδα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ούτε έχει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο για την ενημέρωση των επισκεπτών και την προβολή του.

3.6 Κάστρο Μεθώνης

Γενικές πληροφορίες

Το κάστρο της Μεθώνης εντάσσεται στους κηρυγμένους αρχαιολογικούς χώρους της Ελλάδας (ΦΕΚ 163/Β/28-3-1985⁶). Είναι κτισμένο στο νότιο άκρο της δυτικής ακτής της Πελοποννήσου, σε θέση που είχε οχυρωθεί από τον 7^ο αιώνα π.Χ. (Δουβίτσας, 2000). Το κάστρο έχει έκταση 93 περίπου στρέμματα, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα οχυρωματικά σύνολα της Μεσογείου. Καταλαμβάνει μια στενόμακρη

⁶Διαρκής Κατάλογος των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδος. Πηγή: <http://listedmonuments.culture.gr/>

χερσόνησο μήκους 500 μέτρων, στα ανατολικά της οποίας σχηματιζόταν μικρό λιμάνι. Η πρόσβαση στο εσωτερικό του φρουρίου γίνεται μέσω γέφυρας που στηρίζεται σε δεκατέσσερα τόξα (Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας, χ.χ).

Εικόνα 32. Κάστρο Μεθώνης

Η Μεθώνη ήταν γνωστή ως «Πήδασος», αποτελούσε μια από τις επτά πόλεις που χάρισε ο Αγαμέμνων στον Αχιλλέα με σκοπό να εξευμενίσει από το θυμό του και να τον πείσει να επιστρέψει στην μάχη. Στην αρχαιότητα αναφέρεται με το όνομα Μοθώνη, το οποίο αναγράφεται και στα νομίσματα της (Παπαθανασόπουλος & Παπαθανασόπουλος, 2000).

Το Κάστρο της Μεθώνης χρησιμοποιήθηκε από τους Βυζαντινούς, τους Φράγκους, τους Ενετούς και τους Τούρκους (Δουβίτσας, 2000). Στην σημερινή μορφή του το κάστρο είναι βενετσιάνικο και χωρίζεται σε δύο μέρη: το Νότιο μεγάλο περίβολο και το Βόρειο μικρότερο. Ο βόρειος περίβολος (Ξωκαστράκι) είναι μεταγενέστερη βενετσιάνικη κατασκευή και χτίστηκε στα χρόνια της Β΄ Βενετοκρατίας (1686-1715). Από τα εντός του κάστρου οικήματα δε σώζονται πια παρά μόνο ερείπια: δεξαμενές νερού, δύο τούρκικα λουτρά, ό,τι απέμεινε από το μιναρέ στη ΝΑ γωνία του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου και τα ερείπια της μπουραταποθήκης. (Μπάλτας, 2003). Τα σημαντικότερα μνημεία στο εσωτερικό του κάστρου είναι τα ερείπια του βυζαντινού ναού της Αγίας Σοφίας, του Ιερού της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, τα ερείπια βρετανικού νεκροταφείου του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου και το οχυρό στη νησίδα Μπούρτζι (Δουβίτσας, 2000).

Η βασιλική, ο Άγιος Ιωάννης, ήταν ξυλόστεγη με αντηρίδες εξωτερικά και με επιδράσεις γοθικής αρχιτεκτονικής. Από τότε που η Μεθώνη περιήλθε στην

τουρκική κυριαρχία, ο Άγιος Ιωάννης μετατράπηκε σε τζαμί (Παπαθανασόπουλος & Παπαθανασόπουλος, 2000). Στο νοτιότερο άκρο του κάστρου ανοίγεται η εντυπωσιακή «Πύλη της Θάλασσας» (Porta di San Marco), η οποία μέσω λιθόκτιστης γέφυρας, οδηγεί προς το Μπούρτζι, επιβλητικό επιθαλάσσιο οχυρό που οικοδομήθηκε στις αρχές του 16ου αιώνα. Ο οικισμός μέσα στο φρούριο είχε στενούς δρόμους και πυκνοχτισμένα, κυρίως ξύλινα, σπίτια (Παπαθανασόπουλος & Παπαθανασόπουλος, 2000).

Το Μπούρτζι είναι μικρό επιθαλάσσιο οχυρό, το οποίο είναι κτισμένο σε μικρή νησίδα στα νότια του κάστρου. Αποτελείται από έναν οκτάπλευρο πύργο, ο οποίος περιβάλλεται από χαμηλό οκτάπλευρο τείχος. Ο πύργος δομείται σε δύο επίπεδα και καλύπτεται με ημικυλινδρικό τρούλο. Το ισόγειο του καταλαμβάνει τετράπλευρη κινστέρνα. Στους εσωτερικούς τοίχους διακρίνονται οι δοκοθήκες που θα στήριζαν τέσσερα ξύλινα πατώματα, σήμερα κατεστραμμένα. Η οικοδόμηση του οχυρού άρχισε λίγο πριν το 1500 από τους Ενετούς και ολοκληρώθηκε από τους Οθωμανούς κατά τον 16ο αιώνα. Το Μπούρτζι αποτέλεσε τμήμα της θαλάσσιας οχύρωσης της Μεθώνης και εξυπηρέτησε διάφορους σκοπούς ανά εποχές: χρησιμοποιήθηκε ως έδρα της φρουράς για τον έλεγχο του λιμανιού, ως φάρος, φυλακή, αλλά και καταφύγιο των κατοίκων σε περιόδους πολιορκίας (Αγγελοπούλου, χ.χ).

Εικόνα 33. Μπούρτζι Μεθώνης

Η Μεθώνη επί χιλιετίες πέρασμα και σταθμό στο δρόμο του θαλάσσιου περίπλου της Πελοποννήσου. Το φυσικό λιμάνι της Μεθώνης, απάνεμο από το βοριά και η απέναντι νησίδα Σαπιέντζα αποτελούσαν συγχρόνως καταφύγιο για τα πλοία που έρχονταν να προστατευτούν από δυσμενείς καιρικές συνθήκες. Απόδειξη αυτού του

αποτελεί το στρώμα κεραμικής όλων των εποχών που υπάρχει στο βυθό του όρμου της Μεθώνης, καθώς επίσης και τα γνωστά ναυάγια που εντοπίστηκαν κατά μήκος των βόρειων ακτών της Σαπιέντζας (Παπαθανασόπουλος & Παπαθανασόπουλος, 2000).

Στο κάστρο έχουν υλοποιηθεί, μέσω χρηματοδότησης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων ΕΣΠΑ (2007-2013) αναστηλωτικές επεμβάσεις (Εφορεία Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας, χ.χ).

Ο αρχαιολογικός χώρος είναι λειτουργικός και οργανωμένος. Διαθέτει εκδοτήριο εισιτηρίων, σε όλο τον αρχαιολογικό χώρο υπάρχουν σημάνσεις για ενημέρωση του κοινού. Είναι εύκολα προσβάσιμος από άτομα με ειδικές ανάγκες καθώς έχει όλες τις απαραίτητες διαμορφώσεις (όπως ράμπες) που στοχεύουν στην εύκολη πρόσβαση σε όλους τους χώρους του και στο parking. Τέλος, δεν υπάρχει η δυνατότητα χρήσης της τεχνολογίας, δεν διαθέτει κάποιο τεχνολογικό μέσο, το οποίο θα ήταν πολύ σημαντικό για την καλύτερη περιήγηση του κοινού.

Επικοινωνιακή Πολιτική Ανακτόρου και Δράσεις Εξωστρέφειας

Στο Κάστρο της Μεθώνης πραγματοποιούνται ομαδικές ξεναγήσεις, όπως σχολικές, κ.α. Επίσης, λαμβάνουν χώρα αρκετές δράσεις εξωστρέφειας, οι οποίες έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Οι δράσεις εξωστρέφειας είναι:

- Ποικίλες εκδηλώσεις, συναυλίες, μουσικές εκδηλώσεις, παράδειγμα αυτού αποτελεί η μουσική εκδήλωση, αφιέρωμα στον Μίκη Θεοδωράκη, που έλαβε χώρα το καλοκαίρι του 2022 στην Τάφρο του κάστρου (Εφημερίδα Θάρρος, 2022).
- Ημέρες ελεύθερης εισόδου συγκεκριμένες ημερομηνίες του έτους, όπως την τελευταία εβδομάδα του Σεπτεμβρίου στα πλαίσια «Ευρωπαϊκές Ημέρες Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

Συμπερασματικά, το Κάστρο της Μεθώνης δεν έχει σελίδα στα μέσα μέσα δικτύωσης και δεν έχει ιστοσελίδα στο διαδίκτυο για την προβολή των σημείων του καθώς επίσης και την ενημέρωση του κοινού.

Προτάσεις

Έχοντας πραγματοποιηθεί διεξοδικά η παρουσίαση και η ανάλυση των μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων του Νομού Μεσσηνίας στα παραπάνω κεφάλαια, κρίνεται αναγκαίο σε αυτό το σημείο να υπογραμμιστούν οι αδυναμίες της πολιτισμικής διαχείρισης και να προταθούν λύσεις αντιμετώπισης. Παρότι υπάρχουν αδυναμίες και ελλείψεις στα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους, υπάρχει η δυνατότητα διόρθωσης με διάφορους τρόπους.

Μέσα από την έρευνα γίνεται γνωστό ότι τα περισσότερα μουσεία διαχειρίζονται ορθά από τους αρμόδιους ως ένα βαθμό. Για παράδειγμα, το Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας, το Αρχαιολογικό Μουσείο Πύλου και η Συλλογή Ελληνικών Ενδυμασιών Βικτώρια Γ. Καρέλια διαχειρίζονται ορθά έχοντας σύγχρονα μέσα συντήρησης και προστασίας των εκθεμάτων τους, ύπαρξη εποπτικού υλικού, είναι φιλικά και προσιτά στον επισκέπτη. Τα υπόλοιπα μουσεία υστερούν μερικών ή όλων εξ αυτών των απαραίτητων λειτουργιών. Επίσης, τα περισσότερα μουσεία δεν διαθέτουν επικοινωνιακά μέσα και εφαρμογές ψηφιακής τεχνολογίας, τα οποία είναι απαραίτητα καθώς συντελούν στην επικοινωνιακή πολιτική του κάθε μουσείου και συμβάλουν στην προσέλκυση του κοινού και κατ' επέκταση την άμεση επαφή μαζί του. Στην επικοινωνιακή πολιτική συγκαταλέγονται και η υλοποίηση εκδηλώσεων και δράσεων εξωστρέφειας. Τα περισσότερα έχουν πραγματοποιήσει τέτοιου είδους εκδηλώσεις αλλά είτε λίγες φορές είτε ήταν πριν από πολύ καιρό.

Οι προτάσεις που ακολουθούν σχετικά με την διαχείριση των μουσείων Νομού Μεσσηνίας είναι ικανές να συμβάλλουν στην ολοκληρωμένη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς, στην ουσιαστική επικοινωνία με το κοινό και στην ένταξη τους στα δεδομένα της εποχής. Αρχικά, όλα τα μουσεία θα πρέπει να διαχειρίζονται σωστά από τους αρμόδιους και να λαμβάνονται μέτρα πρόληψης αλλά και προστασίας. Ο πολιτισμικός πλούτος πρέπει να μείνει αναλλοίωτος στο πέρασμα των χρόνων για να μπορούν να τον απολαύσουν και οι επόμενες γενιές. Επιπλέον, η ύπαρξη εποπτικού υλικού και σημάνσεων στους μουσειακούς χώρους, η διάθεση διαφημιστικών φυλλαδίων για τις εκδηλώσεις και η ιστοσελίδα στο διαδίκτυο είναι απαραίτητες. Όπως και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης είναι απαραίτητα, το μεγαλύτερο ποσοστό ανθρώπων ασχολείται είτε ενεργά είτε όχι με αυτά. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω χρηματοδότησης από τοπικούς ή κρατικούς φορείς, από

ιδρύματα, ίσως από κάποιον ιδιώτη που έχει στην κατοχή του τυπογραφείο για την εκτύπωση του εποπτικού υλικού και των διαφημιστικών φυλλαδίων.

Η τεχνολογία είναι συνυφασμένη με τα δεδομένα της εποχής και δεν μπορεί να παραλείπεται στους μουσειακούς χώρους. Υπάρχει πληθώρα, όπως προαναφέρθηκε, από εφαρμογές ψηφιακών τεχνολογιών που μπορεί να υιοθετήσει το κάθε μουσείο. Όλα τα μουσεία θα πρέπει να κάνουν ψηφιοποίηση της συλλογής τους καθώς επιτρέπει την διευρυμένη πρόσβαση όχι μόνο σε γραπτές πληροφορίες, αλλά και σε εικόνες βίντεο και ήχο και αποτελεί ένα ασφαλές σύστημα καταγραφής και αποθήκευσης των μουσειακών εκθεμάτων. Εν έτη 2023 δεν μπορεί να λείπει η ύπαρξη εικονικής, επαυξημένης και μικτής πραγματικότητας από τον μουσειακό χώρο. Μπορούν να σχεδιαστούν και να αναπτυχθούν εφαρμογές για το κάθε μουσείο, για παράδειγμα, μια εφαρμογή εικονικής πραγματικότητας για το Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσηνίας, στην οποία ο επισκέπτης θα φοράει την μάσκα VR και θα κρατάει τα τηλεχειριστήρια και έτσι θα βρίσκεται στον χώρο του μουσείου αλλά θα είναι ταυτόχρονα στο εικονικό περιβάλλον του. Μέσω αυτής της συνθήκης, θα μπορεί να διαδρά με τα εκθέματα, να ακούει αντί να διαβάζει την λεζάντα του εκθέματος, να παρακολουθήσει κάποιο βίντεο σχετικό με το έκθεμα, να διαδράσει με κάποιο Avatar. Η ύπαρξη τέτοιου είδους εφαρμογής είναι άκρως αποτελεσματική και συμβάλει στην αύξηση της επισκεψιμότητας και επομένως των εισπράξεων του μουσείου, καθώς επίσης συμβάλει και στην ενεργό συμμετοχή του επισκέπτη και την αλληλεπίδραση του με τα μουσειακά αντικείμενα. Μια άλλη ωραία ιδέα να υιοθετήσουν τα μουσεία είναι οι φορητές συσκευές παλάμης καθώς βοηθούν τον επισκέπτη στην καλύτερη κατανόηση των εκθεμάτων και επιτρέπουν την ελεύθερη κίνηση στο εκθεσιακό χώρο. Επιπλέον, η προβολή βίντεο είναι μια καλή ιδέα καθώς είναι προσφέρει μια δυναμική, οπτικοακουστική, γραμμική και αφηγηματική εμπειρία.

Τέλος, οι τελευταίες προτάσεις σχετίζονται με τις δράσεις εξωστρέφειας μιας και αποτελούν σημαντικό παράγοντα διαχείρισης και ανάδειξης των μουσειακών χώρων. Θα πρέπει να πραγματοποιούν ποικίλες εκδηλώσεις, για παράδειγμα, παρουσιάσεις βιβλίων, διαλέξεις σχετικά με κάποια ομάδα εκθεμάτων, περιοδικές εκθέσεις, με απώτερο στόχο το άνοιγμα των μουσείων προς το κοινό. Τα μουσεία πρέπει να είναι ανοιχτά, εύκολα προσβάσιμα και απολύτως προσιτά στο κοινό αλλιώς αν έχουν «κλειστές» τις πόρτες τους δεν θα πετύχουν την διάδοση τους και την ουσιαστική επαφή με την κοινωνία, τοπική ή όχι, να κοινωνικοποιηθούν δηλαδή.

Πέρα από τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι χρήζουν άμεση και ορθή διαχείριση καθώς έχουν και αυτοί έχουν αδυναμίες και ελλείψεις, όπως διαπιστώνεται από την μελέτη. Οι περισσότεροι εξ αυτών δεν έχουν σωστή διαχείριση από τους αρμόδιους, σε μεγάλο βαθμό δεν λαμβάνονται μέτρα πρόληψης ούτε πραγματοποιούνται ενέργειες συντήρησης και διατήρησης της πολιτισμικής κληρονομιάς. Έχουν γίνει στο παρελθόν ενέργειες και κάποιοι αρχαιολογικοί χώροι έχουν ενταχθεί σε χρηματοδοτούμενα προγράμματα, όπως στο Κάστρο της Μεθώνης είχαν υλοποιηθεί αναστηλωτικές επεμβάσεις κατά το διάστημα 2007-2013 μέσω χρηματοδότησης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων. Η ΕΦΑΜΕΣ γενικά πραγματοποιεί μέτρα πρόληψης και επεμβάσεις αλλά πολλές φορές δεν είναι αρκετά για την προστασία και διατήρηση του πολιτισμικού πλούτου. Επίσης, απουσιάζει η ύπαρξη ενημερωτικών φυλλαδίων, τα επικοινωνιακά μέσα και οι εφαρμογές ψηφιακής τεχνολογίας. Δίχως αυτά, οι αρχαιολογικοί χώροι υστερούν αρκετά και κατά συνέπεια δεν έχουν υψηλό αριθμό επισκεπτών.

Οι προτάσεις που ακολουθούν σχετικά με την διαχείριση των αρχαιολογικών χώρων του Νομού Μεσσηνίας συμβάλλουν στην ολοκληρωμένη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς, στην άμεση επικοινωνία με την κοινωνία καθώς επίσης και στην ενσωμάτωση τους στην σημερινή εποχή. Οι αρχαιολογικοί χώροι χρειάζονται περισσότερη σημασία και φροντίδα για να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στις αντιξοότητες, όπως είναι τα καιρικά φαινόμενα. Θα πρέπει να ενταχθούν σε κάποιο πρόγραμμα συντήρησης, αποκατάστασης και προστασίας, όπως συνέβη στο Κάστρο της Μεθώνης, που προαναφέρθηκε λίγο νωρίτερα. Όπως είναι γνωστό χρειάζονται πόροι για την υλοποίηση αυτών των ενεργειών και την λήψη μέτρων και αυτό μπορεί να γίνει μέσω χρηματοδότησης από το κράτος, φορείς, ιδρύματα, δημόσια αλλά και ιδιωτικά πρόσωπα. Η χρηματοδότηση αποτελεί τον συνδετικό κρίκο για την διατήρησης της πολιτισμικής κληρονομιάς. Επιπρόσθετα, μέσω χρηματοδότησης μπορεί να γίνει και η εκτύπωση των ενημερωτικών φυλλαδίων και σημάνσεων στους αρχαιολογικούς χώρους και η διάθεση διαφημιστικών φυλλαδίων για τις εκδηλώσεις.

Δίχως την επικοινωνία δεν μπορεί να υπάρξει πολιτισμός. Γι' αυτό, οι αρχαιολογικοί χώροι πρέπει να διαμορφώσουν την επικοινωνιακή πολιτική τους υιοθετώντας νέα επικοινωνιακά μέσα. Ένα εξ αυτών είναι η σχεδίαση ιστοσελίδας στο διαδίκτυο, η οποία να περιλαμβάνει βασικές πληροφορίες για την επίσκεψη του κοινού, όπως τοποθεσία, ώρες λειτουργίας, χάρτης, και αναλυτικές πληροφορίες για τον

αρχαιολογικό χώρο, όπως είναι για την ιστορία του, τα μνημεία/θέσεις του, εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται, χρήση ψηφιακής τεχνολογίας. Ένα άλλο επικοινωνιακό μέσο είναι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Τα κοινωνικά μέσα δικτύωσης έχουν ενεργό ρόλο στην ζωή των ανθρώπων καθώς αποτελούν πλέον τον πιο διαδεδομένο τρόπο επικοινωνίας και ενημέρωσης. Θα πρέπει να δημιουργήσουν σελίδα σε μια πλατφόρμα, όπως είναι το Facebook, για να ενημερώνουν το κοινό για τον χώρο, τις δράσεις. Στην ουσία τον ίδιο λόγο ύπαρξης έχουν με την ιστοσελίδα απλά σε αυτά είναι πιο άμεση η πρόσβαση του κοινού.

Η ύπαρξη τεχνολογίας είναι πλέον μονόδρομος. Οι αρχαιολογικοί χώροι μπορεί να υιοθετήσουν μια ποικιλία από εφαρμογές ψηφιακής τεχνολογίας. Για παράδειγμα, σχεδίαση και ανάπτυξη εφαρμογής μικτής πραγματικότητας, η οποία επιτρέπει στον επισκέπτη να εμβυθίζεται σε ένα εικονικό περιβάλλον αλλά να μπορεί να αλληλεπιδρά με το φυσικό περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται. Συνδυασμός πραγματικού κόσμου με εικονικά στοιχεία. Είναι πολύ διαδραστικό και προκαλεί το ενδιαφέρον του επισκέπτη για να το δοκιμάσει. Επιπλέον, η χρήση ετικέτας γρήγορης ανταπόκρισης (Κώδικας QR – Quick Response Code) είναι πρωτοποριακή ιδέα και απολύτως δελεαστική. Η χρήση του Κώδικα QR δίνει την δυνατότητα πρόσβασης στον επισκέπτη σε μεγαλύτερο εύρος συλλογών και πληροφοριών μέσω προσδιορισμένων ιστοσελίδων και διαμορφώνει μια ενεργή σχέση του επισκέπτη με την κληρονομιά, ιδίως με το νεανικό κοινό που είναι πολύ εξοικειωμένο με τη χρήση του. Ως απόρροια των παραπάνω, γίνεται κατανοητό ότι η δύναμη της τεχνολογίας είναι τεράστια.

Τέλος, οι τελευταίες προτάσεις αφορούν τις δράσεις εξωστρέφειας. Οι αρχαιολογικοί χώροι θα πρέπει να πραγματοποιούν ποικίλες εκδηλώσεις, όπως, παρουσιάσεις βιβλίων, παρουσιάσεις σχετικές με τον χαρακτήρα του αρχαιολογικού χώρου, στοχεύοντας στην ουσιαστική επικοινωνία με την κοινωνία. Οι αρχαιολογικοί χώροι όπως και τα μουσεία, πρέπει να είναι ανοιχτοί, εύκολα προσβάσιμοι και απολύτως προσιτοί στο κοινό. Δίχως «κλειστές» πόρτες και «κλειστούς ανθρώπους». Να κοινωνικοποιηθούν οι αρχαιολογικοί χώροι.

Συμπεράσματα

Στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας παρουσιάστηκε διεξοδικά ο κλάδος της διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς της Ελλάδας. Συγκεκριμένα, αποσαφηνίστηκαν οι έννοιες του πολιτισμού και της πολιτισμικής κληρονομιάς με απώτερο στόχο την διατύπωση και στην συνέχεια την κατανόηση της έννοιας της διαχείρισης της πολιτισμικής κληρονομιάς. Ο όρος «πολιτισμός» χαρακτηρίζεται από πολυσημία, όπως προαναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, και γι' αυτό έχει απασχολήσει ανά το πέρασμα των χρόνων αρκετούς επιστήμονες ως ολικό φαινόμενο τόσο σε θεωρητικό επίπεδο όσο και πρακτικό επίπεδο, δηλαδή στις εφαρμογές του. Είναι στενά συνδεδεμένος με τις έννοιες της παιδείας, της επικοινωνίας, της επιμόρφωσης και της ψυχαγωγίας. Ως απόρροια των παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι έχει ευρύ φάσμα ο όρος και χρησιμοποιείται σε πολλούς τομείς.

Ο κλάδος της πολιτισμικής διαχείρισης είναι ευρύς παρότι είναι σχετικά νέος κλάδος στην Ελλάδα. Περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο τις τεχνικές και τις μεθόδους που στοχεύουν στην ενδυνάμωση του πολιτισμού. Η πολιτισμική διαχείριση έχει πολλά γνωρίσματα, ένα εξ αυτών είναι η προστασία της πολιτισμικής κληρονομιάς με σωστό καθώς επίσης και συστηματικό τρόπο, δηλαδή μέσω μεθοδολογίας και κατάλληλων τεχνικών με σκοπό την διατήρηση της στο πέρασμα του χρόνου. Η προστασία αποτελούσε από πολύ παλιά μέλημα των κρατών απόδειξη αυτού αποτελούν οι πρώτες αναφορές για προστασία σε διεθνές επίπεδο, οι οποίες χρονολογούνται τον 17^ο αιώνα σε Συνθήκες Ειρήνης. Στην Ελλάδα οι προσπάθειες προστασίας του πολιτισμού ξεκίνησαν πριν από το 1830 από την τότε ελληνική κυβέρνηση.

Εξίσου σημαντική σημασία για την διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς κατέχει και η επικοινωνία. Πολιτισμός δίχως επικοινωνία δεν υφίσταται. Η έννοια του πολιτισμού και της επικοινωνίας είναι αμερείς αφού η επικοινωνία ενισχύει και διατηρεί την πολιτιστική δομή κάθε κοινωνίας και το πολιτισμικό σύστημα κάθε κοινωνίας καθορίζει άρρηκτα τα επικοινωνιακά θεμέλια της. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη της επικοινωνίας είναι πολυάριθμα και εφαρμόζονται τόσο σε μουσειακό χώρο όσο και σε αρχαιολογικό χώρο. Η ψηφιακή τεχνολογία συμβάλει στην ενίσχυση της επικοινωνίας του πολιτιστικού οργανισμού με το κοινό. Γι' αυτό τον λόγο, μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι εισάγουν εφαρμογές

ψηφιακής τεχνολογίας συμβάλλοντας στην ορθή διαχείριση των αντικειμένων τους και προσελκύοντας πλήθος επισκεπτών. Υπάρχουν ποικίλες σχετικές εφαρμογές, όπως έγινε γνωστό στην σχετική ενότητα της παρούσας εργασίας. Σημαντικό ρόλο σε αυτό το κομμάτι -αλλά και σε γενικότερο πλαίσιο- διαδραματίζουν οι πόροι που διαθέτει το κάθε μουσείο ή ο κάθε αρχαιολογικός χώρος αλλιώς απαιτείται χρηματοδότηση είτε από δημόσια είτε από ιδιωτικά πρόσωπα.

Επιπρόσθετα, παρουσιάστηκαν διεξοδικά τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι που ανήκουν στο Νομό Μεσσηνίας. Ειδικότερα, παρουσιάστηκε κάθε ένα μουσείο και αρχαιολογικός χώρος ξεχωριστά, αναφέροντας βασικές πληροφορίες για την ιστορική πορεία του στο πέρασμα των χρόνων, για τις ανασκαφές των αρχαιολογικών χώρων και των εκθέσεων στα μουσεία και τέλος, έγινε αναφορά στην επικοινωνιακή πολιτική τους και στις δράσεις εξωστρέφειας. Η επικοινωνιακή πολιτική διαφέρει σε κάθε χώρο. Οι δράσεις εξωστρέφειας, για παράδειγμα οι παρουσιάσεις βιβλίων, οι συναυλίες, οι ημερίδες, κ.α, αποτελούν ένα μέσο προσέγγισης και ανάδειξης του χώρου, είτε μουσειακού χώρου είτε αρχαιολογικού χώρου.

Καταλήγοντας, γίνεται κατανοητό ότι ο Νομός Μεσσηνίας έχει πλούσια πολιτισμική κληρονομιά η οποία χρειάζεται ορθή διαχείριση ώστε να καταφέρει να ανταπεξέλθει στις αντιξοότητες και στο πέρασμα του χρόνου για να μπορέσουν και οι επόμενες γενιές να την γνωρίσουν και να την απολαύσουν. Σε αυτό συμβάλει η πολύτιμη βοήθεια της ΕΦΑΜΕΣ και του ΥΠΠΟΑ.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Badie, B. (1995). *Κουλτούρα και Πολιτική*. Πατάκη.

Bauman, Z. (1992). *Ο πολιτισμός ως πράξη*. Πατάκη.

Belcher, M. (1992). *Exhibitions in Museums*. Leicester University Press.

Blegen, C. & Rawson, M. (1966). *The Palace of Nestor at Pylos in Western Messenia*. Princeton University Press.

Blegen, C., Rawson, M., Taylour L. W. & Donovan W. (1973). *The Palace of Nestor at Pylos in Western Messenia*. Princeton University Press.

Blegen, C. & Rawson, M. (2004). *A guide to the Palace of Nestor: Mycenaean sites in its environs and the Chora Museum* (3rd ed). American School of Classical Studies at Athens.

Burke, P. (2009). *Τι είναι πολιτισμική θεωρία;*. (Σ. Σηφακάκης, Μετ.). Μεταίχμιο.

Hoelscher, S. (2006). Heritage in Macdonald, S. (Ed.), *A Compasion to Museum Studies* (pp. 198-218). Blackwell Publishing.

Hooper-Greenhill, E. (1999). Σκέψεις για τη μουσειακή εκπαίδευση και επικοινωνία στη μεταμοντέρνα εποχή. *Αρχαιολογία και Τέχνες*, 72, 47-49.

Korka, E. (2018). Greece: Cultural Heritage Management. *Encyclopedia of Global Archaeology*, 1. https://doi.org/10.1007/978-3-319-51726-1_1152-2

Mckercher, B., & Du Cros, H. (2002). *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. Routledge.

Ruoss, E., Alfare, L., Vallone, R., Moscatelli, M., Zumaglini, M., Grüner, R. & Klementschtz, R. (2023). *Sustainable Tourism as Driving Force for Cultural Heritage Sites Development: Planning, Managing and Monitoring Cultural Heritage Sites in South East Europe*. CHERPLAN.

Ryan M.L, Emerson, L. & Robertso B. (Ed) (2014). *The Johns Hopkins Guide to Digital Media*. Johns Hopkins University Press.

UNESCO (1972). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Ελληνική

Βουδούρη, Δ., & Στρατή, Α. (Επιμ.). (1999). *Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο*. Σάκκουλα.

Βουδούρη, Δ. (2003). *Κράτος και Μουσεία: Το θεσμικό πλαίσιο των αρχαιολογικών Μουσείων*. Σάκκουλα.

Δουβίτσας, Β. (2000). *Ελλάδα: ιστορία, οικονομία, πολιτισμός, πρόσωπα, γεωγραφία, χάρτες, λαογραφία, μουσεία*. Δομή.

Δουλαβέρας, Α. (2012). *Λαογραφικά Μουσεία Μεσσηνίας*. Σταμούλης.

Θέμελης, Π. (2002). *Η Αρχαία Μεσσήνη*. Υπουργείο Πολιτισμού - Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων.

Θέμελης, Π. (2010). *Αρχαία Μεσσήνη: ιστορία, μνημεία, άνθρωποι*. Μίλητος.

Καραμπάτσου-Παχάκη, Κ., Αγγελίδου, Φ., Αναστασάκου, Ν., Δεδεγιάν, Β., Κουνάρης, Ε., Λέρτα, Σ., Μπαλτζάκης, Π. & Χειμωνίτη-Τερροβίτη, Σ. (2000). *Ο πολιτισμός ως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας*. Κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών.

Λώλος, Γ. (2004). *Η πρωτεύουσα του Νέστορος και η Γύρω περιοχή: Πύλος Ημαθίεις* (3^η έκδ.). Οιώνος.

Μέντης, Κ. (2007). *Πολιτισμός, πολιτισμική διαχείριση και διοίκηση πολιτιστικών και αθλητικών δραστηριοτήτων*. Πανεπιστημιακές και Πολιτισμικές Εκδόσεις Μέντη.

Μισιρλής, Η. (2003). *Η Πύλος στη διαδρομή των αιώνων: Ιστορική Ανασκόπηση και Ενθυμήματα*. Παπαδήμα.

Μπάλτας, Χ. (2003). *Πύλος: Ναβαρίνο, Νιόκαστρο, Ανάκτορο Νέστορος*. Μεθώνη. Παπαδήμα.

Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). *Πολιτισμός. Στο Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας: με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων* (2^η εκδ.). Κέντρο Λεξικολογίας.

Μπαντιμαρούδης, Φ. (2011). *Πολιτιστική Επικοινωνία: Οργανισμοί, θεωρίες, μέσα*. Κριτική.

Μπιτσάνη, Ε. (2004). *Πολιτισμική Διαχείριση και Περιφερειακή Ανάπτυξη. Σχεδιασμός Πολιτιστικής Πολιτικής και Πολιτιστικού Προϊόντος*. Διόνικος.

Μπούνια, Α. (2006). *Μουσεία και αντικείμενα: "Κατασκευάζοντας" τον κόσμο στο Παπαγεωργίου, Δ., Μπουμπάρης, Ν. & Μυριβήλη, Ε. (Επιμ.), Πολιτιστική αναπαράσταση* (σσ.141-164). Κριτική.

Μπούνια, Α., Νινονάνου, Ν. & Οικονόμου, Μ. (Επιμ.) (2008). *Η τεχνολογία στην υπηρεσία της πολιτισμικής κληρονομιάς: διαχείριση, εκπαίδευση, επικοινωνία*. Καλειδοσκόπιο.

Νικονάνου, Ν. (2006). Έκθεμα και επισκέπτης: Μορφές επικοινωνίας σε εκθεσιακούς χώρους στο Π Παπαγεωργίου, Δ., Μπουμπάρης, Ν. & Μυριβήλη, Ε. (Επιμ.), *Πολιτιστική αναπαράσταση* (σσ.165-186). Κριτική.

Νικονάνου, Ν. (2009). *Μουσειοπαιδαγωγική: από την θεωρία στην πράξη*. Πατάκη.

Παπαθανασόπουλος, Γ., & Παπαθανασόπουλος, Α. (2000). *Πύλος - Πυλία : οδοιπορικό στο χώρο και στο χρόνο: η Πύλος του Νέστορος, το Ναβαρίνο, η Μεθώνη, η Κορώνη*. Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων. Διεύθυνση Δημοσιευμάτων.

Παπαντωνίου, Ι., Κυρατσούς, Θ., Καρέλια, Β. & Μαχά-Μπιζούμη Ν. (2018). *Συλλογή Ελληνικών Ενδυμασιών Βικτωρία Γ. Καρέλια*. Καπόν.

Παυλίδης, Μ. (2000). *Πολιτισμική Επικοινωνία: Απόψεις και θέσεις*. Εξάντας.

Σακαλάκη, Μ. (1994). *Ψυχολογία της Επικοινωνίας: Θεωρητικά ρεύματα και προοπτικές της έρευνας*. Παπαζήση.

Διαδικτυακές Πηγές

Archaiologia. (2023). *Δημιουργείται το νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Μεσσήνης*.
<https://www.archaiologia.gr/blog/2023/05/23/%ce%b4%ce%b7%ce%bc%ce%b9%ce%bf%cf%85%cf%81%ce%b3%ce%b5%ce%af%cf%84%ce%b1%ce%b9-%cf%84%ce%bf-%ce%bd%ce%ad%ce%bf-%ce%b1%cf%81%cf%87%ce%b1%ce%b9%ce%bf%ce%bb%ce%bf%ce%b3%ce%b9%ce%ba%cf%8c-%ce%bc%ce%bf/>

Baran, S. (2011). *Introduction to Mass Communication: Media Literacy and Culture* (7th ed). McGraw-Hill International Edition.
https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=Q6RvEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=mass+communication+media+and+culture&ots=JpOhtWjz28&sig=tcxuSGnbiXPNPfcYnH6zpzNJeHo&redir_esc=y#v=onepage&q=mass%20communication%20media%20and%20culture&f=false

Boboc, R., Bautu, E., Florin, G., Popovici, N. & Popovici D. M. (2022, September). Augmented Reality in Cultural Heritage: An Overview of the Last Decade of Applications. *Applied Sciences* 12(9), 1-26
<https://doi.org/10.3390/app12199859>

- Cecotti, H. (2022). Cultural Heritage in Fully Immersive Virtual Reality. *Virtual Worlds*, 1(1), 82-102. <https://doi.org/10.3390/virtualworlds1010006>
- Fogliaroni, P. (2018). Mixed Reality for Archaeology and Cultural Heritage. https://ceur-ws.org/Vol-2230/paper_02.pdf
- ICOM. (2009). *Κώδικας Δεοντολογίας του ICOM για τα Μουσεία*. https://icom-greece.mini.icom.museum/wp-content/uploads/sites/38/2018/12/code-of-ethics_GR_01.pdf
- ICOM. (2022). Museum Definition. <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>
- Marakos, P. (2014, January). Museums and social media: modern methods of reaching a wider audience. *Mediterranean Archaeology and Archaeometry*, 14 (4), 75-81.
- Pavlidis, G., Koutsoudis, A., Arnaoutoglou F., Tsioukas V., & Chamzas C. (2007). Methods for 3D digitization of Cultural Heritage. *Journal of Cultural Heritage*, 8(1) 93-98. <https://doi.org/10.1016/j.culher.2006.10.007>
- Semiu, B. (2014). *Communication and cultural promotion for sustainable development: the callenges of globalization*. Crescent University. https://www.academia.edu/1566290/COMMUNICATION_AND_CULTURAL_PROMOTION_FOR_SUSTAINABLE_DEVELOPMENT
- Vassiliadis, C.A. & Belenioti, Z. C. (2017, October 1). Museums & Cultural Heritage via social media: an integrated literature review. *Tourismos: An International Multidisciplinary Refereed Journal of Tourism*, 12(3), 97-132. <https://doi.org/10.26215/tourismos.v12i3.533>
- Αγγελοπούλου, Ι. (χ.χ). *Κάστρο Μεθώνης*. Οδυσσεύς. http://odysseus.culture.gr/h/3/gh351.jsp?obj_id=7499
- Ανασκαφή Αρχαίας Θουρίας. (χ.χ). <https://anaskafesthourias.gr/>
- Αραπογιάννη, Ξ. (2012, Αύγουστος 6). Αρχαία Θουρία: Η πρώτη πρωτεύουσα της Μεσσηνίας. *Αρχαιολογία και Τέχνες*. <https://www.archaiologia.gr/blog/2012/08/06/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1-%CE%B8%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%B1/>
- Αρχαιολογικό Μουσείο Πύλου. (χ.χ) <https://www.pylosmuseum.gr/>
- Διάζωμα. (2021). *Παρουσίαση βιβλίου του Πέτρου Θέμελη στην Αρχαία Μεσσήνη*. <https://diazoma.gr/deltia-typou/parousiasi-vivliou-tou-petrou-themeli-stin-arxaia-messini/>

Εφημερία Ελευθερία. (2020). *Απολαυστική μουσική παράσταση στο Νιόκαστρο Πύλου*. <https://eleftheriaonline.gr/local/politismos/ekdiloseis/item/223176-apolafstiki-mousiki-parastasi-sto-niokastro-pylou>

Εφημερίδα Ελευθερία. (2022). *Αφιέρωμα στο Μίκη Θεοδωράκη το Σάββατο στην Αρχαία Μεσσήνη*. <https://eleftheriaonline.gr/local/politismos/ekdiloseis/item/275582-afieroma-sto-miki-theodoraki-to-savvato-stin-arxaia-messini>

Εφημερίδα Θάρρος. (2020). *Πρόταση ένταξης στο ΕΣΠΑ 2014-2020 της κτηριολογικής αναβάθμισης και του εκσυγχρονισμού του*. <https://www.tharrosnews.gr/2020/07/%CE%9C%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%B5%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AD%CE%BA%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7/>

Εφημερίδα Θάρρος. (2022). *Μουσική εκδήλωση στην Τάφρο του Κάστρου Μεθώνης*. <https://www.tharrosnews.gr/2022/08/mousiki-ekdilosi-stin-tafro-tou-kastrou-methonis/>

Messinia News (2018, 15/5). *Εκδήλωση στο Νιόκαστρο στο πλαίσιο της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων*. <https://messinianews.gr/%CE%B5%CE%BA%CE%B4%CE%AE%CE%BB%CF%89%CF%83%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%BD%CE%B9%CF%8C%CE%BA%CE%B1%CF%83%CF%84%CF%81%CE%BF-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CF%80%CE%BB%CE%B1%CE%AF%CF%83%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CE%B7/>

Μικελάκης, Ε. (2016, Δεκέμβριος 7). *Η πολιτιστική κληρονομιά και η ερμηνεία της στην ψηφιακή εποχή. Αρχαιολογία και Τέχνες*. <https://www.archaiologia.gr/blog/2016/12/12/%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%AC-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7-%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%B7%CE%BD%CE%B5/>

Μούλιου, Μ., & Μπούνια, Α. (1999, Σεπτέμβριος). *Μουσείο και Επικοινωνία. Αρχαιολογία και Τέχνες*, 72, 42. <https://www.archaiologia.gr/wp-content/uploads/2011/07/72-9.pdf>

Οικονόμου, Δ. (2007, Ιούνιος 16). *Η χρήση των φορητών συσκευών παλάμης σε Μουσεία για βελτίωση της επισκεπτικής εμπειρίας [πρακτικά συνεδρίου]*. Οι Νέες

Τεχνολογίες στα Μουσεία. Σύγχρονες Τάσεις και Αντιλήψεις, Πολεμικό Μουσείο Αθηνών.

<http://www.heritage-museums.com/gr/attachments/article/359/praktika.pdf>

Ορφανίδη, Λ. (2003). *Εισαγωγή στη Μουσειολογία*.

<http://www.neolithic.gr/pdf/museology.pdf>

Πούλιος, Ι. (2010). Εισαγωγή στη διαχείριση της πολιτισμικής κληρονομιάς: Ορολογία, έννοια και μοντέλα διαχείρισης. *Αρχαιογνωσία*, 16(1-3), 321-340

Πούλιος, Ι., Αλιβιζάτου, Μ., Αραμπατζής, Γ., Γιαννακίδης, Α., Καραχάλης, Ν., Μάσχα, Ε., Μούλιου, Μ., Παπαδάκη, Μ., Προσύλης, Χ. & Τουλούπα, Σ. (2015). *Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη*. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις. <https://hdl.handle.net/11419/2394>

Σηφάκη, Ε., & Σηφάκης, Γ. (2007, Μάιος 24-25). *Πολιτιστικό μάρκετινγκ και νέες τεχνολογίες των πολιτιστικών οργανισμών* [πρακτικά συνεδρίου]. Νέες Τεχνολογίες & Μάρκετινγκ, Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Ιεράπετρα

https://www.researchgate.net/profile/Eirini-Sifaki/publication/338336475_Politistiko_marketin'nk_kai_nees_technologies_sten_yperesia_ton_politistikon_organismon/links/5e0db2de299bf10bc389c295/Politistiko-marketinnk-kai-nees-technologies-sten-yperesia-ton-politistikon-organismon.pdf

Συλλογή Ελληνικών Ενδυμασιών Βικτωρία Γ. Καρέλια. χ.χ

<https://vgkareliascollection.com/>

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, (χ.χ).

https://www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/laws_heritage.aspx

Ψύλλα, Μ. (1992). Η Επικοινωνία ως κινητήρια δύναμη της πολιτιστικής ανάπτυξης στο περιβάλλον: μια πρόταση. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 2(9), 208-216
<https://doi.org/10.26253/heal.uth.ojs.sst.1992.1170>

Νόμοι και Προεδρικά Διατάγματα

Νόμος 2121/1993, Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 25/Α/ 4-3-1993).

Νόμος 3028/2002, Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α-153/28-6-2002).

Νόμος 3348/2005, Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 144/Α/ 23-6-2005).

Νόμος 3525/2007, Πολιτιστική Χορηγία, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α' 16/ 26.01.2007).

Π.Δ. 4/2018, Οργανισμός Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α' 7/22.01.201).

